

Jubilujúca encyklika

Pred päťdesiatimi
rokmi vyšla encyklika
pápeža bl. Pavla VI.
Humanae vitae
str. 4

Nielen ochraňovať

Švajčiarska garda
má okrem ochrany
pápeža aj duchovný
aspekt

str. 18

Rembrandtov závet

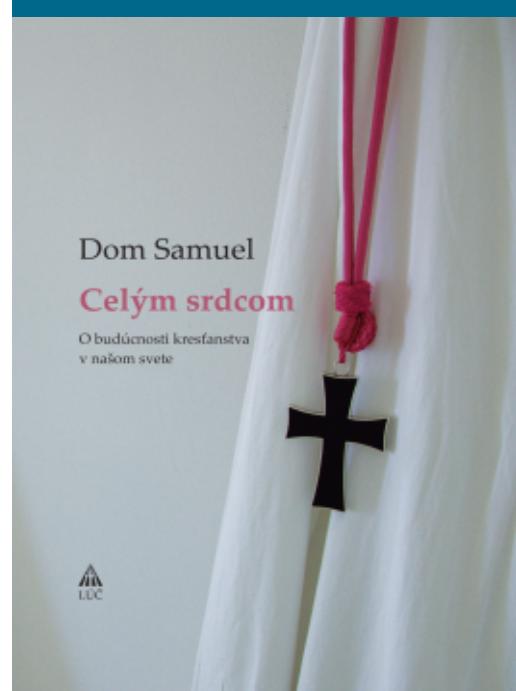

Rembrandtov obraz
Návrat mátnoratného syna je zhustené
evanjelium
str. 22

Chcel by som vzlietnuť, Pane, do výšin,
nad svoje mesto,
nad celý svet,
nad všetok čas,
očistiť si pohľad a hľadieť na všetko
TVOJIMI OČAMI.

(Michel Quist)

Neprehliadnite!

Po prvý raz vyšla
v slovenčine trapistická spisba
inšpirujúca i laikov
na prehĺbenie a rast
duchovného života.

Žeravé uhlíky
a
Celým srdcom

LÚČ

**Môj Pán a môj Boh,
vezmi mi všetko,
čo mi bráni íst' k tebe!**

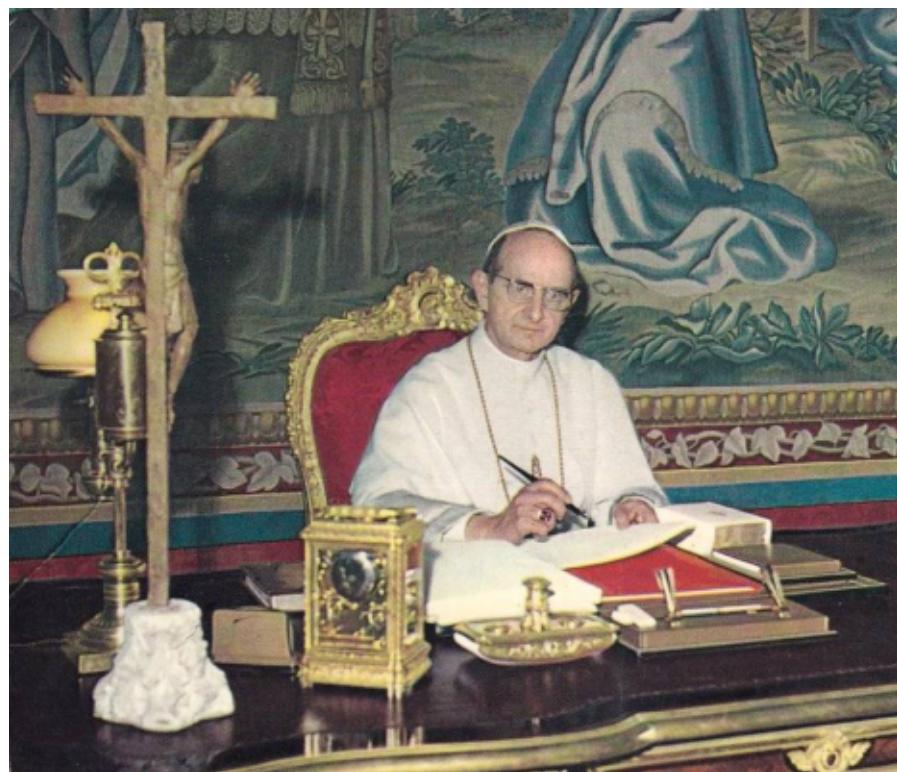
**Môj Pán a môj Boh,
daj mi všetko,
čo ma priviedie k tebe!**

**Môj Pán a môj Boh,
vezmi si ma
a navždy ma učiň tvojím!**

(Modlitba sv. Mikuláša z Flüe)

Pred päťdesiatimi rokmi vyšla encyklika pápeža bl. Pavla VI. *Humanae vitae*

Jubilujúca encyklika

Pred päťdesiatimi rokmi, 25. júla 1968, podpísal pápež bl. Pavol VI. svoju encykliku *Humanae vitae*. Zameriava sa v nej na morálnu problematiku zodpovedného odovzdávania života kresťanskými manželmi.

Najaká iná encyklika nemala také dlhé prípravné obdobie – trvalo päť rokov, od 1963 do 1968. *Humanae vitae* bola poslednou encyklikou bl. Pavla VI. Len na málo-ktorých pápežských dokumentoch spolupracovalo toľko poradcov, ako to bolo v tomto prípade. No predovšetkým, jej publikácia vyvolala širokú debatu, ktorá istým spôsobom trvá až do súčasnosti.

Práve tieto dôvody viedli kňaza Mons. Gilfreda Marenga, docenta na Pápežskom teologickom inštitúte Jána Pavla II. pre vedy o manželstve a rodine, k napísaniu knihy o okolnostiach vzniku tohto pápežského textu. Mohol tak urobiť vďaka osobitnému povoleniu od pápeža Františka, aby mohol nahliadnuť do vatikánskych archívov skôr než po 70 rokoch a uskutočniť tak historiografický výskum.

Autorovi sa podarilo priniesť na svetlo doteraz nezverejnenú dokumentá-

ciu, aby pomohol zrekonštruovať zrod textu encykliky. Publikácia s názvom *Zrod jednej encykliky. Humanae Vitae vo svetle Vatikánskych archívov* vyšla vo Vatikánskom knižnom vydavateľstve.

KROK VPRED

V rozhvore pre *Vatican News* docent Marengo vysvetľuje: „Mnoho polemik a kritické posudzovanie *Humanae vitae* sa zrodilo z nesprávnych dohadov o jej skoncipovaní. Zrekonštruovanie tohto procesu preto napomáha zanechať mnohé predsudky, ktoré sa za celé tieto roky nahromadili v súvislosti s jej textom. Jej koncipovanie a potom aj jej prijatie trpeli následkami prvých cirkevných napätií nasledujúcich po Druhom vatikánskom koncile, s ktorého výsledkami je text úzko spätý.“

Docent teologickej antropológie Gilfredo Marengo hovorí o niektorých ľažkościach poradcov pri zostavovaní en-

cykliky *Humanae vitae*: „Pre tých, ktorí spolupracovali na príprave textu, nebolo jednoduché prevziať akcenty novosti, ktoré zaviedol Druhý vatikánsky koncil. Už predchádzajúce učenie Magistéria za ct. Pia XII. uznalo dovoľenie prirodzených metód, no takmer akoby ústupok voči kresťanským manželom. Išlo tu o to, aby sa urobil krok vpred, ale pre generáciu, ktorá pracovala v tých rokoch, bol Druhý vatikánsky koncil ešte akousi novou skutočnosťou, ako to vidno z ľažkości vyjádrených v niektorých pasážach ohľadom koncilových témy zo strany niektorých poradcov.“

KONZULTÁCIE

Docent G. Marengo upozorňuje aj na predsudky, s akými pristupovali k encyklike *Humanae vitae* jej odporcovia v čase jej vydania: „Zároveň je však u mnohých iných, ktorí kritizovali *Humanae vitae*, jasne vidieť predsudok, ako keby všetko to, čo bolo napísané pred Druhým vatikánskym koncilem, nemalo viac hodnotu. Sú to dynamiky, ktoré pri encyklike *Humanae vitae* explodujú osobitným spôsobom, no ktoré poznačujú celé obdobie prvých po koncilových desaťročí.“

Dvoma hlavnými poznatkami, ktoré potvrdil archívny výskum docenta Gilfreda Marenga je to, že existoval schválený náčrt encykliky, ktorý bol následne stiahnutý, ako aj skutočnosť, že sa konala synodálna konzultácia o metodach regulácie pôrodnosti počas prvej Biskupskej synody na jeseň 1967.

Výskum zároveň umožňuje objektívnejší prístup k encyklike, a to najmä vyvrátením dvoch mýtov o jej autorovi. Docent Marengo vysvetľuje: „Nie je pravda, že Pavol VI. rozhodol sám. Naopak, konal tak, aby mal všetky možné podnety a konzultoval s biskupmi. A tiež nie je pravda, že ho trýznili pochybnosti, pretože jeho úsudok v nom dozrieval už od začiatku. Pápež Montini len vždy žiadal všetkých svojich spolupracovníkov, aby mu pomohli prezentovať jeho úsudok pozitívnym spôsobom. A je treba povedať, že tito nie vždy boli schopní odpovedať až do hĺbky na túto jeho požiadavku.“

-zk-/RV

(Snímka: net)

Encyklika *Humanae vitae* je prorocky jasnozrivá, hoci ju mnohí odmietajú

vidieť ju novými očami

Vatikánsky denník *L'Osservatore Romano* v deň 50. výročia vydania encykliky *Humanae vitae* (25. júla 1968) zverejnil úvodník, ktorý nie je len súkromným názorom nejakého komentátora, ale smerodajná línia Apoštolskej stolice.

Pod úvodníkom nazvaným *Encyklika Humanae vitae po päťdesiatich rokoch* je podpísaná Lucetta Scaraffia, profesorka súčasných dejín na Rímskej univerzite La Sapienza a šéfredaktorka mesačnej prílohy spomínaného vatikánskeho denníka *Donne Chiesa Mondo*.

Ten istý úvodník vyšiel aj na prvých stránkach iných jazykových verzií novín *L'Osservatore Romano* (francúzsky, anglicky, španielsky, portugalsky a nemecky). Ide o text, ktorý je pozoruhodný nielen svojou oficiálnosťou, ale predovšetkým svojím obsahom, nevšedne prenikavou argumentáciou a v neposlednom rade aj tým, že pochádza od veriacej ženy, manželky a matky.

ODVÁŽNY DOKUMENT

Päťdesať rokov po uverejnení encykliky *Humanae vitae* pápeža bl. Pavla VI. stojí súčasní ľudia pred úplne iným svetom. V roku 1968 bol spomínaný dokument odvážny, pretože išiel proti prúdu času, charakterizovaným takzvanou sexuálnou revolúciou, ktorej základom bola bezpečná antikoncepcia a legálne interrupcie. Bolo to tiež obdobie, v ktorom ekonómovia hovorili o „populačnej explózii“, teda o preľudnení, ktoré malo ohrozit rozvoj bohatých krajín a umenšiť ich prosperitu.

Proti encyklike stáli dve mocné sily: utopia šťastia sľubovaného sexuálnou revolúciou každej ľudskej bytosti a bohatstvo, ktoré malo logicky prísť s poklesom populácie.

Teraz, po päťdesiatich rokoch, vidíme veci celkom inak. Spomínané dve utópie sa uskutočnili, ale nepriniesli vytúžené výsledky – ani šťastie, ani bohatstvo, ale skôr nové a dramatické problémy.

Demografický pokles v rozvinutých krajinách sa ľažko konfrontuje s prílivom imigrantov, ktorí sú potrební, ale pre mnohých aj neprijateľní, zatiaľ čo medicínska kontrola pôrodnosti viedla k invázii laboratórnej prokreácie (*plodenia – pozn. red.*), ktorej výsledky sú dvojznačné, často znepokojujúce, ba nebezpečné.

Na príkry pokles pôrodnosti v súčasnosti doplácame všetci. Mnohé ženy po rokoch užívania chemickej antikoncepcie nemôžu počať dieťa, a my si uvedomujeme, že Cirkev mala pravdu a že bl. Pavol VI. prorocky navrhol prirodzené regulovanie pôrodnosti, ktoré chráni zdravie žien, partnerský vzťah aj prirodzenosť plodenia.

PROROCKY JASNOZRIVÁ

V súčasnosti existujú dievčatá, ktoré s nadšením pre ekológiu používajú pri-

rodzené metódy regulácie plodnosti bez toho, aby vedeli, že existuje nejaká encyklika *Humanae vitae*. Teraz, keď sa vlády usilujú zavádzat politiku na podporu pôrodnosti, musíme spomínanú encykliku čítať inými očami. Namiesto toho, aby sme v nej videli obrovskú prehru Cirkvi s rozmáhajúcou sa modernosťou, môžeme ju označiť za prorocky jasnozrivú, pokiaľ ide o chápanie rizík, ktoré so sebou tieto zmeny nesú, a ako katolíci by sme mali mať radosť z toho, že Cirkev opäť neupadla do lágavej pasce utópie 20. storočia, ale dokázala postrehnúť hned v počiatkoch jej limity a riziká.

Dokáže to však len málokto. Pre mnohých je doteraz ľažké odpútať sa od starého protikladu medzi progresistami a konzervatívcami, v ktorom bola encyklika „roznesená“, aby sa brali do úvahy jej kritický duch a novosť. Zdá sa, že ani v súčasnosti nikto nepripomene, že v nej pápež vôbec prvý raz pripustil možnosť regulovať počatia a vyzval lekárov na skúmanie účinných prirodzených metód.

Preto je veľmi dôležité vedieť sa pozrieť na *Humanae vitae* novo, očami ľudí 21. storočia, ktorí teraz vedia, na koľko zlyhali utopia a ekonomicke teórie, ktoré boli kedysi ponúkané ako neomylné. Jedine tak sa budeme môcť vyrovnávať so súčasnými problémami rodiny, novou úlohou a poslaním žien a ľažkou reláciou medzi etikou a vedou, ktorej korene sa v určitých aspektoch, hoci mimovoľne, objavujú už v texte tej encykliky z roku 1968.

LUCETTA SCARAFFIA

R. Buttiglione: Byrokracia triumfuje, ked' umiera politika, politika umiera, ked' nemá ideály

Eutanázia Európy

Profesor ROCCO BUTTIGLIONE (na snímkach) je taliansky katolícky politik a učiteľ politickej filozofie a etiky a člen Pápežskej akadémie sociálnych vied. Má za sebou kariéru vo vysokých štátnych funkciách aj v úradoch Európskej únie. V roku 2004 vstúpil do dejín ako jeden z nemnohých politikov, ktorí sú ochotní vzdáť sa svojho postavenia pre svoje presvedčenie. Jeho kandidatúra na post európskeho komisára sa zastavila po tom, čo odvážne vystúpil na obranu cirkevného učenia o homosexualite. Nedávno poskytol rozhovor Rádiu Vatikán, ktorý uverejňujeme v plnom znení.

Pán profesor, zdá sa, že bežní ľudia v tejto fáze našej histórie odmietajú Európsku úniu...

Za duchovného vedenia sv. Jána Pavla II. a politického vedenia nemeckého politika Helmuta Kohla sme viedli veľkú duchovnú bitku o Európu. Podarilo sa nám dosiahnuť veľkých vecí: padol komunizmus, Nemecko sa zjednotilo, rekonštruovali sme ekonómiu krajín Východného bloku, vytvorili sme eu-

ro – čo nie je mena, ale pokravné spriaznenie; Nemecko už nikdy nepôjde len svojou vlastnou cestou, aby vytvorilo nemecké impérium v Európe, nebude mať nemeckú Európu, ale Európsku úniu. Nakoniec sme však boli porazení. Do európskej ústavy sa nedostali kresťanské hodnoty, ústava bola nakońiec skartovaná a Európa zostala ako „čarovný palác“, ktorý nemá strechu a do ktorého tečie. Prišla kríza a dovnút-

ra napršalo. Ľudia, prirodzene, zmokli a veľmi ich to „nadvihlo“. Budť teda obnovíme tento projekt – v tom prípade musíme nájsť jeho dušu, pretože politika bez duše sa viest' nedá –, alebo to všetko pôjde ku dnu.

Niekto dávajú za vinu európskym byrokratom, nedostatku demokracie v Európe.

Vyvarujme sa hlúpostí! Byrokrati sú na svojich miestach a venujú sa svojej práci. Ak rozhodujú byrokrati, je to preto, lebo chýba politika. Tí, ktorí zvíťazili, vo chvíli, ked' my sme prehrali, nemali ideu Európy. Hovorili o Európe práv bez povinností, o Európe, kde má každý právo byť sám za seba, bez povinностí budovať spoločenstvo, bráť na seba záväzky ako v rodine, bez záväzků solidarity v rámci jednotlivých národov. Ked' sú politici takí, byrokrati, prirodzene, triumfujú. Byrokracia triumfuje, ked' umiera politika. A politika umiera, ked' už nemá nijaké ideály.

Čo sa teda deje: Ľudia vidia vládnucu elitu a hovoria si, že talianska vládnуча elita je solidárnejšia s vládnucou elitou v Amerike, Nemecku alebo vo Francúzsku ako s miestnymi ľuďmi, s tými, ktorých má vedľa seba ... A to ľudí rozčluje. Rozčluje ich predstava, že ich vlastná elita uzatvára akúsi alianciu s inými elitami, ktorá sa odohráva bez nich, alebo dokonca proti nim. A v tom spočíva kríza.

Kiadal' z nej viedie cesta von?

To by som tiež rád vedel! Myslím si, že by sme sa mali trochu pozrieť do histórie. V čase, ked' Taliansko malo skutočnú vládnucu elitu usilujúcu sa o vzdelanie a formáciu politickej triedy kresťanskej demokracie – čo bola jediná veľká politická trieda, akú kedy Taliansko malo, a ktorá povstala z Katolíckej akcie. Jej základňou boli milióny ľudí, ktorí v Katolíckej akcii mali spoločné názory, étos služby, a páriť s ich bolo formovaných tiež na to, aby na seba vzali príslušnú zodpovednosť za vedenie veľkej krajiny. Od chvíle, ked' sa táto vládnucha trieda vyčerpala – a to nastáva dramaticky s tragicou smrťou Alda Mora v roku 1978 – dochádza k úpadku, pričom ďalšia podobná vládnucha trieda sa už nevytvorila.

>>>

Možno má na tom vinu aj Cirkev, pretože úlohou kňazov nie je robiť politiku, ale podieľať sa na formovaní vládnejcej triedy.

Myslíte si, že kresťanské korene môžu znova nadviazať priateľstvo medzi európskymi národmi?

Isto. Keď sme hovorili o kresťanských korenoch, nemienili sme tým len stredovek! Mysleli sme na to, že stredná a východná Európa sa oslobodzuje od komunistickej diktatúry prostredníctvom kresťanskej revolúcie, ktorá ne-prelívava krv utláčateľov, ale svoju vlastnú krv, a odvoláva sa ku kresťanskej vízii človeka a sociálnemu učenie Cirkvi. Ján Pavol II. hovoril o spojení Európy, nie o jej rozšírení. Rozšírenie by znamenalo povedať: „Európa sme my, vy prídeťte, prispojte sa nášmu životnému štýlu, nášmu konzumizmu, a všetko pojde dobre.“ Ale tak to nefunguje. Ten, kto trpel, hovoril o vzájomnej výmene darov. My vám prinášame vedomie tých európskych hodnôt, ktoré u vás konzumizmus zahmlil. A vy nám pomôžete postaviť ekonomiku, ktorá bude fungovať. K tomu však nedošlo. Keď sa hovorí o nepochopení medzi dvoma Európami, a to višehradskou Európu a zvyškom Európy, jadro spočíva práve v tomto.

Keď chceš volať ľudí k solidarite, je najprv nutné uznať, v čom spočívajú korene tejto solidarity. Prečo by sme mali byť solidárni? Ak sami seba vidíme mimo kresťanského obrazu človeka, pokiaľ ide jedine o súkromný záujem?

Môže rokovanie Európskej rady, kde je otázka migrácie jednou z centrálnych, dodať novú silu európskemu projektu, alebo skôr hrozí, že ho definitívne pochová?

Kým nie je jasno v základných koncepcích, nemožno dospiť k riešeniu. Migračná politika neexistuje. Nie je možné vytvoriť rozumnú migračnú politiku. Nemôžeme povedať: „Prídeť všetci k nám“, pretože tak zničíme seba aj ich. presne tak isto nie je možné povedať: „Zabijeme vás“ a pošleme vaše člny ku dnu. Naše kresťanské svedomie, napriek vysokému stupňu skazenosti, toto nedovoľuje. Kým sme mali politiku, predtým než sme boli porazení, mali sme istú ideu, projekt. Hovorili sme: „Blahobyť možno hájiť jeho rozširovaním.“ Je potrebná veľká iniciatíva na rast ekonomiky v Afrike. Ak sa vytvorí pracovné miesta v domovských krajinách tých, ktorí teraz prichádzajú, netvrďme, že sa migrácia skončí, ale

migračné prúdy bude možné rozumným spôsobom kontrolovať. Bud' teda máme miestnu politiku a do jej rámca zaradíme aj prístavohaleckú politiku, alebo narazíme na to, že obrátene to nefunguje.

Mali by sme byť schopní poslať späť tých, ktorí nemajú právo byť v Taliansku. Ale nemôžeme to urobiť, pretože na to je potrebná spolupráca ich vlády, ktorá povie: To sú naši občania, my si ich berieme späť. Ich vlády s nami však nespolupracujú. Čo by aj z toho mali? Majú prijímať naspäť nejakých ľudí, keď majú aj tak dosť svojich problémov? Prirábať si ešte ďalšie? Spolupracujú tam, kde existujú vzájomné dohody a kde ide migračná politika ruka v ruke s rozvojom. Napríklad som sa zúčastnil uzatváranie zmlúv s Albánskom. Iste si pamätáte časy, keď Taliansko mali strach z Albáncov. A sú teraz Albánčici v Taliansku problémom? Nie sú! Tí, ktorí sa mali vrátiť do Albánska, sa tam vrátili. Tí, ktorí tu zostali, sa úplne integrovali. A my sme pomohli Albánsku k vytvoreniu kvitnejcej ekonomiky, takže ak niekoho posielame do domovskej krajiny, nehrozí mu, že bude niekde umierať od hladu, ale príde do krajinu, kde môže nájsť prácu a normálne žiť. Taliansko môže prirodzene urobiť niečo podobné s Albánskom, ktorá je malou krajinou. Na úrovni kontinentov, s Afrikou, musí pracovať celá Európa, Taliansko samo to riešiť nemôže.

Je podľa vás budúcnosťou Európy skôr federalizmus alebo reprezentácia štátov?

Sú otázky, na ktoré je lepšie neodpovedať. Medzi rokmi 1787 a 1865 Spojené štáty americké nevedeli, či sú federáciou alebo konfederáciou štátov, a

všetko výborne fungovalo. Potom si túto otázku položili a vyústilo to do strašnej vojny. Zatial' sa usilujme o to, aby naše inštitúcie fungovali. Rozšírime sféru solidarity medzi nami. Obnovme dušu Európy, kresťanské hodnoty, vedomie toho, že máme identitu, zamerajme sa na miestnu politiku, na politiku sociálnej bezpečnosti, ktorú potrebujeme – a potom sa uvidí.

Aké nové podnetky môže dať Európskej únii pápež František?

Pápež František svoje podnetky už dal. Povedal, že čas je dôležitejší ako priesitor, aby som použil jeho oblúbený obrat.

Naším problémom ani nie je obrana inštitúcie. Problémom je, ako obnoviť nadšenie, lásku, anjamä tvorivého ducha, z ktorého inštitúcie vznikajú. Problémom Európy je to, že byrokrati obhajujú priestor, obhajujú inštitúcie také, aké sú. Nemajú slobodu na ich zmenu, dokonca ani v situácii, keď je zmena potrebná. Chýba láska, nadšený záujem jedných o druhých, s ktorými smerujú k spoločnému osudu. Ak nedôjde k obnově tohto nadšeného záujmu, Európa žiť nebude. Tí, ktorí ju utvorili, mali predstavu, že európske národy sú sesterské, vyrastajúce z toho istého koreňa. Zemepisná poloha a dejiny nás premiesali natol'ko, že v súčasnosti musíme byť medzi sebou navzájom najlepšími priateľmi – alebo budeme odsúdení byť dedičnými nepriateľmi. Tak si vyberme! Predstava, že jedni môžu zarábať na úkor druhých, nemá spoločné nadšenie, Európu neudrží, ale ju odsudzuje na pomalý úpadok. Je to určitá forma eutanázie Európy.

LUCA COLLODI
(Snímky: MLN)

LGBT hnutia po celom svete pracujú na tom, aby vybudovali falošnú realitu

Falošná realita

Tlaky LGBT komunity a rôznych loby skupín silnejú, a tak sa rodová ideológia stáva v Katolíckej cirkvi čoraz horúcejšou tému.

Bývalý hlavný rabín Francúzska Gilles Bernheim vo veľmi podrobnej a hlboko sa rozvíjajúcej štúdii upozornil, že útok, ktorý v súčasnosti prežívame na skutočnú štruktúru rodiny, zloženej z otca, matky a dieťaťa, ide oveľa hlbšie.

Pápež Benedikt XVI. vo svojom viačnom príhovore Rímskej kúrii 21. decembra 2012 dodal: „*Hoci sme doteraz považovali falošné chápanie povahy ľudskej slobody za jednu z príčin krízy rodiny, teraz sa stáva jasné, že samotná myšlienka o bytí, o tom, čo človek skutočne znamená, je spochybnená. Dômyselné klamstvo a podvod, na ktorom spočíva rodová teória, a antropologická revolúcia, ktorá ju sprevádzá, sú očividné a zrejmé. Ľudia spochybňujú myšlienku, že majú prirodzenosť, ktorá im je daná podľa ich telesnej identity a ktorá slúži ako definujúci prvok každého človeka. Popierajú svoju prirodzenosť ako niečo vopred im dané a tvrdia, že si ju môžu určiť a vytvoriť sami.*“

IDEOLOGICKÉ VÁKUUM

Emeritný prefekt Kongregácia pre náuku viery kardinál Gerhard Müller, ktorý nedávno navštívil aj Slovensko, pri príležitosti talianskeho vydania knihy Daniela Mattsona *Prečo sa nenazývam gay* (*Why I Don't Call Myself Gay*) pre americkú katolícku tlačovú agentúru CNA reagoval na vzmáhajúci sa trend rodovej ideológie konštatovaním, že najlepšie sa jej darí v „ideologicom vákuu“, ktoré vzniklo po kolapse fašizmu a sovietskeho komunizmu ako „pokrokového náboženstva“: „Marxizmus a fašizmus, tieto protikresťanské ideológie, padli, kapitalizmus je v kríze. Vznikol tak priestor pre pravú filozofiu, pre teológiu, pre kresťanské náboženstvo. Ľudia však uprednostnili ‚pokrové náboženstvo‘, ktoré verí v človeka, a nie v Bohu. Homosexuálne hnutia a rodová ideológia po celom svete pracujú na tom, aby vybudovali falošnú realitu, ktorá zotročuje mužov a ženy, ktorých prítahuje rovnaké pohlavie a okráda ich o ich pravú identitu. Vyvíjajú silný tlak na všetkých tých, ktorí

majú problémy so svojou vlastnou sexuálnou. Ľudia môžu mať rôzne problémy z rôznych dôvodov, ale realitu je, že človek je bud' muž alebo žena. Existujú dve pohľavia, taká je skutočnosť.“

Podľa nemeckého kardinála dochádza „*k politickej manipulácii*“, a preto politikom odkázal: „*Naši politici v Európe by sa mali zaoberať vysokou miernou nezamestnanosťou, klesajúcou pôrodnosťou, rodinami a tol'kými inými váznymi problémami. Namiesto toho sa však starajú o transformáciu našich demokrácii na totalitné systémy. Ideológie sú samy o sebe násilné. Ako môže parlament určiť, čo je pravda, a čo nie? Ako môže povedať, že dva a dva je päť?*“

TRETIA KATEGÓRIA

Kardinál Müller poukázal na skutočnosť, že „*každej ideológii je vlastné vykonštruovať falošnú realitu, ktorá urobí z človeka jej otroka. Liberálne a socialistické vlády nanucujú túto agenda násilím, no bez akýchkoľvek zábran si podmaňujú svedomie ľudí, ktorí zmýšľajú odlišne než oni*“. Tiež upozornil, že v súčasnosti už nie sú „*v stávke práva doteraz prenasledovanej menšiny, ale pôvodný zmysel a konečný cieľ ľudskej existencie*“.

Na vytvorenie vykonštruowanej falošnej reality si podľa kardinála Müllera hnutia za práva LGBT vzali pojem „*nezriadená náklonnosť*“ a stvorili z nej, popri mužoch a ženách, ešte aj ďalšiu, „*tretiu kategóriu*“: „*Objavenú kategóriu gay používajú na rozdelenie ľudí na dve základné skupiny: homosexuálov a heterosexuálov. Rodová ideológia túto kategóriu znásobuje ad infinitum, a to vyrábaním sexuálnej identity z ľubovoľnej formy sexuálnej preferencie. Tieto hnutia neúnavne pracujú na budovaní alternatívnej reality na základe falošnej predstavy o človeku. Táto predstava je založená na spoločenskej konštrukcii, ktorá sa oddeluje od stvorennej prirodzenosti človeka a od zjavenej Božej pravdy a lásky.*“

Podľa kardinála Müllera rodová ideológia je svojou podstatou „*zakorenenaná*

v radikálnej protikresťanskej antropológii, ktorá redukuje človeka na obyčajný predmet sexuálnej túžby: „*Identifikovať sa ako gay znamená úplne zredukovať bohatstvo ľudskej bytosti ako celku a po všetkých stránkach len na obyčajnú sexuálnu príťaživosť, ktorú vyvoláva u osôb rovnakého pohlavia. V cestovnom doklade*, ktorým nás nás Stvoriteľ vybavil na cestu, nemáme v kolónke identita uvedené ani gay, ani nič podobné, len to, kým v skutočnosti sme: deti a priatelia Boží. Ľudí nemožno posudzovať podľa sexuálnej orientácie. Neexistujú takí, ktorí sú špeciálnejší, než tí druhí. Každého človeka treba brat' ako jedinečného a pamätať na fakt, že je stvorený na Boží obraz a podobu a povolaný na večný život.“

NEWSPEAK

Ako to už pri rôznych ideológiách býva, aj v tej rodovej sa vytvoril, orwellovsky povedané newspeak, nový jazyk. Slovám sa dáva nový význam ale- >>>

bo sa umelo vytvárajú nové. Aj výber slov a tvorba jazyka sa totiž stávajú jedným z hlavných stavebných kameňov činnosti LGBT hnutí a rodovej ideológie pri budovaní falošnej reality a na zmenu vnímania ľudí v súvislosti s príťažlivosťou k rovnakému pohlaviu.

„So zmenou výrazových prostriedkov jazyka, terminológie a pojmových kategórií sa mení aj vnímanie reality človekom, no realita sama sa tým nemení. Muž zostáva skrátka mužom a žena ženou, a to aj napriek umeľej „zmene pohlavia“,“ povedal kardinál Müller. Podľa neho pojem gay je „teoretický konštrukt“, ktorý má urobiť „z normálneho manželstva medzi mužom a ženou len jeden z variantov ľudskej prirodzenosti“: „Nijaký človek sa nemôže identifikovať s kategóriou, ktorá reálne neexistuje. Tento umelý konštrukt pochádza z marxistického učenia, podľa ktorého mysel' realitu neuznáva, ale si ju sama buduje. Gay je falošný výraz a príťažlivosť nedefinuje človeka.“

Kardinál Müller zároveň zdôraznil, ako hriech, ktorý v ľuďoch vzbudzuje LGBT a rodová ideológia, zatemňuje ľudskú mysel': „Ked' sa človek ocitne v osidlach tejto nezriadenej náklonnosti, môže sa stať, že to v ňom prebudí nezávist' voči Bohu a jeho prikázaniám, ktoré ho usvedčujú ako hriešnika.“

NEZMYSEL HOMOFÓBIE

V rámci vytvárajúceho sa a čoraz intenzívne pretláčajúceho sa newspeaku kardinál Müller poukázal aj na čoraz frekventovanejšie slovo – homofobia. Toto slovo sa začalo používať v USA v roku 1971. Podľa nemeckého kardinála je to, podobne ako slovo gay, umeľo vytvorený konštrukt na to, aby „zdiskreditoval akúkoľvek inú alternatívu ku homosexuálnej ideológii a rodového hnutia a aby spoločným názvom, zradcovia označil tých, ktorí sice trpia sexuálnou dezorientáciou, no odmietajú sa pridať k spomínanému hnutiu“. V rozhovore s talianskou spisovateľkou Constanzou Mirianovou dokonca hovorí o homofóbii ako o výmysle homosexuálnej lobby: „Homofobia je klam na strašenie ľudí. Homofobia jednoducho neexistuje! Ide rozhodne o výmysel, nástroj totalitnej nadvlády nad myslami ostatných. Homosexuálnemu hnutiu chýbajú vedecké argumenty, a preto vytvorili ideológiu, ktorá sa usiluje ovládať a budovať svoju vlastnú realitu.“

Nemecký kardinál vidí jasný súvis medzi stratégiou LGBT hnutí a marxizmom: „Marxisti vymýšľali fobie' pre tých, ktorí im odporovali. Je to marxistická schéma, podľa ktorej skutočnosť

nevytvára mysenie, ale myšlienky vytvárajú realitu, a preto každý, kto neprijme túto realitu, musí byť považovaný za chorého. To chcú, okrem iných vecí, použiť políciu alebo súdy na boj proti tejto 'chorobe'? Sú to opatrenia, ktoré používali totalitné režimy ako národný socializmus a komunizmus. V Sovietskom zväze kresťanov zatvárali do blázincov, v súčasnosti v Severnej Kórei rovnaký osud stihne tých, ktorí neprijmú vládu nuce mysenie.“

Kardinál Müller však na margo zastrašovania povedal: „V súčasnosti niektorí biskupi nemajú odvahu povedať pravdu a nechajú sa zastrašiť. My kresťania by sme sa nemali báť hrozieb. Počas prvých storocí boli nasledovníci Krista väznení alebo predhadzovaní beštiám. Súčasní ľudia sú ničení psychoterizmom, ktorý využíva ich nevedomosť.“

PASTORAČNÉ VÝZVY

Kongregácia pre náuku viery vydala v roku 1986 *List biskupom Katolíckej cirkvi o pastoračnej starostlivosti o homosexuálne osoby*, v ktorom sa uvádzia: „Povzbudzujeme biskupov aby vo svojich diecézach zabezpečovali pastoračnú starostlivosť o homosexuálne osoby v súlade s učením Cirkvi.“ Kardinál Gerhard Müller k tomu dodáva: „Nijaký pravý a dôveryhodný pastoračný program nezahŕňa spolky či organizácie, v ktorých by sa navzájom stretávali homosexuálne osoby bez jasného a zreteľného stanoviska Cirkvi, že homosexuálna aktivita je nemravná a hriešna. Správny pastoračný prístup k nim spočíva vo vedomí nutnosti vy-

hybať sa v ich prípade blízkej príležitosti k hriechu. Život podľa Božích prikázaní – ako ich vysvetľuje náuka Cirkvi – nenúti človeka žiť v presvedčení že je chorý, ale uzdravuje ho zvnútra tým, že mu dodáva nádej a schopnosť objaviť zmysel, mieriaci daleko vyššie, než len čisto k ľudskému chápaniu.“ Zdôrazňujúc, že biskupi a kňazi sú povolávaní byť pastiermi všetkých ľudí a milovať aj tých, ktorí cítia príťaženosť k rovnakému pohlaviu, nemecký prelát a teológ objasnil, že „milovať neznamená riadiť sa rodovou propagandou“.

V súvislosti s pastoračnou starostlivosťou o homosexuálov kardinál poznámenal, že „Katalicka cirkev vždy rešpektovala každého človeka a nikoho nezaradovala do kategórií. Rodová ideológia uznáva tucty rodov, no človek bol stvorený ako muž a žena; to je naša prirodzenosť, ktorou nás Stvoriteľ takto vyjadril svoju vôľu.“ Zároveň sa však aj obrátil s apelom na širokú verejnosť: „Ludia musia odporovať ideo-logickým skupinám, ktoré chcú meniť spoločnosť tým, že každému človeku v nej nanucujú svoje názory a útočia na všetkých, ktorí s nimi nesúhlasia, urážajú ich, ba až fyzicky napádajú. Ak niekoľko zmyšľa inak než oni, bez milosti likvidujú a ničia jeho ľudskú dôstojnosť. Je to lobby, organizácia, ktorá má svoje vlastné záujmy. Medzinárodnému pansexizmu treba oponovať pomocou autentickej katolíckej náuky na báze rozdielu medzi pohlaviami podľa Božieho plánu.“

Spracovala BOKA PIKA
(Snímky: Pixabay)

Tolerancia je dialektický paklúč, ktorý slúži na odzbrojenie odporu

Chvála netolerancii

Taliankeho spisovateľa, novinára a konvertitu na katolicizmus RINA CAMILLERIHO (*1950) považujú za jedného z najvýznamnejších súčasných talianskych apologétov Cirkvi. Potvrdzuje to aj v eseji *Elogio dell'intolleranza contro il politically correct (Chvála netolerancii voči politicky korektnému)*, ktorá vyšla na portáli *La Nuova Bussola Quotidiana*. Esej R. Camilleriho uverejňujeme v plnom znení.

Ístá katolícka agentúra publikovala prenikavý aforizmus: „*Tolerancia je čnosť človeka, ktorý nemá svoj názor.*“ V katolíckych kruhoch sú v súčasnosti podobné postrehy dosť vzácné. Tento pochádza od Gilberta Keitha Chestertona (1874 – 1936), prorockého spisovateľa, ktorý predvídal okrem iného aj situácie, v ktorej sa budú „*ta-sit meče na obranu názoru, že tráva je zelená a nebo modré*“.

A skutočne. V Španielsku, aby sme podali malý príklad, úrady zabavili autobus a dali pokutu jeho vodičovi za to, že mal na karosérii nápis *Chlapci majú penis a dievčatá vaginu*. Áno, je to tak. A to len preto, lebo niečo také sa predsa v súčasnosti nedá hovoriť, pretože je to „*netolerantné*“.

PREKRÚCANIE

Ako mal Francisco Goya sny, v ktorých rozum produkoval prízraky, tak takzvaná tolerancia produkuje trestanca, lycuje a ostrakizuje. To je zákonité. Ak mám nejaké presvedčenie, znamená to, že mu rozumiem, a kto tomu nerozumie ako ja, mylí sa. Moje presvedčenie potom rastie v priamej úmere k tomu, ako nekompromisne vystúpim proti človeku, ktorý má rozdielny názor. Kto má silné presvedčenie, urobí čokoľvek, aby umlčal toho, kto si dovolil nesúhlasit. Taká je prirodzenosť vecí.

„Tolerancia“ prekrúca, je nezmyselná. Prirodzenosť sa totiž vzoprie a vráti veci späť na ich miesto.

Pred nejakým časom – ešte za slobodná – britského prince Harryho, syna tragicky zosnulej Diany Spencerovej,

videli na akejsi súkromnej oslavе, ako bol prezlečený za nacistu – a bol z toho skoro koniec sveta. Bol to nanajvýš prejav akejsi jeho anglickej sebairónie, ale bol nútensý sa verejne kajať a odválať ako Galileo. Keby sa prezliekol za príslušníka kambodžských Červeňnych Kmérov, nikto by to nekomentoval, ba dokonca by si to nikto ani nevšimol.

**Politická korektnosť
s cieľom sebadeštrukcie
vzýva „dialóg“
a „toleranciu“,
to znamená dva pojmy, ktoré
sa – nie náhodou – pobijú
medzi sebou.**

DIALEKTICKÝ PAKLÚČ

Dal by sa urobiť celý zoznam – hoci by k ničomu neboli, pretože ho všetci majú –, ktorý by vypočítal veci, za ktoré, ak ich povieš, ba dokonca iba naznačíš, budeš potrestaný. Hovorí sa im *politicky nekorektné*. Dokazuje to, že neexistuje nijaká „tolerancia“. Je to len dialektický paklúč, ktorý slúži na odzbrojenie odporu. V súčasnosti už však takýto paklúč nie je potrebný.

A slávny Voltairev výrok? Áno, tie jeho slávne slová „*nesúhlasím s tým, čo hovoríte, ale budem do smrti brániť vaše právo to hovoriť*“. Rozprávky! Nielenže Voltaire tieto slová nikdy ne-

povedal, ale urážky, ktorími tento francúzsky osvetenec častoval tých, ktorí s ním nesúhlasili, nijaký obyčajný človek zvyčajne nevyslovuje.

Áno, pretože, kto má názor jasný, presný a rozhodný, „netoleruje“ rozdielnosť. Prinajlepšom ju ešte chvíľu znesie. Stačí len pozorovať, ako skončí v mnohých katolíckych médiách ten, kto si dovolí mať svoj názor na pápežovo „milosrdenstvo“. Pápež František má totiž presvedčenie celkom presné, ako všetci, ktorí nejaké majú, a predkladá ho. Preč s pochlebovaním. Konám rovnako.

BIJÚCE SA POJMY

Chesterton videl ďaleko a varoval nás, že kráľ je nahý. Počuli sme ho však, žiaľ, iba my „netolerantní“, čo sa previňujú tým, že majú jasno. Cirkev sa tak znova – a ako vždy – ocitá v situácii, keď musí bojať proti dvom nepriateľom: vnútornému a vonkajšiemu. Tým vonkajším je – čuduj sa svete – islam. A tým vnútorným je politická korektnosť, ktorá s cieľom sebadeštrukcie vzýva „dialóg“ a „toleranciu“, to znamená dva pojmy, ktoré sa – nie náhodou – pobijú medzi sebou.

RINO CAMMILLERI

Pohoničom človeka sa stali ľudské vášne, akákoľvek transcendencia sa vytráca

Prečo je svet v depresii

Taliansky filozof a spisovateľ ROBERTO MARCHESINI sa na stránkach *La nuova Bussola Quotidiana* zamýšľa nad dôvodmi depresií súčasného západného človeka.

Západná tradícia nám zanechala niekoľko antropologických princípov, ktoré orientujú nás život i život nových generácií výchovou. Predovšetkým je to skutočnosť, že človek je celok, teda nedeliteľná jednota duše i tela, ako ju definoval Aristoteles.

Po druhé – v človeku existuje určitá hierarchia, ako naznačuje mýtus o dvojzáprahoch z Platónovho dialógu *Faidros*. Záprahy dvoch koní – čierneho a bieleho – riadi pohonič. Kone predstavujú vášne, pohonič je rozum. Vášne sú nevyhnutné k pohybu, ale jeho smer určuje rozum.

OTVÁRAŤ VON

Potom je tu charakteristika, ktorú formuloval opäť Aristoteles, že totiž človek je „spoločenská bytosť“. Je určený k životu v spoločnosti a potrebuje vzťahy.

Človek má tiež to, čomu sa hovorí *prirodzenosť*, čiže projekt, ako všetko, čo existuje. Tento projekt je však transcendentný, čo znamená, že človek sa realizuje sebadarovaním druhému. Nie je to iba zjavený zákon, ako ho vyjadru-

je Ježišov výrok, ktorý sa uchoval len v *Skutkoch apoštolov* (20, 35): „*Blaženejšie je dávať, ako prijímať*“, ale je to tiež antropologická zákonitosť nazývaná „*paradox šťastia*“, o ktorej hovoria aj autori, ktorí nie sú kresťanského vyznania, ako Aristoteles, Seneca či Viktor Frankl. Kierkegaard vyjadril tento pojem veľmi pregnantne: „*Dvere šťastia sa otvárajú von, každé úsilie otvárať ich dovnútra ich stále väčšmi zatvára.*“

Dalo by sa aj pokračovať, ale toto sú hlavné antropologické základy, na ktorých tzv. Západ stal výchovu a ľudský blahobyt. A je nutné povedať, že pomerne zdarne.

USPOKOJOVANIE VÁŠNI

Postupne však tieto koľaje začala naša civilizácia opúšťať. Začala karteziánsky považovať človeka za *res extensa*, čiže priestorovosť, ku ktorej sa nejak spája *res cogitans*, čiže duchovnosť, čím sa však nemieni duša. Človek sa začal považovať za obyčajnú matériu, za „nahú opicu“, a nakoniec za produkt ekonomických relácií.

Rozum, ktorý indikuje smer podľa nebeských konštant zapísaných v srd-

ci, bol znetvorený, lebo sa začalo tvrdiť, že môže chápať len to, čo je zmyslové a merateľné, teda hmotu. Všetko metafyzické, teda to, čo sa vždy považovalo za prvoradejšie, sa začalo považovať za poveru, konvenciu či predsudok. Pohoničom človeka sa stali ľudské vášne, ktoré navyše Nietzsche deklasoval len na dve formy: prznenie a zabíjanie, zatiaľ čo Freud na smilstvo a umieranie.

Terajšie médiá poznajú predovšetkým sex. Zmyslom života je teda uspokojenie vášní. Dôležité je užiť si, baviť sa. Človeku tak bola odopretá jeho prirodzenosť, projekt. Ak je totiž len materiál, a metafyzika neexistuje, človek je to, čo je, a nie je projektom. Napokon, netvrdil to aj marxizmus? A netvrdí to isté i rodová ideológia?

HORE NOHAMI

A tak sa vytráca akákoľvek transcendencia. Človek je sebec, a tak hľadá len vlastný prospech. Druhí môžu eventuálne dostať len z omrviniek, ktoré padajú z jeho stola. Sme stále osamoteniejší a neschopní vzťahov. Takzvané *sociálne siete* nahradili ozajstné vzťahy. Priateľmi sú nanajvýš moderátori z televízie alebo Facebook. Už sa nepozeráme ľuďom do očí, ale len na televízne obrazovky a displeje, spriateliť sa je takmer nadľudská úloha.

Tradičná antropológia sa prakticky obrátila hore nohami. Trvalo to pomerne dlho a stálo to dosť námahy, nehovoriac o vojnách, vyhľadzovaní a utrpení. Ale nakoniec je človek slobodný. Každý žije, ako verí, nie podľa toho, čo je mu ukladané veriť. Humanistická antropológia sa podľa Platónovho mýtu o dvojzáprahu s pohoničom premenila z transcendentného projektu riaďeného rozumom na totálnu poddanosť pudom, kde je sex jediným cieľom.

Aké sú výsledky? Nedávno ich zverejnila Svetová zdravotnícka organizácia, podľa ktorej 300 miliónov ľudí trpí depresiami, čo je 4, 4 % svetovej populácie. V Taliansku je to dokonca 20 %. V rokoch 2010 – 2015, ako napísal *The British Journal of Psychiatry*, sa konzumácia antidepresív v Európe zvýšila o 20 %.

Stojí to za to?

ROBERTO MARCHESINI
(Snímka: Pixabay)

Chaldejská katolícka cirkev je pokračovaním cirkvi založenej apoštolom sv. Tomášom

Chaldejskí katolíci

Spínka: net

Sekretár Kongregácie pre východné cirkvi arcibiskup CYRIL VASIL, SJ pre Vatican News pri príležitosti krokovania patriarchu Chaldejskej katolíckej cirkvi Luisa Raphaëla Saka za kardinála priblížil históriu tejto cirkvi.

Pri nedávnom oznamení mien nových kardinálov, ktorí prijali kardinálsky biret v predvečer sviatku sv. Petra a Pavla, zaznelo aj meno Jeho Blaženstva Luisa Raphaëla Saka, patriarchu Chaldejskej katolíckej cirkvi. Toto menovanie je vyznačením jednak pre osobu patriarchu, ale súčasne aj pre celú Chaldejskú katolícku cirkev, ktorá má svoje sídlo v hlavnom meste Iraku v Bagdade.

Pre mnohých pozorovateľov cirkevného života bolo menovanie patriarchu Luisa Raphaëla Saka prekvapením, pretože v skutočnosti je v širšej verejnosti možno nie dostatočne známa aj celá cirkev, ktorej tento patriarcha predsedá. Skúsme si teda trochu priblížiť aspoň základné údaje o tejto cirkevi, ktorá je jednou zo šiestich katolíckych patriarchálnych cirkví.

APOŠTOL ZAKLADATEĽ

Východné kresťanstvo v súčasnom Iraku je pokračovaním kresťanstva, ktoré sa v tejto časti sveta spája s misionárskou činnosťou apoštolov a ich následníkov už v prvých storočiach po Kristovi. Šírilo sa na východ od Rímskej ríše, na území, ktoré bolo vtedy súčasťou Mezopotámie a Perzskej ríše a te-

raz je súčasťou viacerých štátov ako Irak, Irán a Turecko.

Táto cirkev považuje za svojho apoštola sv. Tomáša a vždy sa pokladala za dcérsku cirkev antiochijskej cirkvi. Jej centrom sa na konci 3. storočia stalo mesto Seleucia Ctesifonte. Biskup tohto mesta, používal titul katolikos, čo je odvodnené od toho, že bol akýmsi všeobecným, t. j. *katolikos* zástupcom, viакrom biskupa a neskôr patriarchu Antiochie.

Teologické školy v Nisibi a v Edesse sa preslávili viacerými teológmi, medzi ktorými treba osobiť spomenúť sv. Efréma.

Roku 422 sa miestna hierarchia organizovala na synode v Markabte a katolikos Dad-Išo prijal svoj úrad za podmienky, že ako hlava miestnej cirkvi nebude môcť byť súdený nikým, iba Kristom.

Perzia bola tradične v otvorenom vojenskom nepriateľstve s Rímskou ríšou, s častým obojstranným posúvaním hraníc. Túžba po vymanení sa spod závislosti od cirkevných centier, ktoré sa nachádzali na „nepriateľskom“ území, sa postupne prenesla aj do teologickej roviny. Odsúdenie Nestoriiovho učenia na Efezskom koncile v roku 431 nebolo

v Perzii prijaté, keďže Nestorius sa odvolával ako na svoje vzory na učiteľov edesskej školy Diodora z Tarzu a Teodora z Mopsvestie, ktorí boli v miestnej cirkvi veľmi vážení. Zrušenie edeskej teologickej školy na zásah byzantského cisára Zenona bolo ďalším krokom k prehĺbeniu nedôvery a nepriateľstva.

NESTORIANIZMUS

Súhrn rozličných dôvodov nakoniec viedol k tomu, že v roku 486 perzská cirkev na synode v Seleucii oficiálne prijala nestorianizmus. Nisibský metropolita Bar-Sauma presvedčil perzského kráľa Peroza, aby sa zastal nestoriánov, ktorí podľa jeho mienky zastávajú pravé učenie, na rozdiel od kresťanov v Rímskej ríši.

Synody, ktoré sa konali v 5. a 6. storočí, priznali katolikosovi Seleucie práva a titul patriarchu. Po obsadení Perzie Arabmi bolo sídlo patriarchátu roku 766 prenesené do nového hlavného mesta Bagdad.

Nestoriánska cirkev sa vyznačovala neúnavnou misijnou činnosťou a na vrchole svojho rozmachu roku 1318 mala tridsať metropolií a dvesto sufragánnych biskupstiev, rozprestierajúcich sa v Mezopotámii, Tibete, Indii, Číne a Mongolsku.

Ako je teda zrejmé, táto starobylá cirkev sa z politických dôvodov už v priebehu prvého tisícročia ocitla mimo jednoty s Katolíckou cirkvou a s jej hľavou, rímskym biskupom. Bola však aj medzi jednou z prvých cirkví, ktorá sa v priebehu druhého tisícročia vcelku veľmi úspešne pokúsila o obnovenie jednoty s Katolíckou cirkvou.

OBNOVENÁ JEDNOTA

Zrod Chaldejskej katolíckej patriarchálnej cirkvi z potomkov tzv. nestoriánov, patriacich do asýrskej cirkvi Východu, prebiehal vo viacerých etapách. Katolícki misionári začali sporadicky pracovať medzi tzv. nestoriánmi žijúcimi v starobylej Mezopotámii a bývalej Perzii už od 13. storočia. Ich katolikos Yahballaha III. (1281 – 1317) bol priaznivo naklonený Katolíckej cirkvi a pápež Mikuláš IV. sa naň v roku 1289 obrátil aj osobným listom. Ďalšie desaťročia a storočia priniesli doslova skupinové konverzie jednoduchých veriacich i niektorých predstaviteľov hierarchie. Cyperská komunita tzv. nestoriánov sa vrátila masovo do Katolíckej cirkvi v roku 1340, čo potvrdila aj na Florentskom koncile v roku 1445. Ne- >>>

skôr však táto etnicko-obradová komunita zanikla.

Inak sa vyvíjala situácia na území terajšieho Iraku, Turecka a Iránu. Od roku 1450 sa funkcia patriarchu-katolíkosa stala dedičnou (zo strýka na synovca), čo však malo za následok aj viaceré negatívne javy a časté rozpory. Napríklad v roku 1552 značná časť vereiacich odmietla prijať Šimona VIII. Denha a za patriarchu zvolila Jána Sulaku, predstaveného Kláštora Rabbana Hormizdu pri Alquochu. Dňa 20. februára 1553 pápež Július III. potvrdil jeho volbu za patriarchu pre „*Ecclesia patriarchalis di Muzal in Syria orientali*“. Patriarcha si zvolil za svoje sídlo Diarbekir v súčasnom Turecku a jeho nástupcovia boli po celé ďalšie storočie zjednotení s rímskym stolcom.

KOMPLIKÁCIE

Na konci 18. storočia došlo ku skomplikovaniu situácie v hierarchickom usporiadaní Chaldejskej katolíckej cirkvi, keď sa v roku 1771 prihlásil ku Katolíckej cirkvi v Mossule nestoriánsky katolíkos Eliáš XII. Denha. Na prelome 18. a 19. storočia tak de facto existovali dva pretendentí na titul katolíckeho patriarchu. Na jednej strane to bola línia založená patriarchom Jánom Sulaku so sídlom v Diarbekire, na druhej strane tu bol Ján Hormizd na čele kedy si nestoriánskeho patriarchátu v Mossule. Po smrti posledného patriarchu v Diarbekire sa Svätá stolica rozhodla zjednotiť obe jurisdikcie pričlenením Diarbekiru k mosulskému patriarchátu. Mimo jednoty s Katolíckou cirkvou ostala len veľmi malá časť bývalých tzv. nestoriánov, ktorá tvorí súčasnú asýrsku cirkev Východu.

Odkedy pápež Pius VIII. potvrdil 5. júla 1830 Jána Hormizda ako patriarchu, používa chaldejský patriarcha titul patriarcha Chaldejcov Babylonie (patriarcha Babylonensis Chaldeorum). V súčasnosti sídli patriarcha v Bagdade a katolícki Chaldejci predstavujú

Slnka: CNS

Patriarcha kardinál Luis Raphaël Sako

v mohamedánskom Iraku spoločensky významnú národnostno-náboženskú menšinu.

V posledných desaťročiach túto cirkev poznačená migráciou svojich vereiacich a ich úbytkom na pôvodnom území Blízkeho východu. Najmä od druhej americkej invázie do Iraku roku 2003 tento migračný prúd zosilnel ako následok vnútornej nestability celého regiónu, ale aj kvôli prebiehajúcemu konfliktu v rámci islamskej komunity medzi sunitmi a šiítmi a bojom s tzv. Islamským štátom.

PO CELOM SVETE

Popri ôsmich biskupstvách v Iraku a dvoch v Iráne, má táto cirkev ešte na Blízkom východe eparchie v Egypte, Libanone, Sýrii a Turecku. Mimo tradičného územia v súčasnosti existuje silná chaldejská komunita v USA a Kanade, kde sa pre ňu zriadili tri nové biskupstvá v juhokalifornskom San Diegu, v Detroite a v Toronte, ale aj v Austrálii, kam mieri posledná vystúhovalec-

ká vlna a kde existuje eparchia v Sydney. Ďalšiu veľkú skupinu chaldejských katolíkov nájdeme vo Švédsku, tu tvoria Chaldejci prakticky takmer štvrtinu všetkých švédskych katolíkov. Ich pastoračné potreby nateraz monitoruje Apoštolský vizitátor pre Západnú Európu.

Novovymenaný kardinál patriarcha Luis Raphaël Sako, ktorý bol predtým biskupom v Erbile v irackom Kurdistane, je na čele tejto starobylej a teraz už prakticky na celom svete rozšírenej východnej cirkvi od 13. januára 2013. Na verejnosti už mnoho ráz zaznieval jeho hlas upozorňujúci na tragédiu Iraku, na dôsledky konfesionálnych rozbrojov v islamskom svete, ako aj na zasahovanie svetových veľmocí do blízkovýchodnej problematiky.

Veríme, že tento jeho hlas ešte naberie na sile a autorite aj po menovaní za kardinála – zaiste aj toto bol jeden z motívov tohto neočakávaného menovania zo strany Svätého Otca Františka.

Arcibiskup CYRIL VASIL, SJ

Vatikán vydal aj minulý rok posolstvo k Svetovému dňu cestovného ruchu

Trvalo udržateľný turizmus

Snímka: Pixabay

Podľa informácií OSN cestovný ruch patrí v súčasnosti medzi oblasti s obratom v miliardách dolárov. Viac ako miliarda ľudí každý rok cestuje po svete a stámišióny ďalších vo vlastnej krajine. V roku 1979 delegáti Valného zhromaždenia Svetovej organizácie cestovného ruchu stanovili 27. september za Svetový deň cestovného ruchu. Vatikánske Dikastérium na podporu integrálneho ľudského rozvoja minulý rok opäť vydalo pod názvom *Udržateľný cestovný ruch: nástroj rozvoja* posolstvo k Svetovému dňu cestovného ruchu. Posolstvo podpísal prefekt dikasteria kardinál Peter Kodwo Appiah Turkson.

Pri príležitosti Svetového dňa cestovného ruchu, ktorý sa každočoročne slávi 27. septembra, sa aj Cirkev spoločne s občianskou spoločnosťou zamýšľa nad týmto fenoménom v presvedčení, že každá skutočne ľudská aktivita musí nájsť svoje miesto v srdeci Kristových učeníkov.

Po prvý raz toto posolstvo vydáva ako súčasť svojho poslania nové Dikastérium na podporu integrálneho ľudského rozvoja.

RASTÚCE ODVETVIE

Ked' hovoríme o cestovnom ruchu, máme na mysli fenomén, ktorý je veľmi dôležitý: či už z pohľadu osôb, ktoré

sú doň zapojené (turisti a pracovníci), alebo vzhľadom na mnohé dobrá (tak ekonomické, ako aj kultúrne a spoločenské), ktoré môže poskytnúť, ale tiež s ohľadom na riziká a nebezpečenstvá, ktoré môže v mnohých oblastiach znamenať.

Podľa posledného Barometra Svetovej organizácie cestovného ruchu za rok 2016 počet medzinárodných turistických návštev dosiahol asi 1,235 milióna. Na celosvetovej úrovni predstavuje tento sektor 10 % celkového hrubého produktu a 7 % celkového vývozu, pričom si treba uvedomiť, že jedno z jedenástich pracovných miest je v oblasti turizmu. Turizmus teda zau-

jíma dôležité miesto v ekonomike jednotlivých krajín aj v politike zameranej na inkluzívny rast a trvalú udržateľnosť životného prostredia na celosvetovej úrovni.

Turizmus môže byť dôležitým nástrojom rozvoja a tiež boja proti chudobe. Podľa sociálnej náuky Cirkvi sa však skutočný rozvoj „neobmedzuje len na jednoduchý hospodársky rast“. Ak má ísť o opravdivý rozvoj, „musí byť úplný“, teda zameraný na povznesenie „celého človeka a každého človeka“, ako uvádzajú encyklika bl. Pavla VI. *Populorum progressio*. V tomto zmysle bl. Pavol VI. zdôrazňoval nutnosť podporovať „úplný humanizmus“, zahŕňajúci materiálne i duchovné potreby na integrálny rozvoj každej osoby v jej vlastnej dôstojnosti.

ZODPOVEDNOSŤ

O dvadsať rokov neskôr, v roku 1987, zaviedlo OSN pojem trvalo udržateľného rozvoja v zmysle „rozvoja, ktorý uspokojuje potreby súčasnosti bez toho, aby poškodil možnosti budúci generácií uspokojiť ich vlastné potreby“ (tzv. Brundtlandovej správa – pozn. red.). Spojenie „úplný alebo integrálny ľudský rozvoj“ zahŕňa z hľadiska Cirkvi aj trvalú udržateľnosť, o ktorej hovorí OSN. Obsahuje totiž všetky aspekty života – spoločenský, ekonomický, politický, kultúrny i duchovný – a chápe ich ako súčasť jedinej syntézy, ľudskej osoby.

Svetová organizácia pre turizmus aplikovala tieto myšlienky v *Deklarácii z Haagu o turizme* s cieľom podporiť „trvalo udržateľný turizmus“. To znamená, že turizmus musí byť zodpovedný, nesmie byť deštruktívny, ani škodlivý pre prostredie a spoločensko-kultúrnu situáciu. Zvlášť musí rešpektovať obyvateľstvo a jeho kultúrne dedičstvo, s ohľadom na ochranu osobnej dôstojnosti a práv zamestnancov, a v neposlednom rade musí byť pozorný voči najväčším znevýhodneným a najzraniteľnejším osobám. Ak čas dovoleniek prináša nové príležitosti a nie je len zdrojom problémov, predstavuje tiež nástroj na rozvoj ekonomík v ľažkostíach.

TRI ROZMERY

V rezolúcii OSN z roku 2017 sa konstatuje, že trvalo udržateľný turizmus

>>>

je „pozitívnym nástrojom na prekonanie chudoby, ochranu životného prostredia, zlepšenie kvality života, posilnenie ekonomickej nezávislosti mladých ľudí a žien, čím prispieva k tomu rozmerom trvalo udržateľného rozvoja, zvlášť v rozvojových krajinách“.

V tomto zmysle podporuje tieto tri rozmary trvalej udržateľnosti: ekologický, zameraný na zachovanie ekosystémov; sociálny, ktorý sa uskutočňuje v súzvuku s hostiteľskou spoločnosťou, a ekonomický, ktorý stimuluje inkluzívny rast.

V rámci Agendy 2030 sa teda terajší (rozumej rok 2017) Medzinárodný rok turizmu javí ako príležitosť na povzbudenie vlád k prijatiu adekvátnych politických opatrení, turistického priemyslu k osvojeniu si dobrých praktík a tiež ako príležitosť na zvýšenie povedomia užívateľov a miestnych spoločenstiev o tom, že integrálna koncepcia turizmu prispieva k trvale udržateľnému rozvoju.

ROZVOJ NÁRODOV

S vedomím, že „*počas celej svojej existencie a svojho pôsobenia je Cirkev povolaná podporovať integrálny rozvoj človeka vo svetle evanjelia*“ (motu proprio pápeža Františka *Humanam progressionem*, chceme my kresťania ponúknut' svoj príspevok k tomu, aby turizmus napomáhal rozvoju národov, zvlášť tých najväčšími znevýhodnených. S týmto cieľom ponúkame naše zamyslenie.

Uznávame Boha ako Stvoriteľa sveta a Otca všetkých ľudí, vďaka ktorému sme jedni druhým bratmi. Ľudská osoba musí byť teda v centre našej pozornosti; uznávame dôstojnosť každého človeka a dôležitosť vzťahov medzi ľudmi; uznávame tiež platnosť prinášajúceho spoločného osudu ľudskej rodiny

Snímka: Pixabay

a univerzálneho určenia dobrého zeme. Ľudská bytosť teda nekoná ako „pán“, ale ako „zodpovedný správca“ (encyklika *Laudato si*). Keď uznáme, že sme bratmi, pochopíme „princíp nezíšnosti a logiku daru“ (encyklika *Caritas in veritate*) a tiež našu povinnosť solidarity, spravodlivosti a univerzálnej lásky (porov. *Populorum progressio*).

PONUKA CIRKVI

Teraz sa pýtajme: Ako môžu tieto princípy konkrétnie prispieť k rozvoju turizmu? Aké dôsledky z nich plynú pre turistov, podnikateľov, pracovníkov, predstaviteľov vlád a miestne spoločenstvá?

Je to otvorené zamyslenie. Vyzývame všetky zainteresované osoby, aby seriózne rozložovali a podporovali praktiky v tomto duchu, sprevádzajúc také správanie a zmeny v životnom štýle, ktoré novým spôsobom zohľadnia previazanosť jedných s druhými.

Cirkev ponúka svoj príspevok zavedením iniciatív, ktoré turizmus skutočne zapájajú do služby integrálnemu rozvoju ľudskej osoby. Preto hovoríme o „turizme s ľudskou tvárou“, ktorý je založený na projektoch „komunitnej turistiky“, „spolupráce“, „solidarity“ a na ocenení vznešeného umeleckého dedičstva, ktoré je pravou „cestou krásy“ (exhortácia *Evangeliu gaudium*).

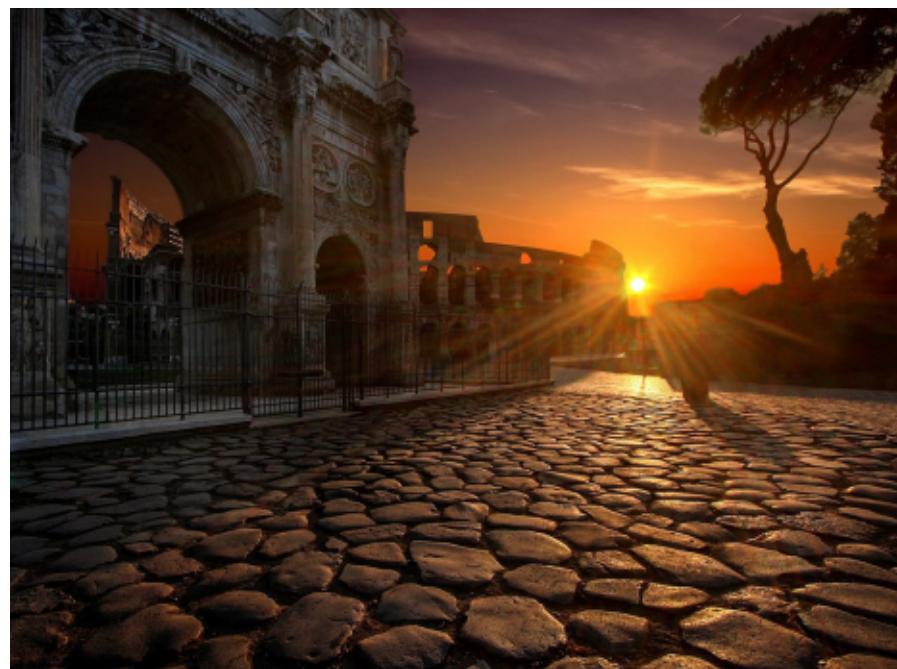
V príhovore pred zhromaždením OSN pápež František povedal: „Spoločný domov všetkých ľudí musí byť nadálej postavený na správnom chápaní univerzálneho bratstva a na rešpektke voči posvätnosti každého ľudského života, života každého muža a každej žene. Spoločný domov všetkých ľudí sa má tiež budovať na chápaní istej posvätnosti stvorennej prírody.“

Nech aj naše úsilie dokážeme prežívať vo svetle týchto slov a týchto zámerov!

Kardinál Peter K. A. TURKSON

Arcibiskup Cyril Vasil', SJ: Všetky cesty vedú nie do Ríma, ale ku Kristovi

Na ceste do Ríma

Letné mesiace mnohí využijú aj na návštenu hlavného mesta Talianka – Ríma. Pre nich pripravil sekretár Kongregácie pre východné cirkev arcibiskup CYRIL VASIL', SJ, krátky prehľad o cestách do Večného mesta.

Jubilejný rok milosrdenstva, ktorý pápež František otvoril 8. decembra 2015, priviedol okrem iného znova do centra pozornosti kresťanského sveta ono obdivuhodné mesto, ktoré sa nazýva aj Večným mestom. Rímu dáva právo na tento titul jeho starobylost', ale najmä skutočnosť', že v nom sídlí nástupca apoštola Petra, ktorému Kristus prisľúbil, že Cirkev, ktorú na ňom postaví, bude trvať do konca vekov a nepremôžu ju ani pekelné mocnosti.

POČTY PAHORKOV

Rím, bol a je centrom pútnikov z celého sveta už od stáročí. Pútnici z našich končín pozdravujú Svätého Otca na audienciach svojím zvonivým spevom slovami tzv. *Pápežskej hymny*: „*V sedmobrežnom kruhu Ríma, / kde sa Petra chrám vypína. / Z tisíc hrdiel sa ozýva / pieseň nábožná, horlivá: / Živ, Bože, Otca Svätého, / námestníka Kristovho!*“

Ked' sa opýtame pútnikov na význam slov „*v sedmobrežnom kruhu Ríma*“, nie všetci sú hneď schopní odpovedať,

že ide o zmienku siedmich rímskych pahorkov, na ktorých sa rozkladali najstaršie rímske osídlenia. Pri otázke, ktoré pahorky to sú, už zaváha pravdepodobne väčšina opýtaných, aj tých, ktorí význam slova „*sedmobrežný Rím*“ poznali.

V skutočnosti nie je odpoveď na túto otázku celkom jednoduchá, či jednoznačná – aj samotní starovekí rímski autori nie sú v tom celkom jednotní. Záleží totiž na tom, na ktoré obdobie rastu mesta Ríma sa sústredíme. Najrozšírenejším zoznamom je ten, ktorý poskytujú takí rímski autori ako Cicero či Plutarchus, ktorí uvádzajú tieto pahorky: Aventín, Kapitol, Palatín, Celio, Esquilín, Viminál a Quirinál. Tie-to vršky boli ohradené najstarším mestským múrom, pôvodne vybudovanom v polovici 6. storocia pred Kristom.

V najstaršom období rímskych dejín sa však objavujú aj iné označenia pôvodných rímskych pahorkov. Za čias cisára Konštántína, staviteľa pôvodného Chrámu sv. Petra sa medzi tradičných sedem rímskych pahorkov, popri

už spomenutom Aventíne, Kapitole, Palatíne, Celiu a Esquilíne namiesto Viminálu a Quirinálu započítavali Janiculum a Vatikán, na pravej, západnej strane rieky Tiber. Až pri prijatí tohto zoznamu sa teda napĺňajú slová našej *Pápežskej hymny* o tom, že „*v sedmobrežnom kruhu Ríma, / kde sa Petra chrám vypína*“.

VZDIALENOSTI K FÓRU

Súčasné moderné dopravné prostriedky ponúkajú na výber rôzne cestovné možnosti. Pri tomto relatívne pohodlnom cestovaní nám môže neraz prísť na um otázka: Ako sa v minulosti cestovalo, kde pútnici počas púti do Ríma, napríklad aj pri predchádzajúcich stredovekých jubilejných rokoch nocovali, ako sa stravovali? Ako pútnici prekonávali veľké vzdialenosť?

Staré príslovie hovorí, že všetky cesty vedú do Ríma. Toto príslovie pochádza aj z toho, že na rímskom hlavnom námestí, na Fóre, na pozlátenom bronzovom stípe boli označené vzdialenosť k jednotlivým bodom riše, ako aj cesty vedúce k nim, tzv. konzulárne cesty. Tieto cesty aj s ich názvami sa zachovali prakticky doteraz. Z pôvodných dláždených vojenských ciest sa v súčasnosti stali autostrády, ale štruktúra a hustota cestnej siete okolia Ríma sa ani veľmi nezmenila. Aj teraz prichádzajú slovenskí pútnici zo severu do Ríma po cestách, ktoré nesú staré rímske názvy Via Aurelia, Via Cassia, Via Flaminia, Via Salaria, atď.

CURSUS PUBLICUS

Rímske konzulárne cesty môžeme považovať za najtrvalejšie stavby starovekého Ríma. Ich sieť dosahovala dĺžku až neuveriteľných 100 000 kilometrov. Boli široké asi 5 metrov, čo umožňovalo pohodlné miňanie sa vozov.

Starovekí Rimania stavali cesty vo viacerých vrstvách. Prvá bola z hliny a kameňa (*statue*), na nej bola uložená druhá vrstva, v ktorej boli vápnom zmiešané kamene, piesok a polámané tehly (*rudus*), tretia vrstva bola z drobného drveného kamenia či hrubšieho piesku (*nucleus*) a na tejto boli uložené kamenné bloky (*summum dorsum – pavimentum*), ktoré do seba mozaikovo zapadali.

>>>

Staroveká rímska cestná siet a s ňou spojené štátne služby umožňovali kontakty s Rímom i s jednotlivými centrami provincií, rýchlu poštu, fungovanie obchodu a v prípade potreby aj rýchle presuny rímskych légií, ktoré sa dokázali presúvať rýchlosťou až 60 kilometrov za deň. Tzv. *cursus publicus* – bol systém štátom garantovanej pomoci pri cestovaní úradných osôb, ktoré mali na to osobitné poverenie. Peší putujúci prešli denne asi 35 kilometrov, jazdecká štafeta asi 75 kilometrov.

KLÁŠTORY

Rozpad rímskeho impéria priniesol so sebou aj zánik jeho administratívnej štruktúry, ako aj služieb s ňou spojených. Cestovanie sa stávalo náročnejším a nebezpečnejším.

Počas celého stredoveku zohrávali čoraz významnejšiu úlohu pri garantovaní služieb pre pútnikov kláštory, ktoré vznikali pozdĺž starých komunikačných tepien. Neraď podnecovali zakladanie týchto inštitúcií aj svetskí zemepáni, ktorí tak delegovali cirkevným inštitúciám práve túto dôležitú službu, ktorú iné inštitúcie neboli schopné v dostačnej miere zabezpečiť.

Rehoľné pravidlá sv. Benedikta, ktorími sa tieto kláštory riadili, predvídali prijímanie pocestných ako jednu zo základných foriem kontaktu s okolitým prostredím a kresťanskej služby pohostinnosti. Je určite zaujímavé pozorovať, ako sa svätý Benedikt usiloval vo svojich pravidlach skvíriť na jednej strane uzobranosť a rezervovanosť mníšskeho života s povinnosťou kresťanskej lásky na druhej strane.

REGULA SV. BENEDIKTA

V *Regule sv. Benedikta* v hl. 53 nachádzame presné pravidlá pre prijímanie hostí a pútnikov (*text podľa vydania Regula sv. Benedikta, Sampor 2010*):

1. Všetkých prichádzajúcich treba prijímať ako Krista, protože on sám raz povie: *bol som pocestný a pritúlili ste ma.*

2. Všetkým sa má preukázať patričná úcta, ale zvlášť bratom vo viere a pútnikom.

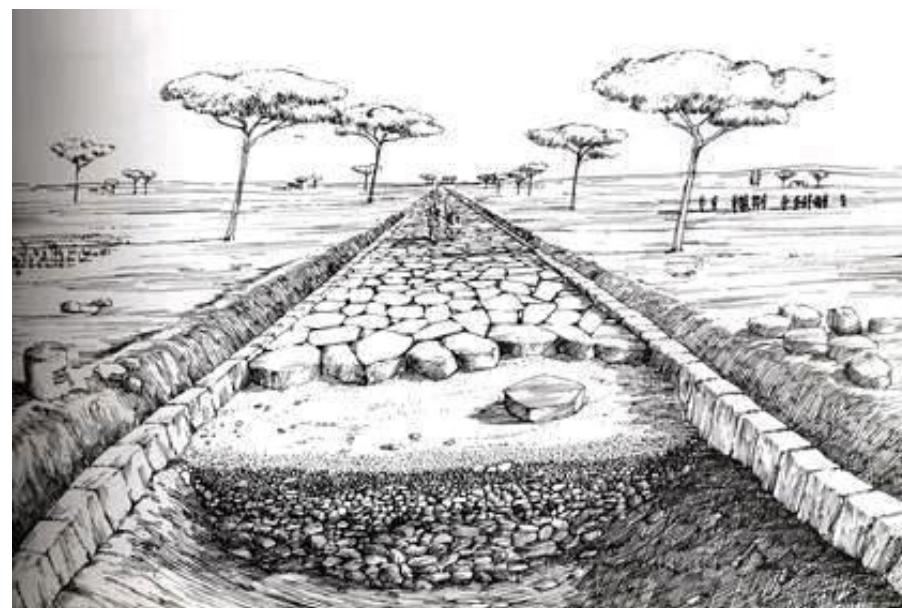
3. Hned, ako sa ohlási host, predstavený alebo niekto z bratov nech mu vyde v ústrety s plnou úslužnosťou lásky.

4. Najprv nech sa spolu pomodlia, a potom sa zvitajú v pokoji.

(...) 12. Opát dá hostom vodu na ruky

13. Nohy nech všetkým hostom umyje tak opát, ako aj celé spoločenstvo.

(...) 15. Najväčšia pozornosť nech sa venuje prijatiu chudobných a pútnikov,

Trojvrstvový systém starovekých rímskych ciest

protože v nich najväčšmi prijíname Ježiša.

PRAVÝ CIEL'

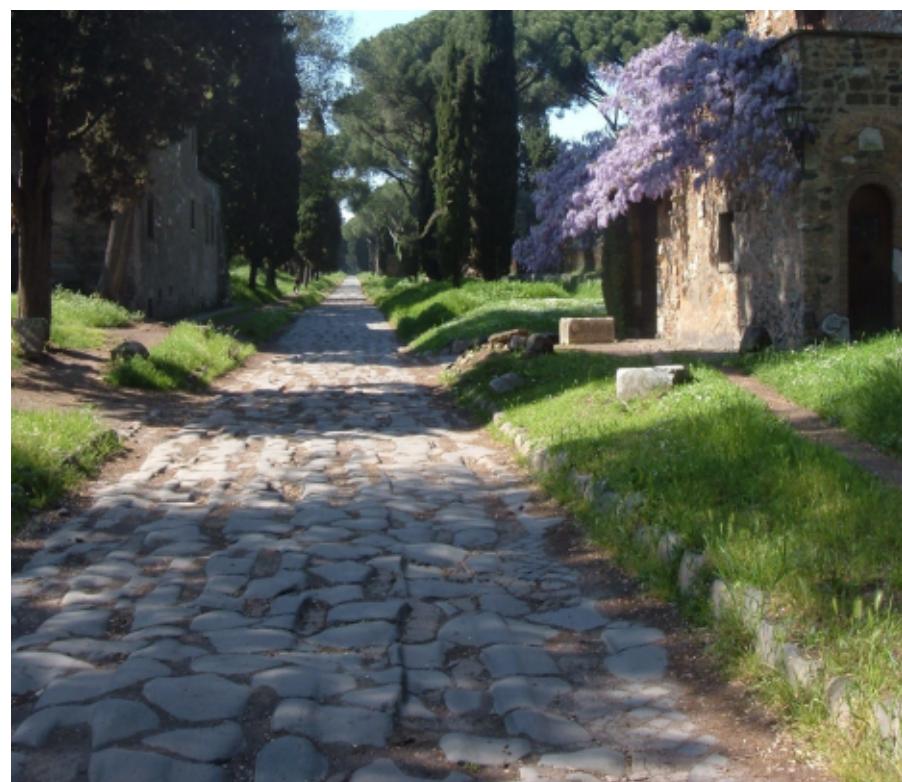
Na úvod sme si pripomnuli staré príslovie, podľa ktorého všetky cesty vedú do Ríma. Platilo to vtedy, keď Rím bol naozaj centrom impéria. Z neho vychádzali a v ňom sa schádzali všetky cesty. Kresťan – staroveký, stredoveký, ale aj ten súčasný, moderný – by mal byť človekom, ktorý chápe a verí, že naše životné putovanie má zmysel. Že tu nie sme náhodou, že na ceste ne-

kráčame sami a že tá cesta má istý konkrétny cieľ. A tým konkrétnym cieľom nie je Rím, Jeruzalem či iné pútnické miesto.

Konkrétnym cieľom je totiž ten jediný pravý cieľ – je to Boh. Najistejšia cesta, ktorá viedie k nemu, viedie cez toho, ktorý o sebe povedal: „*Ja som cesta, pravda aj život*“ (Jn 14, 6), cez Ježiša Krista.

Pretože v skutočnosti všetky cesty vedú nie do Ríma, ale ku Kristovi.

Arcibiskup CYRIL VASÍĽ, SJ
(Snímky: Pixabay, wikipédia)

Zvyšky Via Appia v Ríme

Švajčiarska garda má okrem ochrany pápeža aj duchovný aspekt

Nielen ochraňovať'

Už tradične 6. mája 33 mladých Švajčiarov zložilo v Apoštolskom paláci vo Vatikáne prísahu a stali sa členmi Pápežskej švajčiarskej gardy.

O 30 až 35 miest ročne sa uchádza približne sto uchádzačov a konkurencia je veľká. Preto dochádza k „filtrovaniu“ kandidátov, aby sa zoznam znížil na 40 až 50 ľudí, ktorí potom prichádzajú na záverečný pohovor s plukovníkom Christophom Grafom, ktorý je v poradí 35. veliteľ pápežskej Švajčiarskej gardy.

OBRANA MODLITBOU

Primárnym cieľom Švajčiarskej gardy je obraňovať a chrániť pápeža. Veliteľ gardy Christoph Graf však zdôrazňuje, že ich úlohou nie je len byť bezpečnostnou silou, ale ich poslanie má aj duchovný aspekt: „Ak niekoľko v pracovnom rozboru hovorí o bezpečnosti a nevie, kto bezpečnosť poskytuje, nie je pre mňa kandidátom. Podľa mňa musí mať kandidát základ vo viere, musí byť praktizujúcim katolíkom, ktorý ide na svätú omšu a modlí sa. Musí chrániť pápeža so zbraňou, ale aj s vierou. S modlitbou.“

Podľa Ch. Grafa okrem toho, že gardista musí byť ochrancom pápeža, musí byť aj „misionárom“. Tvrď, že pevný život zakorenenej vo viere je „základ“, a že je dokonca možné „pomáhať niektorým na ceste viery“, ak majú len minimálne znalosti.

V podobnom duchu povzbudil nových gardistov aj pápež František: „Tajom-

stvom účinnosti vašej práce či akéhokoľvek iného projektu, je vaše ustavičné odvolávanie sa na Krista. Žiť v súlade s katolíckou vierou; vytrvať v priateľstve s Ježišom a v láske k Cirkvi; byť radostnými a usilovnými pri plnení ako veľkých, tak aj malých a pokorných každodenných úloh; odvaha a trpezlivosť, veľkodušnosť a solidarita so všetkými.“

DVOJROČNÁ SLUŽBA

Uchádzač o vstup do Švajčiarskej gardy musí pochádzať zo Švajčiarska, mať 18 až 30 rokov, minimálne 174 centimetrov a musí absolvovať základnú vojenskú službu, ktorá je vo Švajčiarsku povinná. V čase vstupu musí byť slobodný, musí vyznávať katolícku vieru, nesmie mať záznam v trestnom registri, musí mať maturitu alebo ukončené odborné štúdium. Súčasťou prijímacieho procesu sú psychologické a fyzické testy. „Po rozboru s každým z uchádzačov viete za 15 až 20 minút, kto sú skutoční kandidáti. Ak mladý človek nevie nič o viere, neviem, čo v Švajčiarskej garde hľadá,“ hovorí veliteľ Graf.

Prijatí regrúti slúžia najmenej dva roky, ale môžu zostať v službe ešte jeden alebo dva roky, čo bol prípad mnohých gardistov aj počas Roku milosrdstva. „Gardisti majú zodpovednosť za ochranu pápeža dvadsaťtyri hodín. Dohliadanie na poriadok počas audiencií a

v čase konkláve preberáme zodpovednosť za celé kolégium kardinálov, pretože jeden z nich sa stane pápežom. To platí však len v prípade uprázdnneného pápežského stolca, tzv. sede vacante, oficiálne sme zodpovední len za pápeža v úrade. Dni gardistu sa lišia podľa zadanej úlohy, či už strážime niektorú bránu alebo hliadkujeme na Námestí sv. Petra. Máme takisto rôzne tréningy a cvičenia. Niekoľko máme službu cez deň, inokedy v noci,“ opísal bežný deň gardistu David Geisser, bývalý vojak gardy, ktorý nedávno navštívil Slovensko.

So slávnym mottom *Acriter et Fideliter*, čiže *Odvážny a verný*, má v súčasnosti Švajčiarska garda viac ako 110 členov, čo z nej robí sice najmenšiu, ale zároveň aj najstaršiu nepretržitú armádu na svete.

TRADÍCIA 6. MÁJA

Pápežská švajčiarska garda (lat. *Pontificia cohors Helvetica alebo Cohors Pedestris Helvetiorum a Sacra Custodia Pontifici*) oficiálne vznikla v roku 1506 a ako jediná armáda nepretržite funguje doteraz. No už Sixtus IV. (1471 – 1484) sa spojil s niekoľkými švajčiarskymi kantónmi a požiadal ich o vojakov, dokonca pre nich nechal postaviť kasárne na Via Pellegrino. Významný pre dejiny gardy je však najmä pápež Július II. (1503 – 1513), ktorý požiadal o poskytnutie stálej dvestočlennej posádky švajčiarskych gardistov. Prvých 150 mužov po trojmesačnom pochode dorazilo do Ríma 22. januára 1506 a tento dátum sa považuje za oficiálny dátum vzniku pápežskej gardy.

Minulý rok sa oslavovalo aj 600. výročie narodenia jedného z patrónov – sv. Mikuláša z Flüe, známeho ako obrancu *pacis et pater patriae*, čiže *mieru a otec našej vlasti*. Ďalšími patrónmi gardy sú sv. Martin z Tours a sv. Sebestián.

Oficiálny slávnostný ceremoniál príslahy nováčikov sa tradične koná každý rok na výročie bitky 6. mája 1527 počas plienenia Ríma, tzv. *Sacco di Roma*, ktorá bola najvýznamnejšou a najsmrteľnejšou udalosťou v historii Švajčiarskej gardy. V bitke proti vojskám cisára Karola V. (1500 – 1558) zomrelo až 147 gardistov zo 189, vrátane ich veliteľa, ked' bránili pápeža Klementa VII., ktorý dokázal uniknúť práve vďaka gardistom zo Švajčiarska cez tajný priechod vedúci z Vatikánu do Anjelského hradu za riekou Tiber. Súčasťou osláv je aj „ukladanie koruny“ na pamiatku gar- »»

distov, ktoré zomreli počas vyplienenia Ríma.

SLÁVNOSTNÝ SĽUB

Pred oficiálnou prísahou v popoludňajších hodinách majú gardisti ráno sv. omšu v Bazilike sv. Petra. Potom nasleduje stretnutie s pápežom na Nádvorí sv. Damaza v Apoštolskom paláci a zvyknú sa ho zúčastňovať aj zástupcovia švajčiarskej armády a švajčiarskej vlády, ako aj členovia biskupskej konferencie Švajčiarska.

Pri slávnostnom sľube, ktorý sa koná tiež na Nádvorí sv. Damaza, sa prečíta nahlas plné znenie prísahy: „*Prisahám, že budem verne, oddane a úctivo slúžiť najvyššiemu pápežovi Františkovi a jeho legitímny nástupcom, a tiež sa im venujem s celou silou, obetujúc, ak je to potrebné, aj svoj život na ich obranu. Rovnako sa zaväzujem, pokiaľ ide o posvätné kolégium kardinálov, kedykoľvek je Apoštolský stolec neobsadený. Navýše sľubujem veliteľovi a ostatným nadriadeným rešpekt, vernosť a poslušnosť.*“ Potom každý nový gardista po vyslovení svojho mena pristúpi k vlajke gardy, pevneju uchopí ľavou rukou, zdvihne pravú ruku, vystrie tri prsty ako znamenie svojej viery v Najsvätejšiu Trojicu a nahlas prisahá: „Ja, (meno), prisahám, že svedomito a verne dodržím všetko, čo tu prečítali. Tak nech mi Boh a všetci svätí pomáhajú.“

UNIFORMY

Švajčiarska garda je známa svojimi oficiálnymi uniformami s výrazne renesančným vzhľadom s modrými, červenými a žltými pásmi s bielym okružím na krku. „*Je to mýtus, že ich navrhol Michelangelo,*“ upozorňuje D. Geisser.

Garda, ktorá prišla v roku 1506 do Ríma, pravdepodobne nijaké zvláštne uniformy nemala a bola oblečená ako väčšina vojakov tých čias – v dubletoch so širokými rukávmi, v nohaviciach po kolenná a v pančuchách, ramená a hrud' chránil pancier. Unifikované uniformy sa vytvorili až neskôr. Snáď mohli mať na hrudi švajčiarsky kríž alebo pápežské skrižené kľúče. Prvé uniformy mali len dve farby, modrú a žltú. Boli odvodené od rodových farieb Júlia II. Až pápež Lev X. (1513 – 1521) z rodu Mediciovcov pridal na uniformy ešte červenú, čím doplnil farby svojho rodu.

Súčasná úprava oficiálnych uniformiem pochádza až z roku 1914. Podľa Rafaelových fresiek ich navrhol vtedajší veliteľ gardy Jules Répond v úsilí návratiť časom a pápežmi meniacim sa uniformám ich pôvodný vzhľad. Každá uniforma sa šije pre každého gar-

distu individuálne na mieru. Celá slávnostná trikolórová uniforma váži takmer štyri kilogramy, čím je pravdepodobne najťažšou a najkomplikovannejšou uniformou používanou akoukoľvek súčasnej armádou.

Každý člen gardy má však niekoľko uniform na rôzne príležitosti. Okrem tej najznámejšej trikolórovej je to ešte pracovná uniforma či uniforma na noc – je modrá s bielym golierom a s bieleymi rukavicami, starodávny klobúk nahradila čierna baretka, v páse sa sťahuje jednoduchý hnédym opaskom. Pri cestách pápeža mimo Ríma, najmä do zahraničia, majú gardisti bežné obleky ako ochranka. A aby výpočet bol úplný – na výcvik je ešte jedna uniforma.

INÝ POHĽAD NA CIRKEV

„*Pretože žijeme 24 hodín denne v tomto prostredí, vo Vatikáne, sme obklopení všetkými monsignormi, arcibiskupmi, kardinálmi a samotným pápežom. Zúčastňujeme sa aspoň raz alebo dva razy týždenne na jednom z jeho podujatí a počúvame jeho kázanie a príhovory – nevyhnutne a mimovoľne sa niečo na mňa nalepí. Je však nepochybne, že moja viera vzrástla a upevnila sa,*“ hovorí gardista Filippo Inches, ktorý skladal prísahu minulý rok. Ako diet'a často cestoval do Ríma, kde si všimol Švajčiarsku gardu, ale až potom, čo na univerzite vyštudoval humanitné vedy, sa rozhodol stať sa jedným z gardistov: „*Vzhľadom na staroveké korene armády, brániť a ochraňovať pápeža znamená byť súčasťou histórie, takže som veľmi pyšný, že patrím do tejto armády. Mám úžasnú možnosť vidieť univerzalnosť ako Cirkvi, tak aj história.*“

Podľa F. Inchesa službou v malej armáde „*si tiež uvedomujete, ako dôleži-*

tá je úloha Cirkvi ako inštitúcie“. Mladý Švajčiar upozornil na určite zaujímavú skutočnosť – zatiaľ čo Cirkev často kritizujú zvonku, on z vnútra už vidí iný príbeh: „*Vnútore ste si vedomí toho, kolko úsilia s rôznymi fórami sa vynakladá na hľadanie dialógu a mierové riešenie rôznych sporov a konfliktov či už na politickej, ekonomickej, vedeckej alebo kultúrnej úrovni.*“

VLÚDNY PÁPEŽ

Je prirodzené, že gardisti prichádzajú do styku s pápežom. „*Možno viac ako sto ráz som mu podal ruku, dokonca som mal možnosť si k nemu na desať minút sadnúť a venoval sa mi,*“ spomína si D. Geisser.

Aj F. Inches mal príležitosť vidieť pápeža a hovoriť s ním počas viacerých udalostí, alebo počas stráženia mimo jeho izby: „*Môže sa stať, že vás pozdraví, vystrie ruku a povie nejaký vtip.*“ Tohto gardistu najväčšmi dojima, keď vidí pápeža, ktorý prichádza a odchádza zo svojej izby a „*díva sa tak, ako keby sa on a gardisti už veľmi dobre poznali*“.

Je známa príhoda, keď pápež František osobne pršiel na to, že jeden z vojakov gardy držal stráž pri jeho dverách celú noc. Keď ho pápež vyzval, aby sa aspoň na chvíľu posadil a oddýchol si, vojak odpovedal, že to nemôže. „*Rozkazy tu dávam ja,*“ odpovedal pápež a šiel mu kúpiť cappuccino. Ľudský, až otcovský postoj Svätého Otca Františka k členom svojej ochranky dokumentuje aj fotografia z októbra 2014, na ktorej podal František jednému z vojakov ruku.

Spracovala BOKA
(Snímky: CNS)

História tradičných červených topánok pápežov je plná symboliky

Pápežove topánky

Hoci pápež František z viacerých dôvodov nosí ortopedické čierne topánky, tradičná pápežská obuv sú červené topánky.

Aj keď sa oblečenie katolíckych kňazov, biskupov i pápeža výjalo v rámci dejín Cirkvi, nosenie červených topánok je staršie ako samotná Cirkev. Červené topánky začali nosiť už etruskí králi. Boli symbolom postavenia, pretože červená, ktorú nazývali „kráľovská purpurová“, bola drahým farbivom získavaným z veľmi vzácných morských slimákov.

Ked'že červené topánky predstavovali moc, vznešenosť a istým spôsobom aj nadradenosť, rímski cisári pokračovali v tradícii ich nosenia, pretože znázorňovali ich najvyššie postavenie. Ne trvalo dlho a začala ich nosiť aj významná rímska aristokracia. Privilégium najvyšších spoločenských vrstiev či vysokopostavených osobností nosiť špecifické farby či oblečenia sa zachovalo aj po zániku Rímskej ríše.

SYMBOLICKÁ ČERVENÁ

V prvotnej Cirkvi duchovenstvo používalo bežnú obuv a oblečenie vtedajších čias a ani pápežský odev sa nelíšil od odevu bežných ľudí. Na rímskych či ravennských mozaikách je zobrazená obuv rôznych tvarov a farieb. V 6. storočí nosil pápež a jeho diakoni sandále (*campagi*) zvláštneho tvaru. V 8. storočí sa prevzala zo starovekého Ríma nielen tradícia nosenia červených topánok, ale aj ich symbolika, a tak v čase Byzantskej ríše si červenú obuv mohli obuť iba traja ľudia – cisár, cisárovna a pápež. Postupne sa však toto všeobecné pravidlo obmedzilo a od 10. storočia boli červené topánky vyhradené len pre biskupov a kardinálov.

Časom sa postupne vyvinuli tri druhy obuvi pápeža. V rámci rezidencie nosila hlava Cirkvi červené hodvábne pa-

puče zvané *pantofola*, pri celebrovaní omší tzv. biskupské sandále, ktoré mali vždy danú liturgickú farbu, a na bežné nosenie mimo Vatikánu červené kožené topánky.

Na rozdiel od etruskej či starorímskej tradície získala červená farba v Cirkvi už od jej počiatkov inú symboliku – reprezentovala za ľudstvo vyliatu Kristovu krv, ako aj krv mučeníkov. Červené pápežské topánky sa však spájajú aj so zakrvavenými nohami Pána Ježiša, ktoré nájskôr skrvavili rany bičom, potom namáhavá cesta na Golgotu, no najmä rany po klinoch. Červená farba topánok má symbolizovať aj pápežovu podriadenosť Kristovi a podľa niektorých prameňov aj horiacu turičnu lásku Boža k ľudstvu.

RELIKVIE APOŠTOLOV

Tradičné pápežské červené topánky sa vyrábali z červenej kože, väčšinou pochádzajúcej z afrického Maroka, a bol na nich zlatom vyšívany kríž. Kríž sa raz rozširoval od priechlavku topánky smerom k podrážke. V 18. storočí sa koncom kríza skratiли. Tento staromodný typ topánky z tohto obdobia bol veľmi tenký, a preto sa niekedy nazýva *pantofola liscia*, čiže *hladká papuča*, hoci to neboli spomínané pápežské papuče, ale vychádzkové topánky.

Zaujímavosťou týchto topánok bolo, že vo vyšítom kríži na priechlavku mali všité relikvie sv. Petra a sv. Pavla, ktoré bolo zvykom pri stretnutí s pápežom pobožkať. Ked'že v moderných dejinách nevedomí, no najmä neprajníci Cirkev čoraz častejšie chybne vysvetľovali tento akt ako pápežskú nadradenosť, a nie ako vzdanie úcty svätým apoštolom, v roku 1969 pápež bl. Pa-

vol VI. požiadal o odstránenie komplikovaného kríža z priechlavku topánky, a tým pádom sa automaticky zrušilo aj nesprávne vyčítané a zosniešnované pobožkanie pápežovej obuvi.

Ako posledný teda nosil tradičné červené vychádzkové topánky s vyšitým krížom sv. Ján XXIII. Pavol VI. však nadále nosieval červené topánky, ale už bez kríža, po ňom aj jeho nástupcovia Ján Pavol I. a sv. Ján Pavol II., ktorý však uprednostňoval prostejši vzhlad svojich topánok a vínovejši odtieň, tzv. burgundskú červenú, pričom postupne začal strieľať červené topánky s hnedými. Všetkých troch „pokoncielových“ pápežov pochovali v červenej koženej pápežskej obuvi.

Pápež Benedikt XVI. sa nanovo vrátil k tradícii „klasicky“ červených pápežských topánok, po svojej abdikácii začal nosiť hnedé topánky. Pápež František nosí ortopedické vychádzkové topánky a na znak pokory a prostoty ich nosí čierne.

PANTOFOLE

V priestoroch pápežskej rezidencie nosievali pápeži *pantofole*, papuče. Pápežské papuče boli formou biskupských sandálov, ale na rozdiel od zriedkavo viditeľných biskupských, ktorých farba sa menila s liturgickou farbou, pápežské boli vždy červené. Boli ručne spracované s červeného saténu a hodvábu a prešívane zlatou nitou, podošvy boli z kože. Zimné papuče boli z ľažakej vlny. Aj papuče mali na priechlavku vyšívany kríž zdobený rubínm, navyše mali ozdobné zlaté šnúrky či hodvábne stuhy. Od čias sv. Pia V. (1559 – 1565), ktorý si ako člen dominikánskej rehole nechal aj po svojom zvolení za najvyššieho pontifika bielu reverendu, čo sa následne stalo zvykom, sa postupne začali objavovať aj pápežské papuče bielej farby. Vychádzkové topánky však zostali červené.

Pri bohoslužbách nosil pápež sandále, ktoré však svojím tvarom väčšimi pripomínavi mokasíny. Sú to hodvábne uzavreté topánky bez podpätkov. Ich farba sa mení podľa predpisanej liturgickej farby, ale pri čiernom rúchu sa táto pontifikálna obuv nepoužívala.

Tieto tzv. liturgické sandále nosili a nosia aj biskupi – ich nosenie totiž nikdy úplne nezaniklo, sú stále povolené aj pri tzv. pokoncielovej podobe omše, no v tomto kontexte sa zriedka používajú. Môžeme ich však vidieť pri slávení tzv. tridentskej omše.

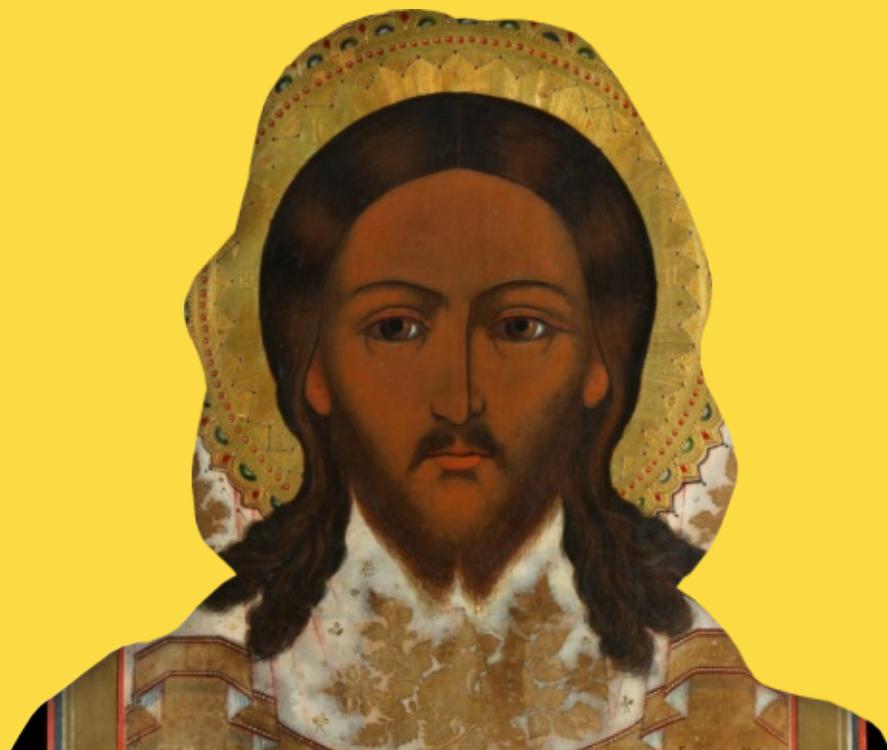
PL

Po celý rok za ikonami

**Galéria Ikony vás pozýva
na stálu expozíciu originálnych ikon**

v budove spoločnosti HOUR, M. R. Štefánika 33, Žilina

**Komentované prehliadky, zabezpečované dobrovoľníkmi, sú
prístupné od utorka do piatka od 13.00 do 17.00,
na základe telefonického dohovoru aj v inom čase.**

Vstup je volný.

Kontakt: 0905 275 948

Rembrandtov obraz *Návrat márnotratného syna* je zhustené evanjelium

Rembrandtov závet

Rembrandt Harmenszoon van Rijn (1606 – 1669): Návrat márnotratného syna cca 1668. Prostý nápis na cedulke v petrohradskej Ermitáži pri obraze, o ktorom britský historik umenia Kenneth Clark povedal, že tým, ktorí „videli originál, sa má odpustiť tvrdenie, že je to najväčší obraz, ktorý bol kedy namalovaly“.

Rembrandt van Rijn žil v zlatej epoche holandského maliarsstva a patrí nielen medzi najvýznamnejších barokových maliarov 17. storočia, ale je to jeden z najväčších svetových maliarov vôbec. Výstižný poohlásil na Rembrandtovu genialitu podal francúzsky maliar, predstaviteľ vrcholného romantizmu Eugène Delacroix

(1798 – 1863): „Raz sa predsa len príde na to, že Rembrandt je oveľa väčší maliar ako Raffael. Zapisujem si toto rúhanie, z ktorého by všetkým kritikasterom vstávali hrôzou vlasy.“

Rembrandtovo dielo sa totiž vyznačuje osobitým štýlom a typickými rysmi, ktoré vytvárajú efekt, aký nemá v dejinách umenia obdoby. Tvorba sa

vyznačuje mimoriadnou technickou dokonalosťou, zmyslom pre pochopenie a hĺbkou poznania ľudskej duše. Vyčlenil sa tak spomedzi ostatných umelcov nielen kvalitou diela, ale aj jeho zaraďením. Kunsthistorici ho nie neprávom nazývajú „majster šerosvitu“.

JEDINEČNÉ STVÁRNENIE

Umelec sa narodil 15. 7. 1606 v meste Leiden na juhu Holandska. Pochádzal z mlynárskej rodiny a rodičia očakávali, že bude pokračovať v remesle. Svojim kresliarskym talentom sa však výrazne odlišoval od svojich ôsmich súrodencov. Prvé kresby namaľoval už ako 10-ročný.

Vyštudoval latinskú školu, kde získal základy klasického vzdelania a v roku 1620 ho rodičia poslali na univerzitu. Odtiaľ po pár mesiacoch odišiel a ako žiak vstúpil do dielne maliara Jacopa Isaaksza van Swanenburgh. Po troch rokoch nastúpil v Amsterdame k najuznávanejšiemu maliarovmu historických tém Pietrovi Lastmanovi. V roku 1624 alebo 1625 si otvoril vlastnú dielňu v rodnom Leidene. Traduje sa, že si chodieval vyberať modely do starobinca. Faktom však je, že 19-ročný Rembrandt bol fascinovaný starobou, ale zaujímal sa aj o ľudí z nižších spoločenských vrstiev, ktorých vyhľadával na trhoch a na leidenskom námestí. Dokázal úžasne zachytiť zvláštny výraz postáv, ktorý sa objavil napríklad len v kútiku úst či v ich očiach. Dokonale vedel stváriť jednotlivé typy osôb a vystihnúť ich osobnosť. Jeho obrazy odhalujú mimoriadnu vnímanosť a pozorovateľský talent, ktoré dávajú dielam nadčasovú príťažливosť. Na rozdiel od svojich súčasníkov zvyčajne nevytváral prípravné skice olejomáľbou, ale maľoval priamo na plátno.

HRA SO SVETLOM

Rembrandt využíval pri znázorňovaní každého jedného predmetu svetlo, ktoré sa stalo námetom jeho umenia. Svetelné kontrasty boli pre neho dôležitejšími ako farba a jeho diela sa vyznačujú typickým použitím svetla. Umelec neosvetľoval celý obraz, ale veľká časť obrazu zostávala v tme. Na upriamenie pozornosti dôležitých častí obrazu používal často silné predné svetlo, ktoré sa pri maľbe portrétov sústredilo na tvár a pomáhalo mu zachytiť duševný stav a nám.

>>>

ladu portrétovaného. Umelcové scény sa často odohrávali v interiéroch, no jasne osvetlené časti nemajú spravidla nijaký konkrétny svetelný zdroj, skôr vyzerá akoby vychádzalo zvnútra a malo symbolický význam. V neskorších fázach svojej tvorby využíval svetlo a tieň predovšetkým na navodenie poetickej atmosféry.

Maliarsky rukopis Rembrandta prešiel d'alekosiahlymi premenami, vývojovými fázami a jednotlivé charakteristické rysy sa prelínajú a splývajú. Zmeny sa udiali v celkovom kontexte. V priebehu vývoja sa premenilo všetko – od postáv, symbolov, priestorového rozmeru či svetla. Vyštriedal širokú škálu námetov, no zvieratá maloval len mállokedy.

V posledných rokoch tvorby dosiahol jeho maliarsky štýl dokonalosti. Ukazoval v ňom bezchybné zvládnutie techník a efektov. Najtypickejším znakom sa stali hrubé nánosy farby a tahi štetcom, ktoré vyzerajú náhodne.

PÁD

Roku 1634 sa Rembrandt oženil so Saskiou van Uylenburgh. Manželka pochádzala zo zámožnej rodiny, takže sobášom si maliar vyzdvihol spoločenské postavenie. Rodina sa odstáhovala do luxusného domu, neskôr si kúpili nový dvojposchodový dom, kde si maliar vytvoril ateliér. Vôbec sa netajil prepychom.

Od roku 1640 sa však všetko začalo kazit. Rembrandtovi vtedy zomrela matka a postupne stratil všetkých blízkych. S manželkou Saskiou mal štyri deti, ale tri zomreli krátko po narodení. Smrť detí ho bolestne poznačila. Krátko po narodení syna Titusa (1641) manželka ochorela na tuberkulózu a roku 1642 zomrela vo veku 30 rokov. Úmrtím manželky Saskie sa dostal do vážnych finančných problémov. Postupne premrhal na kúpu umeleckých predmetov často pochybnej hodnoty všetok svoj majetok. Jeho finančná situácia sa ešte zhoršovala v dôsledku hospodárskej krízy.

Starnúci umelec upadol do chudoby a žil uzavorené, ale nie v izolácii. Velikán svetovej maľby napokon zomrel 4. 10. 1669 v domčeku v Amsterdame.

AUTOR V ROLÁCH SYNOV

Rembrandt tvoril až do svojej smrti. *Návrat márnotratného syna* patrí medzi jeho posledné diela, niektorí kunsthistorici ho označujú za posledné veľké dielo. Podľa znalca Rembrandta profesora výtvarných umení Jakoba Rosenberga obraz „presahuje prácu všetkých ostatných barokových umelcov pri vyvolávaní náboženskej nálady a ľudskej sympatie“. Obraz nazval „monumentálnym“, v ktorom

Rembrandt van Rijn: *Márnotratný syn v nevestinci* (cca 1635)

umelec „interpretuje kresťanskú myšlienku milosrdstva, akoby to bol jeho duchovný záver pre svet“.

Na obraze možno čítať umelcov vlastný búrlivý život. Holandský kňaz a spisovateľ Henri Nouwen, ktorý rozjímal nad obrazom mnoho rokov, napísal vo svojej slávnej monografii o tomto obrazze, že „*Rembrandt je rovnako starším synom, ako aj tým mladším*“. Umelec mal totiž ako mladík všetky vlastnosti márnotratného syna – bol bezočivý, sebavedomý, zmyselný a arogantný, zároveň dychtil po všetkom, čo svet ponúkal. Mnoho zarábal a mnoho miňal. Dokonca ako 30-ročný vytvoril obraz *Márnotratný syn v nevestinci*, kde sám seba namaľoval ako opitého, s očami bažiacimi po zmyselnosti a pôžitku. V pravej ruke má poloprázdny pohár a ľavou drží za pás mladú ženu. Zatiahnutý záves dáva tušiť, že scéna sa odohráva v niektorom z verejných domov.

Ked' sa človek pozorne zadíva na autopoportrét mladého umelca ako márnotratného syna, t'ažkouverí, že je to ten istý Rembrandt, ktorý o tridsať rokov ne-

skôr namaľoval sám seba očami, ktoré prenikajú hlboko do skrytých tajov života.

MÁRNOTRATNÍK

Návrat márnotratného syna pôsobí na diváka upokojujúcim dojmom, v ktorom je však počuť niečo nie úplne harmonické. Svetlo, zamerané na ústredné postavy obrazu, upokojuje, ale temnota v pozadí spolu s červenou farbou prinášajú isté znepríjemnenie.

Ústrednou tému obrazu je podobenstvo z Lukášovho evanjelia v 15. kapitole. Vracajúci sa syn pokorne kľačí pri otcových nohách. Je znázornený „odzadu“ a svoju tvár ponára do bohatého obliečenia svojho otca. Synovu hlavu už nezdobia krásne dlhé kučery, s ktorými Rembrandt namaľoval seba ako užívajúceho si márnotratného syna vo verejnom dome. Je ostrihaný dohola ako vojaci či väzni, ako ľudia, ktorí stratili svoju individualitu, identitu.

Ľavá noha, z ktorej skízol zodratý sandál, je doráňaná, pravá, napoly obutá, hovorí o biede a utrpení.

>>>

Červené plášte, ktoré otcovi a staršiemu bratovi dodávajú dôstojnosť, sú opakom zodratého a roztrhaného rúcha, ktoré ledva zakrýva vyziaibnuté telo mladšieho syna. Celý vzhlad márnotratníka hovorí o úplnej zúboženosti. Je to človek, ktorý prišiel o všetko, okrem drahotného meča, ktorý má za pásom. Ne-predal ho a aj v tom najhlbšom ponížení si ho uchoval ako znak urodzenosti, ako symbol synovstva. Je to jediné spojivo s otcom, ale aj s bývalou dôstojnosťou.

SLEPÁ LÁSKA

Mnohí kritici predpokladajú, že do postavy otca namaľoval Rembrandt sám seba. Nie je to nemožné – po mnohých rokoch utrpenia a očistovania, napriek toľkým svojim hriechom a slabostiam si to na sklonku života, obdarený múdrostou a pochopením, mohol dovoliť. Iba jeho životná skúsenosť ho mohla urobiť schopným vníkať do tajomstiev duchovného otcovstva.

Niektoři odborníci hovoria, že oči otca na plátnie sa javia ako oči slepého človeka. Skutočne, jeho tvár pôsobí dojmom, že už dobre nevidí, dokonca že je úplne slepý. To však nie je dojem, ale holá skutočnosť, lebo otec nepochopiteľne veľkomyselne prehliada obrovskú vinu syna. Skrátka – láska je slepá.

No skutočným stredom obrazu sú otcové ruky. Ľavá ruka sa dotýka synovho pleca, je mocná a svalnatá. Cítiť tu určitý tlak, najmä v palci ruky. Akoby sa ruka nielen dotýkala, ale si aj pevne pridŕžala synovo plece, akoby sa uisťovala: „*Syn môj, si to ty? Vrátil si sa?*“ Nie je tam nijaká podmienka, ani náznak hnevú, len nekonečná láska, ubezpečenie sa a radosť z návratu syna. Cez ľavicu otca nachádza svoj pokoj nielen zničený syn, ale aj sám ubolený otec.

Azda zaujíma veľa, že však pravá otcová ruka. Má elegantný vzhlad, je jemná, mäkká a nežná, nedrží a neprihláča, ponúka súcit. Je to ruka matky, ktorá akoby ochraňovala poranenú stranu, tú, kde je synova noha bosá. Chce pohladit, ponúknutú útechu a utišiť bolest.

Áno, otec na obraze je zároveň otcom i matkou. Akoby tým chcel maliar vyjadriť, že otcová láska objíma človeka v tej plnosti lásky, ktorú dokážu vyjadriť len otec a matka. I v Bohu sú otcovstvo aj materstvo plne prítomné: „*Ci zabudne žena na svoje nemluvňa a nemá zlútovanie nad plodom svojho lona? I keby ona zabudla, ja nezabudnem na teba*“ (Iz 49, 15-16).

STARŠÍ BRAT

Otcova otcovská a materská láska však patrí i staršiemu synovi, tomu, ktorý zo-

Rembrandt van Rijn: *Návrat márnotratného syna* (1642), kresba

stal po celý čas doma. Potrebuje ju, pretože až do návratu svojho brata – ktorého ani nedokáže prijať ako brata a volá ho v rozhovore s otcom iba „*tvoj syn*“ – vníma svojho otca len ako pána, ktorému musí slúžiť. Teraz starší brat stojí, trochu v tieni, úplne vpravo. Hľadí na otca a zdá sa, že je duchom neprítomný. Od otca a jeho mladšieho brata ho oddeluje veľký prázdný priestor, ktorý akoby znázorňoval vnútornú cestu, čo musí ešte prejsť, aby pochopil otcovo konanie.

Hoci nesie znaky otcovho bohatstva, vnútornie je od otca vzdialený. V rozpore s otcovým sklánaním sa k vrátvaniu sa synovi je merovo vzpriamnený postoj staršieho brata, ktorý zvýrazňuje nielen dlhá palica, ktorú drží v ruke, ale aj stroho visiaci červený plášť. Tvár staršieho syna srší chladom, vlastnou spravodlivosťou. Studená a nehybná tvár je nepreniknuteľná. Zovreté ruky znázorňujú uzavretosť, skoro až zajatie.

Celú tú strnulosť zvýrazňuje svetlo, na tvári staršieho syna je chladné a ohraničené, no na druhej strane akoby naznačovalo, že aj „*poslušný*“ syn je povolaný k svetu a radosti, ale nemožno ho na to prinútiť.

Rembrandtovi bolo známe, že mal komplikovanú povahu, bol tvrdý a bezcitný k druhým. Niektorí znalci hovoria, že ked' maľoval obraz na sklonku svojho života, vedel precítiť postavu staršieho syna, dokonca sa do nej vcítil.

ZHUSTENÉ EVANJELIUM

V pozadí celého výjavu návratu a prijatia márnotratného syna sa nachádzajú ešte tri ďalšie postavy. Úplne vľavo vzia-

du sa vynára postava ženy. Pravdepodobne ide o matku synov, ktorá z diaľky sleduje stretnutie. Okrem nej pozorujú scénu aj ďalšie dve postavy. Nimi umelec naznačuje, že sú – podobne ako každý z nás – pozvaní zaujať postoj k udalosti návratu márnotratníka. Muž vedľa staršieho syna sa bije do pŕs, akoby znázorňoval hriešnikov a mytikov, ale aj nehodných správcov. Dve postavy v šere – a v nich je celý svet, každý z nás. Professor dejín umenia Horst W. Janson hovorí, že „*divák cíti príbuznosť s touto skupinou*“.

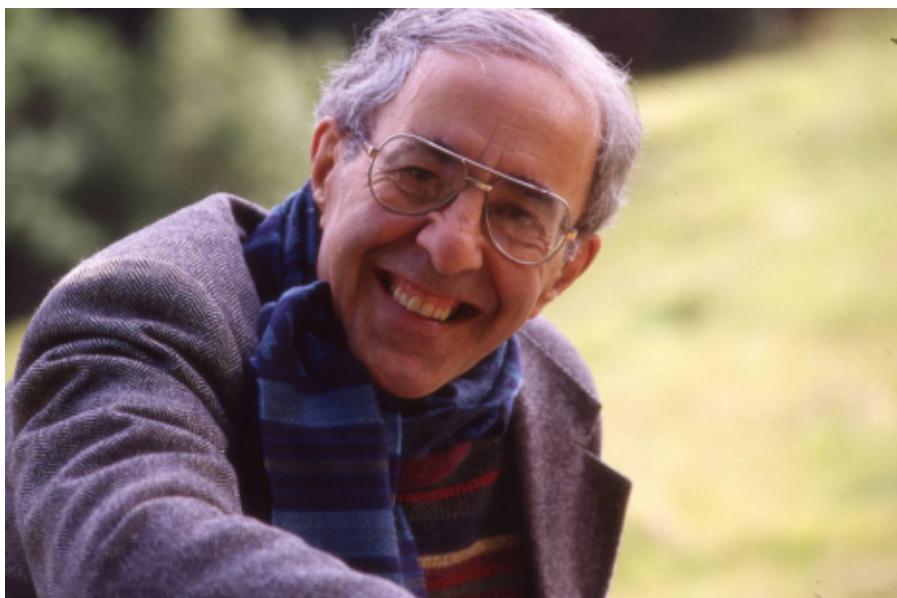
Celému dielu dominuje myšlienka víťazstva lásky a dobroty. Príbeh márnotratného syna sa považuje za najvyšší akt ľudskej múdrosti a duchovnej šľachetnosti a na Rembrandtovom plátnie sa deje v absolútnom tichu. H. Nouwen označil tento príbeh za „*zhustené evanjelium*“: „*Keby sme o Bohu nevedeli nič iné, než čo o ňom hovorí tento príbeh, vedeli by sme o Bohu všetko podstatné.*“ Podľa Jakoba Bergnera Rembrandtov Návrat márnotratného syna predstavuje „*symbol návratu domov, temnoty ľudskej existencie osvetlenej nehou, unaveného a hriešneho ľudstva, ktoré sa uchýli do útočiska Božieho milosrdenstva*“. A práve tu tento nemecko-americký historik umenia vidí dôvod, prečo je „*pozorovateľ obrazu povznesený do pocitu nejakej mimoriadnej udalosti*“.

Rembrandtov obraz Návrat márnotratného syna je adresovaný srdcu každého človeka. Patrí sa „*hodovať a radovať sa, lebo tento tvoj brat bol mŕtvy, a ožil, bol stratený a našiel sa*“ (Lk 15, 32).

PAVOL PRIKRYL

Rembrandtov *Návrat márnotratného syna* pomáha chápať vlastnú identitu

Od synovstva k otcovstvu

Málokto venoval toľko času Rembrandtovmu *Návratu márnotratného syna* ako holandský kňaz HENRI NOUWEN (1932 – 1996; na snímke), ktorý rozjímal nad obrazom mnoho rokov, a následne sa vo svojej knihe *Návrat márnotratného syna* priznal, že jednotlivé postavy z podobenstva ho výrazne ovplyvnili aj v chápaní vlastnej životnej cesty.

Dlhší čas som vnímal, že Boh ma povoláva od služby aktívneho pedagóga k službe mentálne postihnutým v komunite Archa (pozri VOX 3/2013). Nevedel som, či to zvládнем. Bol som zvyknutý prednášať univerzitným študentom, vedel som písť knihy a podávať systematické výklady, diskutovať a analyzovať. A zrazu som mal komunikovať s ľuďmi, z ktorých niektorí sotva rozprávajú, a aj keď rozprávajú, nemajú záujem o logické argumenty. Vedel som, že ako kňaz by som šiel ohlasovať evanjelium tým, ktorí počúvajú väčšmi srdcom ako myslou a sú väčšmi citliví na to, čo žijem, ako na to, čo hovorím.

SI STARŠÍ BRAT

Čas rozhodovania sa pre vstup do komunity sa prekrýval s mojou návštavou

Ermitáže v Sankt Peterburgu, kde som mal možnosť niekoľko hodín hľadieť na Rembrandtov obraz *Návrat márnotratného syna* a vnímať jeho postavy. Pohnutý posolstvom tohto obrazu som pred svojím priateľom vyslovil slová: „Som hriešník. Nachádzam sa v postave márnotratného syna, ktorého objali Otcove ruky.“

Bol som prekvapený, keď na to reagoval: „A ja som si myslal, že skôr sa nájdeš v postave staršieho syna.“

Ked' som vstúpil do Archy, v priebehu rokov som skutočne prežil stotožnenie sa s oboma bratmi. Od tých, ktorým som prišiel slúžiť, zažil som vrelé priatie a toľko osláv, že mi to neraz pripadal ako víтанie mladšieho syna. V Arche je veľa objati a bozkov, je tu mnoho svätočných hostí, ktoré človeku zvonku pripadajú ako ustavičná oslava.

SKUTOČNÉ POVOLANIE

Ale zažil som tu aj hrôzu temnoty, ktorá bola prítomná vo mne. Život v komunite bol pre mňa často zápasom so sebou samým. Kým som žil ako pedagóg, zdalo sa mi ľahké ukrývať staršieho syna vo mne, aby ho navonok nebolo vidieť. No s ľuďmi, ktorí žijú bez pretvárky – takí, akí sú, aj so svojimi výbuchmi, depresiami, pláčom, ustavičnými požiadavkami –, bolo pre mňa ľažké ukryvať hnev, netrpezlivosť, nadradenosť, sebecrtvo.

Až časom som pochopil, že Boh ma povoláva od synovstva k otcovstvu. Keďsi dávno mi to povedala jedna známa, ktorá sa zaslúžila o môj vstup do Archy: „*Nie je dôležité, či sa nachádzaš v pozícii mladšieho alebo staršieho syna. Musíš si uvedomiť, že tvojím povolaním je, aby si sa stal otcom.*“

Vtedy som jej nie celkom rozumel. Teraz už už chápem – mám byť nielen tým, ktorému je odpúšťané, ale aj tým, ktorý odpúšťa. Nielen tým, koho doma vítajú, ale hlavne tým, kto vytvára domov. A keďže som patril k starším členom komunity a som kňazom, ešte väčšmi ma povolanie k otcovstvu zaväzovalo.

VYSTIERAŤ RUKY

Zároveň som si však uvedomoval, aké je ľažké, priam nemožné byť skutočným otcom. Ved' aj všeobecná atmosféra v Cirkvi v nás prirodzene udržiava mentalitu byť závislým dieťaťom.

Kedy sme boli vyzvaní osloboodiť sa od mentality synovstva a prijať bremeno zodpovedných dospelých ľudí?

Chápem, že nemôžem navždy zostať dieťaťom. Preto sa usilujem každý deň nachádzat' odvahu byť otcom.

A tak, keď sa teraz dívam na svoje starnúce ruky, je mi jasné, že som ich dostať na to, aby som ich vystieral ku všetkým tým, ktorí trpia, aby som ich položil na plecia tým, ktorí prichádzajú, a aby som im poskytol požehnanie, ktoré vyplýva z nesmiernej Bozej lásky.

A presne to by mala byť cesta každého z nás. Od synovstva smerovať k postolu otca. Nemusí ísť pritom o vzťah medzi rodičom a dieťaťom, môže ísť o vzťahy v manželstve, o vzťahy v práci, v kresťanskom spoločenstve, medzi priateľmi...

(Z knihy H. Nouwena *Návrat márnotratného syna*)

HENRI NOUWEN
(Snímka: HNS)

Lekár mal byť pravým nasledovníkom najvyššieho lekára – Krista-uzdravovateľa

Medicína v stredoveku

Švajčiarsky filozof a lekár 16. storočia Paracelsus von Hohenheim hovorí o Bohu ako „prvom lekárovi“. Aký bol stredoveký ideál lekára, spôsob jeho komunikácie s pacientom a aké vedomostné kritériá mal splňať?

Podľa vyšehradského prepošta Alžbíka z Uničova (†1427), osobného lekára českých kráľov Václava IV. a Žigmunda Luxemburského, sa mal lekár venovať štúdiu významných lekárskych spisov, byť všeestrane vzdelaný nielen v medicíne, ale aj v práve a teológii, a mal ustavične získať nové skúsenosti. Až potom sa mohol stat pravým nasledovníkom Krista-uzdravovateľa, v súlade s vtedajšou predstavou o Kristovi ako najvyššom lekárovi (*Christus medicus*).

ŠTÚDIUM

Kým sa však medik zaradil k váženým a honorovaným doktorom medicíny, strávil v školských laviciach približne osem až desať rokov. Pred štúdiom medicíny obvykle navštievoval fakultu slobodných umení, vďaka ktorej vo svojej praxi využil najmä znalosť latinčiny, rétoriky a astronómie/astrológie. Až po absolvovaní bakalariátu alebo získaní titulu magistra slobodných umení nastúpil na fakultu medicíny, kde počúval lektúry o chorobách, postihujúcich jednotlivé časti tela od hlavy až po päty.

Učil sa o rôznych druhoch horúčok, o pulze, moči, kritických dňoch choroby, o zostavovaní pacientovej životosprávy a povahovom zložení človeka. Pri každej chorobe sa uvádzali príznaky, príčiny, liečba i prognóza, na ktorú sa kládol veľký dôraz. Aj preto bol z Hippokratových spisov po *Aforizmoch* (súbor stručných sentencií o rôznych otázkach lekárskej praxe) najčítanejším spisom *Prognostikon*, zaoberajúci sa predpovedaním vývoja choroby.

Aby medik bezpečne určil druh ochorenia, musel mať naštudované Hippokratove reguly o zmene výrazu pacientovej tváre, o tom, ako vyzerajú jeho oči, ústa, hrdlo a jazyk, ruky, nohy a aký má pulz.

DOCTOR MEDICINAE

Absolventi univerzitných lekárskych štúdií, v prameňoch označovaní ako *medicus*, *magister/doctor medicinae*, *physicus* či nemecky *Puecharzt*, stáli na vrchole profesnej hierarchie. Obvykle zároveň zastávali niektorý z cirkevných úradov v kapitolách či farnostiach. Pôsobili vo väčších mestách a na

dvoroch svetských či cirkevných hodnostárov.

Na nižšom stupni potom stáli ránhojiči (*Wundarzt*, *chirurgus* – z gréčtiny *remeselník*), ktorí súčasťou nemali teoretické vzdelanie, ale disponovali praktickými skúsenosťami – vykonávali rôzne zložité operačné zákroky či amputácie. V Taliansku existovali aj univerzitne vzdelaní chirurgovia, nositelia titulu doktor chirurgie, ktorí boli oprávnení vzdelávať už v roku 1396, vo Zvolene sa v prameňoch uvádzajú vtedy štandardná spojitosť kúpeľník-ránhojič (1467).

Dostupnejšie a lacnejšie boli služby kúpeľníkov, ktorí vedeli ošetrovať rany, púšťať žilou, dávať klystíry či trhať zuby. Napríklad medzi remeselníkmi v Trnave vystupujú ránhojiči už v roku 1396, vo Zvolene sa v prameňoch uvádzajú vtedy štandardná spojitosť kúpeľník-ránhojič (1467).

Okrem kúpeľníkov fungovali rôzni „specialisti“ na očné choroby (oculista), trhanie zubov (dentifrangulus) či vyberanie obličkových kameňov, ktorí v čase konania trhov putovali z miesta na miesto. Aj sám panovník sa v kritickej situácii zvyčajne obracal nielen na svojho osobného, teoreticky erudovaného lekára, ale i na „empirika“ s praktickými skúsenosťami.

ZÁKAZ PRE KŇAZOV

Jedným z dôvodov, prečo bola študovaným lekárom z radov duchovenstva vyhradená oblasť vnútorného lekárstva, teda diagnostika, prevencia, liečba a prognóza, bol cirkevný zákaz konania chirurgických zásahov.

Už na koncile v Clermonte (1130) sa mníchom a regulárnym kanonikom zakázalo vykonávať chirurgickú prax a tento zákaz pápež Honorius III. (1216 – 1227) rozšíril aj na svetské duchovenstvo (1219). V súlade s tým kánonicko-právna zbierka *Dekretály Gregora IX.* (1227 – 1241) nepovoľovala nositeľom vyšších svätení vykonávať chirurgické zásahy, predovšetkým amputácie a pitvy. Problematickým bol nie len kontakt s krvou, ale aj so smrťou, čo bolo s duchovným stavom morálne nezlučiteľné. Klerik, ktorý by pri chirurgickom zákroku zapríčinil smrť pacienta (vlastnou vinou alebo nezavineň), bol pre kňazský úrad nespôsobilý. No práve časté opakovanie týchto zákazov ešte koncom 15. storočia ukazuje, ako málo sa dodržiavalí.

>>>

PRÍPADY SVEDOMIA

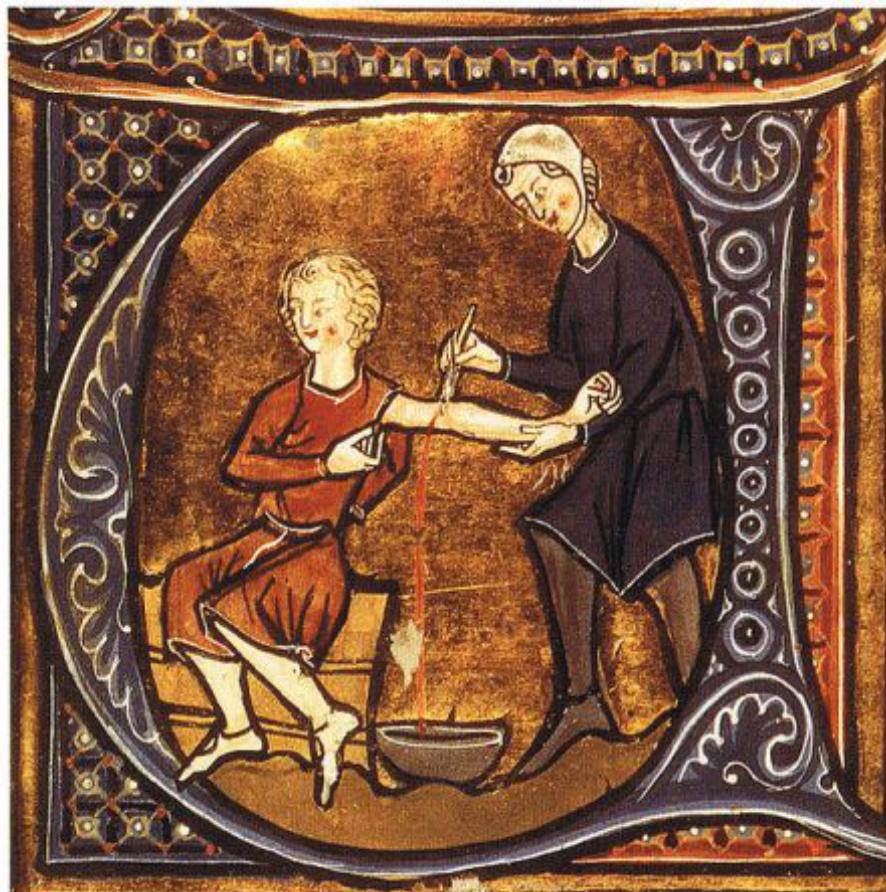
V prípadoch viny či v sporných otázkach sa duchovní obracali na Apoštolskú penitenciáriu v Ríme (Poenitentia-
ria apostolica), ktorá posudzovala a riešila „prípady svedomia“, tzv. *forum internum*. Išlo o hriechy rezervované Svätej stolici, ktoré bez jej povolenia nemohli jednotliví knazi rozhriešiť. Napríklad knaz a zároveň absolvent medicíny Melchior Bus (z Kostnickej diecézy) písal do Ríma, že nemôže vyžiť z malých príjmov svojej farnosti, a keďže bol „skúsený v chirurgickom ume-
ní“, žiadal, aby smel s povolením Svätej stolice vykonávať chirurgické zákroky. Z Ríma dostal dočasné povolenie s tým, že tieto zásahy môže vykonávať len kým má finančnú núdzu a s vylúčením konania amputácií.

Početne sa na Apoštolskú penitenciáriu obracali lekári a zároveň kanonici, ktorí sa domáhali vyjadrenia, že sa v ich prípade nevylučuje klerický status a lekárske povolanie, alebo požadovali dišpenz na ďalšie vykonávanie praxe, pričom zároveň vyjadrili nádej, že sa pri terapiách nedopustia ničoho zlého. Žiadosti o rozrešenie registrované v knihách Apoštolskej penitenciarie však nespomínajú len eventuálne prípady, ale hovoria aj o konkrétnych úmrtiach pacientov pri ošetrovaní. V niektorých sa nájde aj konštatovanie – nevedno, či s úmyslom zmierniť vinu na smrti pacienta –, že pacient by mohol ešte žiť, ak by poslúchol lekára a nevystavoval ranu na vzduchu, nejedol zakázané nasolené mäso, nepohŕdal predpísanou medicínou alebo sa neopíjal.

DIAGNOSTIKA

Na rozdiel od súčasnosti nenašteval pacient lekára, ale lekár chodieval k lôžku chorého priamo do jeho domu. O tom, akým spôsobom mala táto návštěva prebiehať, sa napríklad pražskí medici učili zo spisu *O užitočnosti a významnosti lekárskeho umenia* (pred rokom 1422), v ktorom sa hovorí, že lekár má chorého navštevovať ráno, napoludnie a večer. Ráno kvôli moču a stolici, aby videl sfarbenie i podstavu skôr, než sa skazí; napoludnie, aby pozoroval vývoj choroby, a pred príchodom noci mal uskutočniť vizitu kvôli predpisaniu liekov, uspávacích prostriedkov a odporučeniu ranného pokrmu.

Skúmanie moču (*iudicium urinae*) bolo po celý stredovek najdôležitejšou diagnostickou metódou, o ktorej významne svedčí aj to, že lekári sa na dobových ilustráciach zobrazovali s nádobkou na moč v ruke. Pri jeho skúmaní hodnotili množstvo, koncentráciu a usa-

deniny, porovnávali farbu s vlastními farebnými tabuľkami (farebná škála zahrňala asi 20 odtieňov) a odchýlku od normy si vysvetlovali ako príčinu ochorenia (*materia peccans*).

Diagnostika a terapia vychádzali z tzv. humorálnej patológie, ktorú v 2. storočí systematizoval Galénos, a z tradovanej dietetiky, čiže z umenia zdreavej životosprávy. Podľa humorálnej náuky sú životodarným prvkom ľudského organizmu štyri šťavy s ich fundamentálnymi vlastnosťami – studená, teplá, vlhká a suchá. Šťavy, čiže krv (*sanguis*), čierna žlč (*melas*), žltá žlč (*cholé*) a hlien (*phlegma*), sa v ľudskom tele miešajú v rôznych pomeroch. Podstatou stavu označovaného ako zdravie bola rovnováha týchto štiav (eukrasia). Ochorenie prepuklo v prípade, že došlo k jej vyčiéleniu (dyskrasia). Nijaký organizmus však nedisponoval ideálnym pomerom zmienených štiav, vždy niektoľa z nich prevažovala, čo predurčovalo povahu človeka na flegmatika, sangvinika, cholerika a melancholika. Zodpovedný lekár túto prirodzenú dispozíciu začlenil do úvahy, keď posudzoval telesné prejavy chorého a určoval diétu či liečbu.

TERAPIA

V prípade nerovnováhy štiav sa uplatňoval princíp antickej medicíny, že pro-

tikladné sa lieči protikladným (*contraria contrariis curantur*). Napríklad flegmatický človek, v ktorom prevažuje studený a vlhký hlien, mal požívať jedlo považované za teplé a suché. Neodporúčalo sa konzumovať ani dve potraviny s totožnou prirodzenosťou – ryba sa nemala zapíjať mliekom, pretože oba pokrmy sú studené a vlhké. Naopak, rybu bolo potrebné väčšmi okoreniť, aby „teplé“ korenie zabránilo nepriaznivému vplyvu „studenej“ ryby na ľudský organizmus. Vplyv na vyváženosť štiav mala vhodná výživa, pitný režim, pohyb, relax a výdatný spánok.

K terapeutickým prostriedkom patri-
lo aj púšťanie žilou (flebotómia), pri-
kladanie pijavíc, potné kúry, kúpele, in-
halácie či pôsty. Zdravotne pôsobiaci
kúpeľ si vyžadoval náročnú prípravu:
vo vode sa – podľa stavu pacienta – ne-
chávali rozpustiť rôzne liečivé ingre-
diencie.

Tak ako v súčasnosti, aj kedysi lekári zvažovali, akým spôsobom oznámiť pacientovi diagnózu, keďže si neboli istí, akú vyvolá reakciu. Arnold z Villanova odporúčal svojmu kolegovi: „*Ak by ste nemohli objasniť pacientovo ochorenie, treba sa ukryť za imponujúcim reč. Malo by sa pacientovi povedať, že má „obštrukciu pečene“ a zvlášť použiť slovo „obštrukcia“, pretože pacient nevie, čo to znamená.*“ Snáď sa domnievali,

2

že dosah slov nevyvolá veľké obavy, ak sa použije cudzí odborný výraz a nie zľudovený.

IATROASTROLÓGIA

Pri určovaní terapie medici využívali poznatky aj z astrológie a matematiky (*iatroastrológia*), ktoré mali osvetliť príčiny choroby a výhľady pacienta na uzdravenie. Aj v našom prostredí boli dobre známe astrologické texty objasňujúce vplyv jednotlivých súhvezdí na človeka, jeho organizmus a konanie, opierajúce sa najmä o práce arabských astrológov (Messahala, Ali Aben Ragel a ī.); okrem nich boli populárne zdavotné rady, ktoré bývali organickou súčasťou kalendárov.

V Levoči sa v 15. storočí používal rukopisný zborník s prevažne astronomickými traktátmi, v závere ktorého sa nachádza astrologický text v hexametroch približujúci určité životné pravidlá, ktoré by mal človek dodržiavať v záujme zachovania zdravia – napríklad nepodstúpiť nijaké zásahy na hlave vrátane oholenia si brady, ak je Mesiac v súhvezdí Barana. Ak sa dostane do súhvezdia Býka, lekár sa nesmie skalpelom dotknúť hrdla, a ak je v znamení Raka, nastal čas na liečbu hrude a pľúc. Až keď je Mesiac v súhvezdí Strelca, možno ošetrovať hlavu, robiť zátky na ramenách a svalstve, vyhľadať kúpele a ostríhať nechty a vlasy.

Liečivá a tinktúry sa takisto pripravovali na základe rozličných matematických vzorcov a užívali sa v presne určenom čase, pričom sa do úvahy bralo postavenie hviezd, Mesiaca či Slnka. Pripravovali sa z rastlín, nerastov, zo živočíchov, z mastí a olejov – aj preto museli študenti medicíny navštěvovali prednášky z botaniky a farmakológie.

SPOVED

Na chorobu sa pozeralo nielen z hľadiska humorálneho, ale aj náboženského. Stredoveký človek vnímal ochorenie bud' ako trest za spáchané hriechy, alebo ako znak Božej priazne a možnosti odčinit' tresty za hriechy už tu na zemi. Takéto ponímanie sa prejavilo aj v uvažovaní uhorského panovníka Karola Róberta z Anjou (1288 – 1342). Svoje ochorenie pokladal za spravodlivý trest, ktorý si zaslúžil od Boha.

Spoved' bola v stredoveku takisto dôležitou súčasťou terapie, pretože panovala mienka, že lieky majú lepšie účinky, ak bol človek vyspovedaný. Už IV. lateránsky koncil (1215) nariadił pod hrozbou vylúčenia z Cirkvi lekárom, aby pacientovi pred priatím do svojej

starostlivosti odporučili spoved'. Jednoznačné poučenie pre lekára obsahoval salernský anonymný spis: „*Ked' konečne pojdeš do jeho (pacientovho) domu, spýtaj sa ešte skôr, než pristúpiš ku chorému, či sa už vyspovedal knázovi.*“ Lekári si boli vedomí, že ak by s týmto návrhom prišli neskôr, pacientovi by to nahalo strach.

Obe koncepcie – humorálnu i náboženskú – spojil vo svojom diele *Medicationis Parabole* významný katalánsky lekár Arnold z Villanova († medzi 1311 – 1313), keď konštatoval, že „*prostredníctvom liekov (medicamina) môže dobrý lekár nielen upraviť a vyrovnáť pomer štiav, ale zároveň aj viesť ľudí k spôsobu života, páčiacemu sa Bohu*“.

ZAKLÍNANIA

Do vedeckého liečenia stredoveku výrazne prenikali empirické elementy ľudovej medicíny, napriek tomu, že teologicke autority protestovali proti rôznym anticko-pohanským zaklínacím formulám za uzdravenie, ktoré sa po-kresťančené dostávali do medicínskych traktátov a učebníc. Sv. Augustín ich považoval za zavrhnutiahodné povery spolu s amuletmi a inými prostriedkami, „*ktoré odsudzujú aj lekári*“.

V 6. storočí sa u byzantského lekára Aetia z Amidy objavuje zaklínacia formula s menom sv. Blažej, aby sa rybacia kost' dostala von z pacientovho pažeráka: „*Ako Ježiš Kristus Lazara vy-*

tiahol z hrobu a Jonáša z veľryby, tak rozkazuje Blažej, mučenik a služobník Boží: Kost' pod' von, alebo vyjdí zospodu!“, čo v nás môže evokovať predobraz neskoršieho Cirkvou udeľovaného Blažejského požehnania – profylaxie pred ochoreniami hrdla a prehltnutia rybích kostí.

Asi roku 1300 používa Arnold z Villanova vo svojom *Breviarium practicae* modifikovaný *Pater noster* na odstránenie bradavíc. V tomto prípade sa na konci *Otčenáša* nehovorí „*zbav nás od zlého. Amen!*“, ale „*zbav tvojho služobníka XY od bradavíc na jeho ruke. Amen!*“ *Otčenáš* sa mal trikrát zopakovať a pri tom zakaždým zahrabat' do zeme mladý výhonok murovníka lekárskeho (*Parietaria officinalis*) pripomínanujúci bradavice. Keď tento zhnieje, stratia sa i bradavice.

Neskôr tieto magicko-kresťanské metódy nahradilo memorovanie vybraných citátov z *Biblie* – tie lekári využívali pri lôžku nemocného ako náhradu agresívnejších lekárskych zásahov, ktoré by pacienti nemuseli zniest'.

Na druhej strane teologicke autority akceptovali vtedajšie mienky o démonických chorobách či chorobách z počarowania. Radili sa k nim akútne psychózy, straty pamäti, ochrnutia, náhla smrť, ale aj ochorenia zapríčinujúce neplodnosť. S týmito „démonickými chorobami“ sa lekári neradi zaobrali, pretože čarodejnictvo je modlárstvom,

>>>

a tak vyšetrenie a terapia podľa nich patrili do kompetencie Cirkvi.

ŠPITÁLY

O tom, akými chorobami trpeli panovníci, kniežatá či biskupi, máme vďaka zachovaným regiminám (pravidlá správnej životosprávy) celkom solídnú predstavu. Nás obraz o ochoreniach je však stavovsko-sociálne podmieneň, pretože pramene sa len výnimočne zmieňujú o neduhoch, ktoré trápili nižšie postavených. V čase epidémii a moru pramene udávajú väčšinou len súmárne čísla. Kvôli slabému stavu medicíny, hygieny, epidémiam a morovým nádzaram dochádzalo k častým úmrtiam, najmä predčasne narodených, malých detí alebo rodičiek. Priemerná dĺžka života bola 40 rokov. Choroby, ktoré sa v súčasnosti bez rizika vyliečia antibiotikami, injekciami či laserovými operáciami, viedli vtedy k smrti, ak sa s tým nevyrovnať telo samotné.

Pacienta obyčajne opatrovali v domácom prostredí, lebo dostupných špitálov bolo málo. Možno pripomienuť, že vtedajší špitál neboli nemocnicou v tejšom slova zmysle – okrem starostlivosti o chorých poskytoval prístrešie a opateru chudobným, starým a pútnikom, napríklad banskobystrický Špitál sv. Alžbety sa staral o 24 chudobných.

Špitál zvyčajne vznikol vďaka zbožnej základine šľachticov alebo bohatých mešťanov a jeho majetky sa rozširovali donáciemi a testamentárnymi odkazmi tých, ktorí ako protihodnotu očakávali modlitbu v špitálskej kaplnke za spásu ich duše. V neskorom stredoveku bola väčšina špitálov v kráľovských mestách pod patronátom mesta, pričom duchovnú správu vykonávali svetskí kňazi či členovia rehole (antoniti, kartuziáni a ľ.). V mestách existovali aj osobitné zariadenia pre malomocných – leprozóriá, postavené pred hradbami mesta – napríklad v Bardejove Leprozórium sv. Leonarda (*hospitale leporosorum*) a v Kremnici *domus leporosorum*, nachádzajúci sa mimo mesta, na svahu Rembíz, juhovýchodne od námestia.

MODLITBY

Hoci stredovekí lekári radili dať ruky preč od nevyliečiteľných prípadov, pri ktorých ich nečaká nijaká pocita a honorár, teológovia zastávali opačné stanovisko. Požadovali od lekárov, ktorí sú „služobníci Boží“, aby urobili všetko, čo je v ich silách, lebo Boh môže pacienta uzdraviť aj prostredníctvom zázraku. Na druhej strane, keďže duša má prednosť pred všetkým, zavázovali

lekárov povedať chorému pravdu o jeho stave, aby sa mohol pripraviť na cestu do večnosti.

Ked' pomoc lekára zlyhala alebo bola nedostupná, ostávalo sa odovzdať do vôle Božej, prosiť o príhovor svätých a dúfať v zázračné uzdravenie. Chorí vzývali napríklad patrónov lekárov svätých Kozmu a sv. Damiána. Napríklad osobný lekár Žigmunda Luxemburského, bratislavský prepošt Ján z Hamburghu venoval základinu na slúženie zádušnej omše za spásu svojej duše a zosnulých medikov na výročie týchto patrónov.

V mentalite veriacich zaujala výrazné postavenie ochrankyne a pomocnice v núdzi Božia Matka a veľkej úcte sa v Uhorsku tešila aj svätá Alžbeta Uhorská, patrónka chorých a chudobných. V období morovej nádoby, vojny alebo rôznych živelných pohrôm sa šíril kult štrnástich pomocníkov v núdzi, ktorých zloženie záviselo na kraji, v ktorom boli uctievaní. Svedectvá o zázračných uzdraveniach sa stávali dôležitou súčasťou kanonizačných procesov.

MESTSKÍ LEKÁRI

Postupne sa prepojenie lekárskeho povolania s cirkevným oslabovalo a čoraz väčšimi ho začali vykonávať laici. V neskorom stredoveku už v mestách pôsobili lekári, ustanovení mestskou radou, ktorých povinnosťou bolo ošetrovať bez nároku na honorár aj chudobných, predovšetkým v mestskom špitáli, raz či dva razy do roka dohliadať na lekárnikov, či majú dostať potrebných medikamentov, navštevovať chorých v ich domácnostiach, každú neobvyklú chorobu ihneď nahlásiť mestskému predstavenstvu a vydávať svedectvá o obyvateľoch, či nie sú nakanzení lepriou. Bez povolenia mestskej rady nesmeli mestskí lekári podniknúť nijakú ďalekú cestu ani zdržiavať sa cez noc mimo mesta.

Trvalo však dlhšie obdobie, kým sa v mestách začala vykonávať inštitucionalizovaná lekárska prax takým spôsobom, ako sme zvyknutí v súčasnom svete.

MIRIAM HLAVAČKOVÁ
(Ilustrácie: archív, net)

Katolícka cirkev sa od svojho počiatku starala o trpiacich a chorých

Cirkev a nemocnice

Bolo by treba mnoho hrubých zväzkov na zaznamenanie úplných dejín kresťanskej katolíckej dobročinnej práce. Jedno je však isté – Katolícka cirkev vytvorila dobročinnosť v tej podobe, ako ju v súčasnosti poznáme v západnej civilizácii.

Je otázne, či v starovekom Grécku a Ríme existovali inštitúcie podobné moderným nemocniciam. Mnohí historici o ich existencii pochybujú, kým iní poukazujú na prípadné vzácné výnimky. A pritom aj v takých zariadeniach, ktoré patrili k výnimkám, sa skôr starali o chorých alebo zranených vojakov než o bežnú populáciu.

Zdá sa však, že Cirkev bola priekopníkom aj v zakladaní inštitúcií poskytujúcich osetrenie a vybavených odborným personálom, ktorý určoval diagnozy a predpisoval lieky.

ZAČALA TO FABIOLA

Najneskôr v 4. storočí začala Cirkev finančovať zakladanie nemocníc až v takom rozsahu, že napokon malo každé významnejšie mesto jednu nemocnicu, ktorá pôvodne poskytovala pohostinstvo cudzincom, ale nakoniec sa starala o chorých, vdovy, siroty a chudobných vo všeobecnosti. Ako to vyjadril americký historik medicíny Guenter Risze,

kresťania zrušili „recipročnú pohostinlosť, ktorá prevládala v starovekom Grécku, a rodinne podmienené záväzky Rimanov“, aby mohli pomáhať „konkrétnym sociálnym skupinám marginalizovaným pre chudobu, chorobu a vek“. Podobne podotkol aj ďalší historik medicíny Fielding Garrison, že pred narozením Krista „sa postoj k chorobe a nesťastiu neprejavoval súcitom a že kresťanstvo má zásluhu na zmierňovaní ľudského utrpenia v rozšírenom meradle“.

Prvú veľkú verejnú nemocnicu založila v Ríme Fabiola ako prejav pokánia. Chodila po uliciach a vyhľadávala chorlavých, ktorí potrebovali pomoc.

Svätý Bazil Veľký, známy svojim súčasníkom ako apoštol dobročinnosti, založil v 4. storočí nemocnicu v Cézarei. Vedelo sa o ňom, že ochotne prijímal úbohých malomocných, ktorí tam hľadali pomoc, a preukazoval týmto výdelencom lásku a milosrdstvo, čím sa neskôr preslávil aj svätý František z Assisi.

KLÁŠTORNÁ MEDICÍNA

Nie je nijakým prekvapením, že v starostlivosti o chorých zohrali významnú úlohu kláštori. Podľa veľmi podobnej štúdie o dejinách nemocníc začali kláštori po páde Rímskej ríše postupne poskytovať organizovanú zdravotnú pomoc, ktorá nebola niekoľko storočí inde v Európe dostupná. Vzhľadom na organizáciu a umiestnenie boli tieto inštitúcie skutočné oázy poriadku, zbožnosti a stability, v ktorých mohla liečba prekvitať. Aby mohli kláštori poskytovať zdravotnú pomoc, stali sa v rozmedzí 5. až 10. storočia zároveň mestom vzdelávania lekárov, čo sa označuje ako klasické obdobie takzvanej kláštorej medicíny. V 9. storočí, teda v čase karolovskej renesancie, sa kláštori preslávili aj ako hlavné centrá štúdia a šírenia starovekých lekárskych textov.

Hoci sa v Reguli svätého Benedikta patrične zdôrazňoval význam starostlivosti o chorých mníchov, neexistuje dôkaz, že by otec západného mníšstva zamýšľal, aby sa kláštor ujal úlohy poskytovať lekársku starostlivosť laikom. A predsa, tak ako pri mnohých iných mníšskych iniciatívach, úloha kláštorov sa pod tlakom okolností značne zmenila, rovnako ako očakávania okolia.

RÁD JOHANITOV

Vojenské rády, založené v čase križiacich výprav, spravovali nemocnice po celej Európe. Jeden z týchto rádov, Rád špitánikov a rytierov sv. Jána Jeruzalemského z Rodosu a neskôr Malty (tiež známy ako johaniti či maltézski rytieri) sa obzvlášť významne zapísal do dejín európskych nemocníc, najväčšimi však pozoruhodným a neobyčajne rozsiahlym zariadením v Jeruzaleme. Tento špitál, založený okolo roku 1080, sa staral o chudobných a poskytoval bezpečné a chránené ubytovanie pre pútnikov, ktorých bolo v Jeruzaleme mnoho, najmä po víťazstve kresťanov v prvej križiackej výprave koncom storočia.

Rozsah činností nemocnice sa výrazne zvýšil po tom, ako Godfrey z Bouillonu, ktorý priviedol križiakov do Jeruzalema, daroval tejto inštitúcii via ceré majetky. Keď sa Jeruzalem dostal do rúk kresťanov a cesty do mesta sa otvorili, začali prichádzať donácie aj z ďalších zdrojov.

»»

Nemeckého kňaza Jána z Würzburghu návšteva tejto nemocnice ohromila. Okrem starostlivosti, ktorú poskytovala, predstavovala tiež značný zdroj dobročinnej materiálnej pomoci. Podľa Jána „*dom kŕmi tol'ko osôb zvnútra aj spoza svojich múrov a dáva také obrovské množstvo almužien chudobným, či už takým, ktorí prichádzajú ku dverám, alebo tým, ktorí sa zdržiavajú vonku, že celková suma výdavkov sa rozhodne nedá spočítať, dokonca to nevedia ani správcovia a almužníci tohto domu*“.

Ďalší pútnik Theodorich z Würzburghu žasol, že „*prechádzajúc palácom sme nevedeli odhadnúť počet ľudí, ktorí tam ležali, ale videli sme snáď tisíc postelí. Nie je v moci nijakého kráľa ani vládcu, aby deň čo deň nasýtil veľké množstvo obyvateľov tohto domu*“.

RAYMOND DU PUY

Roku 1120 zvolili johaniti na čelo rádu, a tým aj za správcu špitála, Raymonda du Puy, ktorý nahradil zosnulého brata Gerarda. Nový administrátor kládol mimoriadne veľký dôraz na službu chorým, ktorá bola zverená do starostlivosti špitála, a očakával, že všetci, ktorí v nej pracujú, sa pre ich dobro hrdinsky obetuju. V predpisoch Raymonda du Puy týkajúcich sa správy nemocnice sa v článku 16 s názvom *Ako máme prijať našich páнов chorých a slúžiť im dočítame*: „*Ked' príde chorý človek do domu (špitála), nech je prijatý v tej istej viere, s akou majster a kapitula umožňujú existenciu tohto špitála: nech sa vyspovedá z hriechov kňazovi, dostane sväté prijímanie, a potom nech ho prenesú do posteľ a tam nech je ako Pán.*“

V moderných dejinách nemocníc sa uvádza: „*Nariadenie Raymonda du Puy sa stalo vzorom dobročinnej služby a bezvýhradnej oddanosti chorým a milníkom v rozvoji nemocnice.*“ Guenter Risze napísal: „*Nečudo, nový príud pútnikov prichádzal do Jeruzalemského kráľovstva a ich chvály o dobročinnosti Rytierov svätého Jána sa rýchlo šírili Európou, Anglicko nevynímajúc. Existencia náboženského rádu, ktorý natol'ko prejavoval oddanosť chorým, bola inšpiráciou na vytvorenie siete podobných inštitúcií najmä v prístavných mestách v Taliansku a južnom Francúzsku, kde sa zhromažďovali pútnici. V tom istom čase vďační bývali pacienti, láskaví šlachtici a korunované hlavy zo všetkých kútov Európy poskytovali značné donácie vo forme pôdy. Roku 1131 kráľ Alfonz I. Aragónsky odkázal johanitom tretinu svojho kráľovstva.*“

Adam Elsheimer: *Sv. Alžbeta Uhorská na návštive nemocnice*

ZO ŠPITÁLOV NEMOCNICE

V priebehu 12. storočia sa začal špitál čoraz väčšmi podobať na modernú nemocnicu a čoraz menej na útulok pre pútnikov. Jeho úloha nadobúdala stále konkrétnesie kontúry v zmysle starostlivosti o chorých na rozdiel od poskytovania prístrešia pre pocestných v núdzi. Nemocnica svätého Jána bola sprvu určená výhradne kresťanom, no neškôr začala prijímať moslimov i židov.

Zariadenie ohromovalo aj svojou profesionalistou, organizáciou a prísnym režimom. Vykonávali sa tu jednoduché chirurgické zákroky. Dva razy denne bola vizita, kúpel a dve hlavné jedlá. Nemocniční pracovníci sa nesmeli naťať, kým sa nenajedli pacienti. Ženský personál bol vždy poruke, ked' bolo treba urobiť isté práce, a staral sa o to, aby mali chorí čisté oblečenie a posteľnú bielizeň.

Sofistikovaná organizácia Rytierov svätého Jána spolu s intenzívou pomocou chorým slúžili za vzor celej Európe, kde sa, či už v malých dedinách alebo veľkých mestách, začali zakladáť inštitúcie inšpirované veľkou nemocnicou v Jeruzaleme. Samotní johaniti spravovali do 13. storočia asi 20 nemocníc a domov pre malomocných.

NEODŠKRIEPITEĽNÁ ZÁSLUHA CIRKVI

V súvislosti s Cirkvou si ekonomický mysliteľ 20. storočia Simon Patton všimol: „*Poskytovala jedlo a prístrešie robotníkom, milodary nešťastníkom a zmierňovala choroby, mor a hlad, ktoré boli v stredoveku až priviel'mi bežné. Ked' si všimneme počet útulkov a špitálov, štedrost' mníchov a sebaobetovanie sestričiek, nemôžeme pochybovať, že o úbožiacov tých čias bolo aspoň tak dobre postarané ako teraz.*“

Frederik Hurter, ktorý v 19. storočí napísal životopis pápeža Inocenta III., zašiel tak ďaleko, že vyhlásil: „*Všetky dobročinné inštitúcie pomáhajúce úbožiacom, ktoré teraz ľudstvo má, všetko, čo sa robilo a robí na ochranu núdznych a trpiacich v neistých chvíľach ich života a v každom utrpení, vychádzajú priamo či nepriamo z Katolíckej cirkvi, ktorá šla prikladom, uskutočňovala túto činnosť a často na ňu dávala prostriedky.*“

THOMAS E. WOODS

(Podľa knihy *Ako Katolícka cirkev budovala západnú civilizáciu*, Bratislava, Redemptoristi – SMN, 2010)

(Odseky a medzititulky: redakcia)

Prechádzky letom

Pokojne môžeme povedať, že sa ešte nenašiel slovenský básnik, ktorý vedel so slovenským jazykom pracovať tak brilantne, ako PAVOL ORSZÁGH-HVIEZDOSLAV. V básňach o oravskej prírode maľuje obrazy letných lesov, hôr a lúk. Nechajte sa pohladíť krásnym jazykom, ktorý nás prenesie do panenskej slovenskej prírody 19. storočia.

Cveng kosí... až vše v slnku zblýska sa!

Cveng kosí... až vše v slnku zblýska sa!
Pod nimi padá lúčin okrasa:
pažitný čalún jemný, hodváb tráv
a kvetovaný striebro—, zlatochlav;
plášť nad majstrovstvo ľudských dóm i
ruk, nech lístok v nom, nech kvet už a či puk:
len slnca, pavúk, ho stkať má tú moc
a pomocná mu vzletná, rosná noc...

Cveng kosí... záblesk pomedzi to vše...
Nie u raja to strážcov paloše.
Ach, paloše by boli u raja
lež ktoré nestrážia ho, nehája:
zeň samy vnesli zhube, zmar i plen,
mu hrdopýškam zatnúc do kolien,
do driečkov kráskam, kam len zasiahnu,
až hlávkы skloniac, radom polahnú
na máry totie stvory spanilé,
otrčiac v krvi kýpte, pahýle;
tak nádheru mu skmášu donaha...
I budú lúky ako podlaha
na krčme — pokým sira nevzrastie
mládzička... Aké pre mňa nešťastie!
Ká ujma zmyslom, krivda, na farbách
nech tkvie rád, v motýlích sa kochá
hráč, či nasluchuje bzuku pilných včiel,
alebo čaká vonný na kúpeľ,
až kúpeľník ho, vetrik túlavý,
z korenných duší kvetín pripraví,
že slasťou zvrie, i ako tymian
otvorí citu nebo dokorán...
To všetko odsúdené na zánik.

Môj chodník, toť, čo spolutúžobník,
ma do svätyne hája sprevádzal
alebo na hrad nebotyčných brál,
sťa pútec, cifrujúci krúteno
cez kučeravé lúčin temeno
a myk! v húšť popod vres, stad' v temný
les —
ach, verný kamarát, tiež ešte dnes
utrati riasne obfv kyticie,
čo zlátili mi peľom črievice,
i s kozou briadkou padnú za korist'
zlým britvám — kosám...

Zastat? Ďalej íst?
Však kosec, vladár šírej postatí,
už skoro k úvratí ma zavráti,
ak nevyhnem mu, podtne ma ni vňať,
sťa osud súc, s nímž nel'za žartovať,
smrť neúprosná... Stĺpom kamenným
tu radšej ustrniem, a medzitým
nateším pohľadom sa ešte raz
na pompu, slávu roztočených krás,
po pestrých dúhach, rosou sperlených,
v nichž zrkadlí sa všetok slnca pych —
raz ešte, pokým v pásmе súvisia
prameny... Óvi! Obraz mení sa
už: smavé lice na rub protivy,
ligotná vatra v popol šedivý...
Rozmiestili radky, vlny zelené,
vpletené do nich kvetné plamene,
ich rozhádzali len tak kosiský
na ďalší pokos tam, tu na blízky:
a preto len, by takto mítvane
splytčeli vlny v roztok pohnané,
i mdlobou spary klesli, opľasli:
a plamene by v slnici pohasli,
ni odorvané ohňu hlavienky...
I ako v minula tmách spomienky,
či jak bys' videl zvädať nádeju
podžratú: tak schnú, chradnú, černejú;
kde jas prv, teraz šmúhy, obláčky...

Tuliti! prichvátali hrabáčky
sťa skočné srnky, v zdobe svetlých háb,
jak na svadbu — a predsa na pochrob,
čo hrobárky, hoc neviest kvet i diev;
a rumeň tvárač, na rtoch smiech i
spev
(tiež so smútkom, ach! v koľkej
protive),
sa dali do práce tak horlive,
že jedna s druhou zrovna zapolí:
i obracajú drahé mítvoly
tu horeznačky, tu zas dol' tvárou
s horúcou snahou, s chuťou bujarou —
z postlania na postlanie prehodia...
A slnečná až páli pohoda;
vzduch chvie sa, vlní, tekutý jak znoj,
sa ponášajúc tichý na príboj;
netikne vtáča, nemo marie háj:
tiež zvädá? A či želie nebodaj
za lúkou — družkou, matkou zemských
zôr,

Arnold Peter Weisz-Kubínčan:
Žena – Orava

i preto chvoj mu zvisla ako flór?
Len jasot robotníc (ejch, netrebne:
ved' odporné tak zvuky pohrebné...),
tak nevrle vše ak v nom ozve sa;
jak velevyhňa žiaria nebesá:
čo bralisko, ich paprsku to zvod...
Ha, sšušťalo, sťa v diali vody brod,
šuchorí — áno, neklame ma sluch —
posledný výpot uchádza čo duch;
skrepnelo v článkoch, uschlo —
trúcheň už,
i mrví sa, tlie sťaby práchno, súš...

A ďalej čože? Ďalej — koniec, skon...
So slnkom prevážil sa nebasklon;
na doly tône vrhli pahrbky;
vetierky zhrali. — Aký to trpký
podniesli zápach, vejúc vozvysok,
ni pomodrelých dávno spomienok?
Razí, či vonia? Čažko odhadnút;
no preráža preds' horič, ruty chut'...
Hrk!... Voz var' umrlčí? Má drabiny...
Naň posádžu priam rakvy — krtiny;
a pod piesňou — že žalospev to? Ba!
Z nej rozkoš srší, nie pláč, žaloba —
Tak odtiahnu, keď všetko zaberú...
Do hrobiek — stodôl práve k večeru —
uložia lúčnu zrána nádheru...

...Och! Ako kruto ľudsky určeno:
skvost, kúzlo, krása lúčin — na seno!

(úryvok)

Po vrškoch svitli svätojánske ohne

Po vrškoch svitli svätojánske ohne
a pozdrav kynú vôkol dolinám.
Ten stĺpom šľahá vhôr, ten vdol sa

zohne
i smrečnou chvojou zvisá jeho plam.

To vidiac, tak mi predchodia tie grúne,
jak detvy rodnej statné výhonky;
mladosi: plecmi súmrak ľahkej hune
a za šírakmi plápol pionky...

A popred vatry badám mihať tiene:
snáď tance, skoky Jánošíkove —
I spevot čujem, var' i gajdí vrenie
a ohlas v šírej noci budove.

Hľ'a, teraz všetky zblkotali razom,
rozkrídliac závoj iskier v šír i dial';
zas zmizli: zlaté snopy za prielazom,
jak bol by netvor ich kýs' spolykal.

To ihry najskôr v pamäť Svätovítia,
Chasoňa pocta, obet' Kúpala —
a Slávy báj i báseň bohosýta
jak predo mnou by v tele zastala...

I nebo s úľubou sa na to díva,
za hviezdnym hviezdny prehliada ním
svit:

haj, obrov výstup, borba dovádivá,
len hračkou zlatorohý Svätovít —

Ó, čudodeti! Prvobytu synia,
Lomidrevových schopní do úloh:
a predsa otroč... Kto, čo toho vina?
Lesť Loktibradu? Či sám Černoboh?

Ó, nebo, tešíš sa v tom svete malom,
tú čeľad' lúbiš, jasom zahoriač!
No ku jej krivdám, biedam, bôlom,
žiaľom ak čelo schmúriš na čas a — nič viac.

Var' horúčavy príčinou

Var' horúčavy príčinou
a či že tečie rovinou,
tak zbahnel, zlenivel nás potok,
ináče hurtoň, výskočka?!
Zriet', logá prítok; kde však odtok
mu? Pod strechou tam krovinnou?
Ni nesplachce ni nezločká...
I chradnú bočné luhy, nivy;
bo korienga im neobžív...
Si hovie medzi vrbinami
v koryte šírom na múle,
bez žmurku lunkou, nečeule;
i jakby veľhláč na súši
vo znojnom zeje ovzduší...
Aj, príklad úžerníka známy!
Samodruh, trebárs i dva krámy:
jak po chytráckom remesle
sa rozvalil, si vol'ká, drieme,
plazidlo najhnusnejšie zeme;
otylý bankár vo kresle;
ked' po robote v potu tvári

vo pletích dielni, v kontóri,
si odfukuje... Ničomník!
Ved' prstom nehnul ani uchom,
pracoval ľuchom, no a bruchom:
parazit, oboživelník,
len cudzie hltal mozole,
len chleptal ľudskú krv a špik;
zbla srdcom nevrátiac ni duchom,
ledaže v truse na pole...
Ba podobný si navlas prímer!
Rod iný bár, táž' ciacha, címer —
Nad vodou hmyz zrieť preliať
mrežovím svitu bez prekážky,
roj leták skvelých, šidla, vážky;
z nej zblýska chrobač, mlok i had:
jak pohodlie hen koťuhý
erb zláti, hlása predikát,
a za verejné zásluhy
na prsiach lesknú sa čačky-bliašky...

Po zbierkach... spustli kol láky i polia

Po zbierkach... spustli kol láky i polia
nedávno boháči — chudoba dnes;
Ľudia ich zobjekli, do naha-hola
oberá podzimok, koštial' jak pes.
Vôľa tam, k potulkám, motýlia vôľa;
ustrnú — zastanú výletov kolá,
spíc zlatých, kriel, čo sú — jasot a
ples...

Strinská na nebo upreli oči:
z každého slza sa vymokat' zdá.
List krovie upúšťa navidomočí,
vietor vtom potrhol, letia ich stá —
Kol hláv sa horám flór vdovský z hmly
točí;
kŕdel' vrán strepotal sponad úbočí:
v krákot ich potoky zažalostia...

Smutný, ej, pohľad, ni vo tvár zápače,
smutný, ni pohrebnej kvíľby, i slych.
Hrabáčky — zhabli i popevky vtače,
namiesto povriesel spotrebit' ich...?
S oráčom cniem si tam — srdce až
splače —
Nedbá, hoc kroky bfn slimačie-račie;
pluh jakby vyvralac kavalu krýh.

Kam, ach!... Kde čerstvé, bár jedinké
kvieťa?
Na víšok! — Oblial ho slnka, hľ'a, svit;
azda tam sihoč krás nepodomletá...
Siažim... brnk! spredo mňa jariabok
hyd,
rodinka prepelíc nevľúdna, vzlieta —
Slnce však v chmáračach zas; babieho leta
na klbko navilo ostatnú nit'.

Kam, ach!... Kde lúčik hoc radosti,
jasu?
Nechže sa ešte stad' porozhládím.

Statky sa rozprchlé po poliach pasú;
nač by ich zavracať, prekážať im?
Nezrobia škody viac, nestrhnu klasu —
Oheň skôr — vidíš hen, pastiersku
chasu pilovat? — Kudlato stelie sa dym...

Ta dolu!... Vatra len divy včuľ koná:
oko ti usmeje, zohreje hrud',
obom že ustúpi otupná tôňa.
Šarvanci šantujú; vidieť i čut',
ako im lahotí, teší ich ona.
Dym z nej tlie kadidlom. — A to čo
vonia?
Pečenej švábky, hej, výborná chut'...

Ženičky kopú ju u ,Vranej skaly'.
Žugan k nim: „,... dáte nám, dáme i
vám...“
„Id', pačrev!... Dost' ste jej nepočahali?“
„Pomohli... Za klobúk — bolo to tam!...“
„Vyženieš kravy? Jaj!...“ (Sypú sa
chvály.)
„Jožo, bež, zajmi ich — roh ti jej
zvalí!...“
„,... Kamarát, nehlc tak!...“ „Pyštek!
A — ,ham...“

Zmučala lichva vtom žalostne, st'aby
za letom uletlým želeti tiež.
Zárazom sšumel prúd prez mlynské
žľaby...
Kopačky šomrú: ... Sťa od veprov pleš!
Starena zišla sa zhriať u pahraby,
prsty, vraj, skrehli jej, prevlhli háby:
„Chlapče, ty ešte vždy kradenô ješ...“
— Dozvuky robôt, hľ'a!... Drsné síc'
trochu,
ako ked' nástroj sa rozladí vraz,
zaškrípe... motyky žien jak hen
v štrochu.

Nejde viac, chutnať si penkavy hlas
sladký, si na mäkkom hovejúc mochu,
zhodiac i lahučkú letňajšiu lochu...
Severák, hu! Až ma sprenikal mráz.

On to už po štítoch leští si pazúr.
Domov, než zaťať ním schytí ho hnev!
Potom si duj, nedbám, ako chceš,
zazúr,
meteľnou otriasaj hrivou ni lev;
odzemok drbč náš, či poľský sádz
mazúr...
— Bože, či uvidím ešte tvoj azúr
zjara, či počujem škovránka spev!?

Augustová elegia

Invázia vojsk tzv. Varšavskej zmluvy do Česko-Slovenska v auguste 1968 nemohla nechať chladnými ani umelcov. Básnik KAROL STRMEŇ reagoval na vpád cudzích vojsk strhujúcou básňou *Augustová elegia*, ktorú napísal v noci z 20. na 21. augusta 1968.

Pekelné muky obkolesili ťa,
Slovensko moje,
a bolest', bolest'
náhla jak ihla sippiaceho blesku
hľadá si cestu zo srdca
do nemohúcej ruky.

Ťažko mi, ťažko,
som pod balvanom.

Ach, nevediet',
necítit',
nebyť,
a nevediet' a nevediet' a nevediet',
lež čo, keď človek, veštec krutý k sebe,
jediný zo stvorenstva
vidí
a rozum, sťaby nožom vylúpený,
zaznamenáva.

Zaznamenávam seba
a v dusnej tiesni nevetraných väzníc
drápy a zuby Beštie.

Aký to ide čas,
že nespím,
motám sa v dome ako šialenec
a nespím
a naozaj je pravda, že mi srdca
puká,
nad tebou bedliac,
Slovensko moje, jahňa moje, encián.

Aké ti teraz meno dám,
ked' krivda biednych prebúdza
i mŕtvych
a tvoje hory vošli do žalára?
Otvorilo sa peklo
a zatvára sa za tebou.

Ved' ja už roky,
roky a roky bedlím vo výhosti
a k tebe dvíham ruky neodťaté,
čakajúc slovo ľudské
a bratské spoločenstvo.

Roky a roky
striasa ma pri myšlienke,
že zločinec si líha
do čistej bielej posteple a tvrdo spí,

iba čo zavše stípne,
ako mu starne koža na rukách.

Už roky a roky a roky
v rozličných cudzích jazykoch
a v cudzích mestách,
vlast' moja živá, slovenčina rodná,
nádej moja, láska,
Ježišu! aká láska, aká desná láska!
na srdci si ťa pridŕžam
a nesiem ako sen,
ako sen-nesen, ako hrôzu
a svätý kríž!

Dial'ky sú blízko nás.

Kalvária je z každej strany sveta.

A tej noci sa odvážili predsa
nie zavyť, ale skočiť
nad naše sväte ohne.
To, to sa stalo, čoho sme sa báli;
tak sme sa báli,
že sme to ani medzi rečou v náznakoch
nespomíinali, nenaznačovali.
Útle má nádej korene,
jedine láska nebojí sa smrti,
Slovensko usmrcované,
Slovensko v slzách, v zúfalstve
Roky a roky vrúcne milované!

Tatry, ste rajský park
a žula.

Ostaňte žula.

Také časy idú
a také noci Tatry,
a také hrôzy, že v hrôze lásky
ruký si s hrôzou podávajú
odťaté smreky, odťaté vlny éteru,
odťaté vlny
živých i mŕtvych.

My sa už smrť nebojíme.
Čo je smrť,
ked' život bolí viac?
Preto vy, dravé beštie, žerte
a skryte si aj kosti z drobných detí
na prípad hladomoru. Amen,
váš amen teraz vyzváňajú mŕtví,
zakážte zvon

a podvratnú česť a
slobodu ľudí,
ale aj všetky na smrť ubolené modlitby
naše
i za vás, step a záhuba.

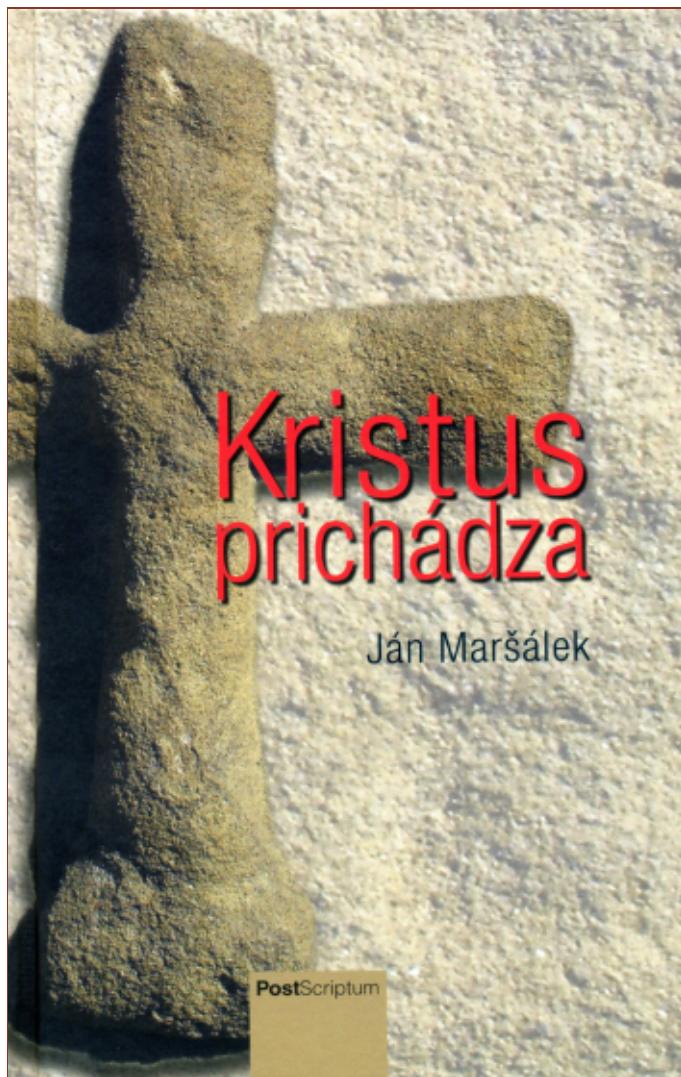
Otvorilo sa peklo.
Slovensko moje, pieseň začatá,
až teraz, jedine teraz,
ked' všetky svrčky umíkli a hviezdy
blednú,
až teraz
slzy mi z očí vytryskli
a usedavo pláčem, bratia moji,
ó, milovaní bratia.

Odtrhnite ma radšej,
prejdite mlčky nadô mnou,
nedabajte na pútnika
a na materské tŕnie v jeho duši,
vy za mňa
povedzte NIE,
posadťte mŕtvym kríže, kvety
vynechajte,
na všetky hradby a múry
napište NIE,
a kde sa dvaja stretnete,
do prachu z prachu biednych otcov
našich
kreslite tiché
znamenie Ryby.

Tu u nás v Clevelande
svitlo a zora zaliala ma,
Trnava veží, celá krvavá,
A u nás nastal nočný deň a z mátoch
Každá má oči jasne viditeľné.

Preto ty, pútnik, nečakaj,
Lakedaimonu zvestuj zástavu,
čo zaveje, keď sláva zazvoní,
že nesmrteľným mŕtvym závidíme
víťazstvo ducha neodškripiteľné
a ruky holé, ešte bez ret'azí.

(V noci z 20. na 21. augusta 1968)

Vydavateľstvo
Post Scriptum
prináša na knižný trh
novinku

Kristus prichádza
od básnika a publicistu
Jána Maršálka

V sérii krátkych úvah sa autor podujal podať konzistentné a systematické svedectvo o osobe Ježiša Krista a o jeho význame pre svet s ohľadom na dnešného človeka, nadväzujúc pritom na stáročnú tradíciu kresťanskej apogetiky.

Ide o zámer odvážny a aj podnetný – ved' Kristus bol už za svojho života znakom protirečenia a v podobnom duchu sa počas dvetisíc rokov uvažuje, hovorí a píše o jeho osobe a učení.

Čím to je, že púta láskou alebo nenávistou toľko ľudských bytostí? Aj to o niečom svedčí – že je stále prítomný v živote ľudí, že jeho postava sa evidentne vymyká z radu, nezapadla prachom zabudnutia a nútí zaujať postoj: za alebo proti. Bolo by veľmi plytké, zavádzajúce a klamlivé považovať Ježišovo pôsobenie za uzavreté, patriace minulosti...

Knihu *Kristus prichádza*, ako aj ďalšie tituly z vydavateľstva Post Scriptum si je možné objednať e-mailom na adresu info@postscriptum.sk alebo telefonicky na čísle +421 903 442 679.
Viac na www.postscriptum.sk

PostScriptum

Žilinská galéria Ikony predstavuje ikonu mesiaca júl Prorok Eliáš

Ikona mesiaca júl

Ikona Prorok Eliáš má svoj pôvod v Rusku a napísali ju koncom 18. storočia. Na Rusi mali Eliáša vo veľkej úcte, o čom svedčí tzv. Iljin deň (Eliášov deň), ktorý sa stal nielen cirkevným, ale aj tradičným ľudovým sviatkom (20. júl/2. august), spájaným so stredaním leta a jesene, so zberom úrody, ktorý sprevádzalo množstvo zvykov.

Eliáš, najväčší prorok v severnom kráľovstve Izrael, pôsobil v 9. storočí pred Kristom v čase kráľov Achaba (875 – 854) a Achazijáša (854 – 853). Meno Eliáš má hebrejský pôvod a znamená *Môj Boh je Jahve*.

Pravoslávni veriaci vnímali proroka Eliáša ako svätca najbližšieho Bohu. Aj prvý kresťanský chrám v Kyjeve bol zasvätený práve Eliášovi. Svätá kňažná Ol'ga dala postaviť chrám na severe Rusi, v dedine Vybuty, ktorý bol tiež zasvätený tomuto prorokovi.

OBRAZY ŽIVOTA PROROKA

Ikona zobrazuje výjavy zo života proroka Eliáša. V centre obrazu, v jeho dolnej polovici, je zobrazená celá postava Eliáša sediaceho v jaskyni. Prorok má sivé vlasy a dlhú bradu, na seba má purpurový spodný odev so zlatými odleskami a zelený plášť. V rukách drží palicu, nad hlavou má v červenom olemovaní zlatú svätožiaru. Nad jaskyňou leží havran. Plášť, ktorý má Eliáš na sebe je zo srsti (porov. 2 KrI 1,8)

V ľavom dolnom rohu leží pod stromom Eliáš so zatvorenými očami. Jednu ruku má pozdĺž tela, druhú na prsiach. Nad ním stojí anjel so zlatými krídlami. Má svetlé kučeravé vlasy, odev má purpurovú a zelenú farbu. Ľavú ruku má spustenú smerom k Eliášovi, ukazovákom pravej ruky ukazuje naň. Obaja majú zlatú svätožiaru s červeným olemovaním.

V pravom dolnom rohu sú Eliáš so svojím učeníkom Elizeom. Elizeus (na-

ľavo) je mladší, má kratšiu bradu a sivé vlasy, spodný odev má zelený, vrchný purpurový. Pravú ruku má na hrudi, ľavú pri tele. Tvárou je otočený od rieky. Eliáš má purpurový odev a je otočený k rieke. V pravej ruke má plášť, ľavou ukazuje na rieku. Obaja majú zlatú svätožiaru s červeným olemovaním a sú bosí.

VYSTÚPENIE DO NEBA

V strede naľavo je Eliáš a dva muži. Prorok Eliáš kľačí na jednom kolene, jeho ruky smerujú k dvom postavám. Má na sebe purpurový spodný odev a

zelený plášť. Okolo hlavy má zlatú svätožiaru s červeným olemovaním. Oproti nemu sú dva kľačiaci muži. Muž v popredí sa skláňa pred prorokom Eliášom. Jeho ruky smerujú k Eliášovi. Za ním kľačí muž v zelenom odevi, ktorý si pritínska ruky k hrudi. V pozadí za postavami je obetný stôl, na ktorom horí oheň.

V strede napravo pri rieke na jednom kolene kľačí bosý Elizeus. Na sebe má zelený spodný odev, vrchný je purpurový. Dívá sa do neba na ohnivý voz, okolo hlavy má zlatú svätožiaru s červeným olemovaním.

V hornej časti ikony je v oblakoch na purpurovom pozadí vyobrazený Eliáš na voze ľahom štyrmi koňmi s krídłami. Jeden z koní má hlavu otočenú smerom k Eliášovi. Eliáš má zlatú svätožiaru s červeným olemovaním. Sedí vo voze, pravou rukou drží opraty, ľavú má spustenú – púšťa plášť do rúk Eliazea. Kone letia smerom k Bohu v oblacoch na ľavej strane obrazu. Boh je vyobrazený ako starec s dlhými vlasmi a bradou, je tvárou otočený k Eliášovi. V rukách má bohatu zdobenú knihu. Má biele rúcho s červenými okrajmi a zlatú svätožiaru s červeným olemovaním. Z olemovania svätožiari vyžarujú červené lúče.

Ikona je orámovaná tenkou zlatou a červenou líniou. Nasleduje hrubý hnedý rám s nápisom v azbuke *Vyobrazenie vystúpenia proroka Eliáša do neba* a ďalšia zelená a červená línia.

KNIHY KRÁĽOV

Výjav vyobrazené na ikone sú opísané v *Prvej a Druhej knihe kráľov*.

Výjav na ľavej strane (v strede) obrazu je chronologicky prvou udalosťou zo života proroka Eliáša. Opisuje, ako Eliáš zval Baalových prorokov a pred davom pripravili obetných býčkov. Malo sa ukázať, ktorý z bohov je ten pravý a zapáli obetu. Veľa ľudí uverilo v Boha. Potom Eliáš všetkých Baalových prorokov pozabíjal.

Anjel s Eliášom na pravej strane obrazu odkazujú na to, ako pred svojou cestou k vrchu Horeb prosil Eliáš na púšti Boha, aby mu vzal život.

Vyobrazenie Eliáša v jaskyni v centre obrazu nám pripomína, ako musel Eliáš utiecť pred pomstou kráľovnej Izobel (po zabítí Baalových prorokov) až na vrch Horeb, kde kedysi Mojžiš prijal Božie poverenie a kde dostał aj Desatoro. Cestou Boh posilnil skormúteného proroka pokrmom, v sile ktorého kráčal „štyridsať dní a štyridsať nocí k Božiemu vrchu Horeb“. Tam sa uchýlil do jaskyne, kde sa v trpej modlitbe sťažoval Bohu na svoj osud, ktorý ho postihol za horlivosť v Božej službe. Odpoved'ou na Eliášovu modlitbu bolo osobitné Božie zjavenie. Nad jaskyňou letiaci vták pripomína, že keď sa prorok ukrýval v pústi, kŕmil ho práve havran. Palica, ktorú drží v ruke symbolizuje jeho putovanie. Skaly, ktoré sa týcia nad jaskyňou symbolizujú pevnú vieru a duchovný rast, zelený porast na vrchu pripomína odmenu, ktorá čaká v nebi po ľažkom putovaní na vrchol.

Na ľavej strane obrazu Eliáš pri vode hovorí, ako sa pri putovaní s Elizeom rozostúpili sa pred nimi vody Jordánu.

Prorok Eliáš s anjelom (detail)

V hornej časti obrazu je výjav, ako sa Eliáš vzáša do neba. Oheň symbolizuje Božiu slávu, do ktorej vstupuje Eliáš. Plášť, ktorý necháva Elizeovi (pravá časť ikony) symbolizuje jeho nástupníctvo, je to znak prorockého poslania. Eliášov plášť predstavuje zbožnosť, oddanosť a zasvätenie.

POMOCNÍK

V kresťanstve sa Eliáš stal vzorom bojovníka proti bezbožnosti a predchodom kresťanského mníštva a askézy. V ľudovej zbožnosti ho považovali za divotvorca a pomocníka v naliehavých záležitostiach, najmä pri zlom počasí.

V Konštantínopole podporovali Eliášov kult byzantskí cisári Zenón (474 –

491) a Bazil I. (867 – 886). Považovali ho za pomocníka v boji a zasvätili mu viacero chrámov. Cez Konštantínopol sa jeho kult dostał aj medzi Slovanov, kde vytlačil pohanské božstvo blesku Perúna. V Grécku zasa nahradil po nebi chodiaceho Helia. V oblasti východnej tradície je po ňom pomenované veľké množstvo miest, chrámov a kaplniek.

V Palestíne si jeho sviatok spoločne pripomínajú kresťania, Židia a moslimovia na vrchu Karmel. Západná cirkev bola spočiatku voči kultu starozáklonných postáv zdržanlivá. V rímskom martyrologiu sa Eliáš po prvý raz spomína v roku 1583.

LUCIA KOHANOVÁ

Žilinská galéria Ikony predstavuje ikonu mesiaca august *Premenier Pána*

Ikona mesiaca august

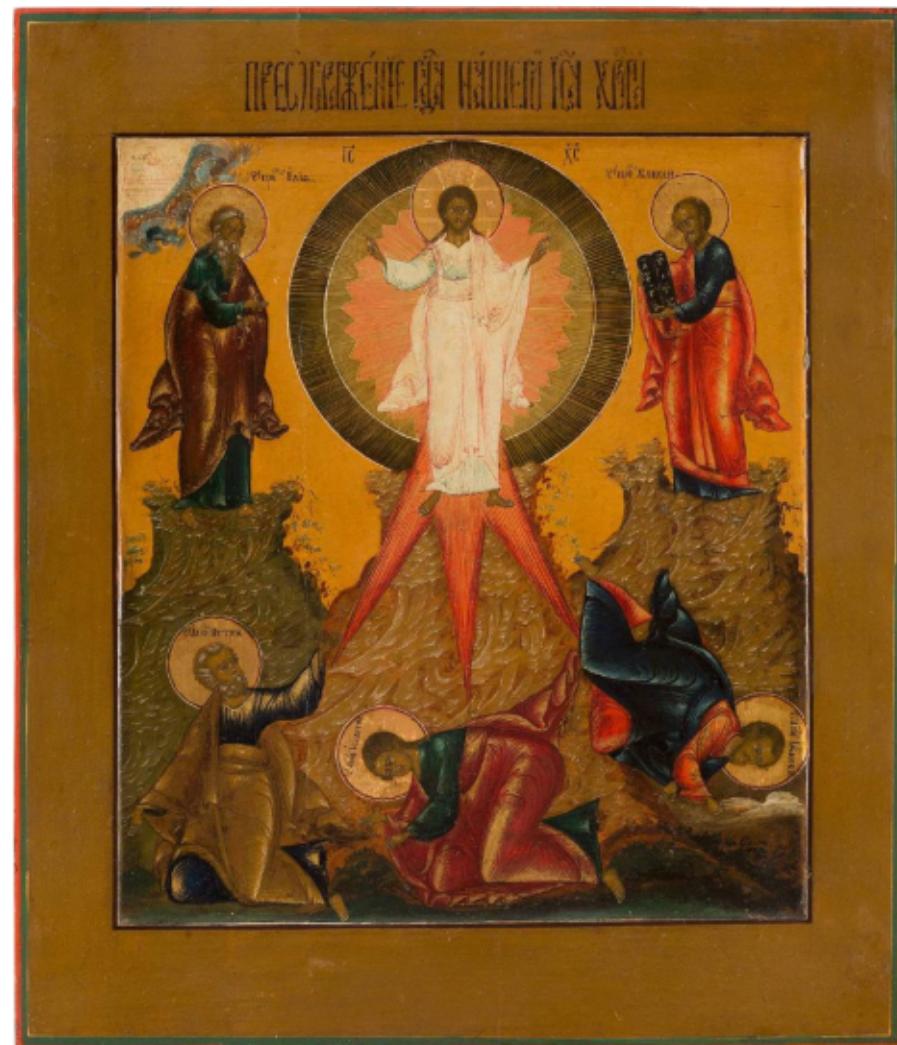
Veľká, zachovalá, pekne vypracovaná ikona zobrazuje udalosť Premenenia Pána na vrchu Tábor (Mt 17, 1-8; Lk 9, 28-36). Pochádza z Ruska z 19. storočia. Ked' ikonopisec písal toto tajomstvo musel sám zažiť schopnosť vidieť svet očami viery, pohľadom osvieteným Božou milosťou v duchovnej kontemplácii.

Ikona je pomyslenou horizontálnou osou rozdelená akoby na dve rovnaké polovice. V hornej polovici je zobrazený nový dokonalý svet, reprezentovaný osláveným Pánom Ježišom a prorokmi Eliášom a Mojžišom. V dolnej časti je zobrazená naša dočasná pozemská skutočnosť, zastúpená Ježišovými učeníkmi, apoštolmi Petrom, Jakubom a Jánom.

JA SOM

V centre hornej časti stojí Ježiš Kristus, požehnávajúci obidvomi rukami, odetý do bieleho odevu, tunika je s nádyhom do belasa, plášť je s nádyhom do červena. Tieto farby môžu symbolizovať božskú a zároveň ľudskú podstatu Krista, pretože aj v svojej sláve si ponechal oslávené ľudské telo. Na pravom ramene je pruh na tunike – *clavus*, symbol Ježišovej kráľovskej dôstojnosti, podčiarkujúci moc požehnania. Vážna ušľachtília Kristova tvár orámovaná dlhými, tmavými, hladkými, dozadu sčesanými vlasmi a krátkou bradou je obrátená akoby k celému ľudstvu. V zlatom nimbe v kríži sú vpísané písmená *Ѡ N*, čo je Božie meno (*Hó Ón, Ja Som*).

Kristus je obklopený kruhovou aureolou, z vonkajšej časti tmavohnedá farba, pod ňou nasleduje svetlohnedá a vnútornú časť tvorí sýto oranžovo-červený kruh, so zúbkovitým okrajom, ktorý vychádza z postavy Krista. Z neho sa rozbiehajú rovnomerne a husto všetkými smermi jemné zlaté lúče, čo znázorňuje slnko, zdroj svetla, Kristov symbol – Kristus, svetlo sveta. Vedľa kruhovej aureoly vpravo sú písmená

IC a vľavo *XC*, čo sú počiatočné a koncové písmená mena Krista (*IHCOC XPECTOC*) (Ex 3, 14).

V pravom hornom rohu ikony, je akoby otvorené okno do neba. Hoci je čiastočne vyblednuté, zrejme vplyvom času, no možno tu vidieť na bielom podklade jemné svetločervené a svetlomodré línie a náznaky rôznych stavieb, aj chrámových, nového Jeruzalema.

Pozadie ikony je v tlmenom odtieni oranžovej farby. Červená farba na pozadí ikony znamená triumf večného života, kym hnedá je farba zeme a všetkého dočasného. A teda oranžová farba na pozadí môže symbolizovať víťazstvo večného nad dočasným.

ELIÁŠ A MOJŽIŠ

Po Kristovej pravici stojí svätý prorok Eliáš (sv. prorok Il'ja); je bosý, odetý v modrozelenej tunike (*chitón*) tmavé-

ho odtieňa, cez ktorú má prehodený tmavo purpurový himation, vyzdobený zlátensím. Je vyobrazený ako starší muž, má dlhé prešedivené, mierne zvlnené, dozadu sčesané vlasy a dlhú bradu. Vážnu tvár s peknými črtami má obrátenú k Pánovi, v ľavej ruke drží zvitok *Písma* a pravou rukou ukazuje na Pána.

Po Kristovej ľavici stojí svätý prorok Mojžiš (sv. prorok Mojsej), obrátený tvárou k Pánovi. Zobrazený je ako muž stredného veku s vysokým čelom, krátkymi, kučeravými, tmavo gaštanovými vlasmi a krátkou bradou. Odetý je do dlhého tmavomodrého chítónu, na ktorom má oblečený jasnočervený plášť (*himation*) vyzdobený zlátensím. V rukách drží tabuľky Zákona. Zlátenie odevu oboch svätcov znamená, že sú už oslávení. Všetky tri postavy stoja na tzv. hôrkach rôznych odtieňov hnedej.

APOŠTOLI

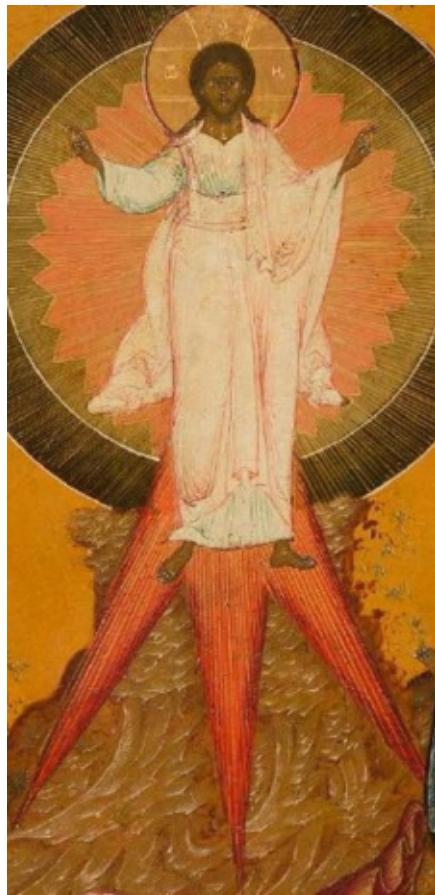
Z Kristovej postavy smerom nadol vychádza mohutný zväzok zlatých lúčov, podfarbený jasnom červenou, rozvetvujúci sa na tri zväzky, z ktorých každý smeruje k jednému z troch apoštolov, zobrazených v dolnej časti ikony, na zemi, na prevažne trávnatom teréne, tmavozelenej farby, kde-tu prerušenej rôznymi odtieňmi hnedej. Sú to skutočne aj symbolické farby pozemského sveta. Zelená farba tu naznačuje Ducha Svätého, ktorý je všade a prežaruje všetko.

Vpravo je zobrazený kľačiaci svätý apoštol Peter, tvárou je otočený k Pánovi, ku ktorému vystiera ľavú ruku, v úzase nad neočakávaným zjavením, ktorého je svedkom. Má krátke, kučeravé sivé vlasy a krátku kučeravú bradu. Odetý je v tmavomodrom chítone a orechovohnedom himatione zdobenom zlátením.

Dvaja Ježišovi učenici sa preberajú zo spánku, do ktorého upadli od únavy. V strede je sv. apoštol Ján, kľačiaci s vystretými rukami a sklonenou hlavou, zobrazený ako mladík s jemnou tvárou, bez brady a s dlhými tmavohnedými, kučeravými vlasmi. Má tmavozelený chítón a tmavočervený himation zdobený zlátením. Vľavo je umiestnená ležiaca postava sv. apoštola Jakuba, s tvárou obrátenou nadol a poľhadom upretým vpred. Má krátke zvlnené gaštanové vlasy a krátku bradu, červenú tuniku vyzdobenú zlátením a tmavý modrozelený himation. Zlátenie apoštolov symbolizuje, že na nich dopadá odblesk Kristovej slávy.

SYMBOLIKA

V pravoslávnej tradícii je sviatok Premenenia Pána (6. augusta) zaradený medzi dvanásť veľkých sviatkov, ktoré majú takú dôležitosť, že plne nahrádzajú texty aj pre nedeleňu službu. Pre-

Z Kristovej postavy smerom nadol vychádza mohutný zväzok zlatých lúčov (detail)

menenie je totiž par excellence sviatkom Kristovej božskej slávy a podobne ako Zjavenie je sviatkom svetla a zároveň ako Zjavenie je Premenenie, aj keď menej zreteľne, zjavením Svätej Trojice. Na vrchu Tábor, ako pri krste v Jordáne, hlas Otca z nebies dosvedčuje Kristovo božské synovstvo. Rovnako je prítomný aj Duch Svätý, no nie v podobe holubice, ale v podobe oslňujúceho svetla obklopujúceho Kristovu osobu a zahaľujúceho celý vrch. Oslňujúce svetlo je svetlom Ducha.

Premenenie je teda sviatkom Božej slávy, presnejšie slávy Vzkriesenia. Výstup na vrch Tábor sa udial práve v kritickom bode služby nášho Pána, práve keď sa vyberal na svoju poslednú cestu do Jeruzalema, o ktorej vedel, že na jej konci bude poníženie a smrť. Aby posilnil svojich apoštolov pred skúškami, ktoré budú nasledovať, rozhadol sa v tomto jedinečnom momente zjavit im niečo zo svojej večnej slávy. Dodal im odvahu a vsetci videli za utrpením Kríža na slávu Vzkriesenia.

DUCHOVNÝ ODKAZ

Sviatok Premenenia Pána nie je len priopomínaním si udalosti, ktorá sa stala v Kristovom živote. Obsahuje aj „eschatologickú“ dimenziu, je namierený do budúcnosti – k sláve Božieho kráľovstva, ktoré očakávajú všetci kresťania.

Žiarou nebeskej slávy, ktorou Ježiš žiaril na vrchu Tábor, bolo prežiarene a zasiahnuté všetko naokolo: tráva, hory, zvieratá, vtáky a hmýz, no najmä Kristovi učenici, Peter, Jakub a Ján. To, čo apoštolí na vrchu videli, bolo, podľa vysvetlenia cirkevných otcov, predzvestou budúceho sveta po vzkriesení z mŕtvych, videnie premeneného sveta, ktorý dosiahol svoju definitívnu dokonalosť.

Apoštoli, ktorí videli premenenie Pána, toto premenenie postupne naplnili svojím životom. Premieňali spoločnosť. Premieňali tých, ktorých stretávali, a s veľkým nasadením im ohlasovali: „Ježiš vstal z mŕtvych. Ježiš premenil smrť na život. Ježiš premenil tulákov na pútnikov, ktorí vedia odkiaľ, kam a prečo smerujú.“

A tak každý, kto stojí pred svätou ikonou *Premenenia Pána* s otvoreným srdcom, dostáva z nej impulz k premene zo „starého“ človeka na „nového“.

VILIBALDA DARMOVÁ

IKONY
EXPÓZIA ORIGINÁLNYCH IKON

Utorky patria ikonám

**Galéria Ikony vás aj v novom školskom roku
pozýva na sériu prednášok o ikonách**

Františkán Ján Abrahámffy bol autor prvej slovenskej modlitebnej knižky

A národ sa mal z čoho modliť

Už koncom 17. storočia sa slovensí katolíci mohli modliť zo slovenskej modlitebnej knižky. Jej autorom bol františkánsky kňaz JÁN ABRAHÁMFY, OFM.

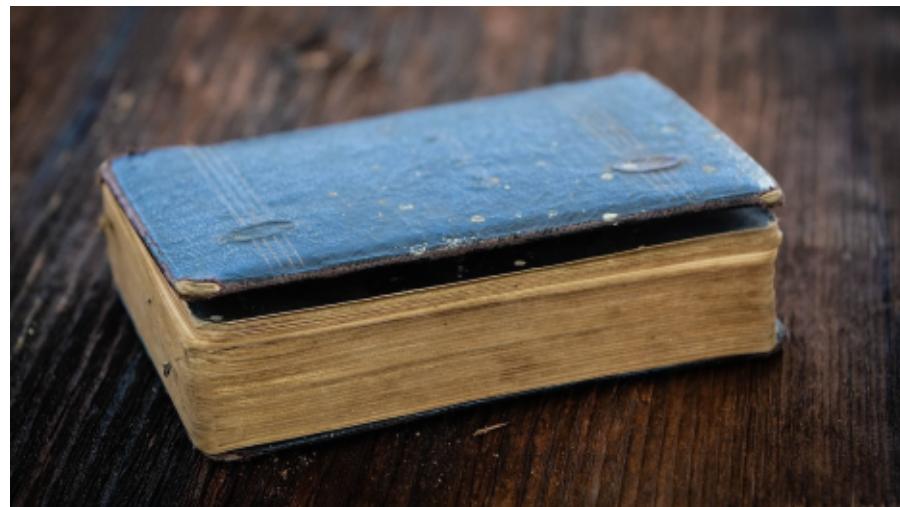
Páter Ján Abrahámffy, OFM, sa narodil v Skalici pravdepodobne niekedy v roku 1662. Pochádzal zo zemianskej rodiny. Navštievoval jezuitské gymnázia v Skalici a v Trnave. Od roku 1679 študoval filozofiu a od roku 1682 teológiu na vtedajšej univerzite v Trnave. V roku 1684 vstúpil v Hlohovci do Rehole menších bratov. Potom študoval vo františkánskych rehoľných školách – od roku 1685 v Skalici, od roku 1687 v Uhorskom Hradišti a v roku 1689 v Hlohovci. Za kňaza ho vysvätili ešte pred dokončením štúdií – už v roku 1687.

Pôsobil predovšetkým ako slovenský kazateľ vo františkánskych kláštoroch – v Beckove, Kremnici, Hlohovci, Nižnej Šebastovej, Košiciach a v Skalici. V Hlohovci bol aj magistrom novicov a riaditeľom bratstva chordigerov a podobne aj v Nižnej Šebastovej, kde bol však aj vikárom kláštora. V roku 1708 tăžko ochorel a až do smrti sa veľmi trápil, čo si od neho vyžadovalo mimo-riadnu trpezlivosť. Zomrel po dvadsaťročných útrapách dňa 16. apríla 1728 v Skalici.

PRE ŠIROKÚ POSPOLITOSŤ

Ján Abrahámffy bol barokovým náboženským spisovateľom. Jeho modlitebná knižka *Kniška modlitieb nábožných*, ktorá vyšla tlačou v roku 1693 v Trnave, bola prvou tlačenou modlitebnou knižkou slovenských katolíkov. Vytlačiť ju dal vtedajší nitriansky biskup Jakub Haško (1622 – 1695), ktorý bol dobrodincom beckovského kláštora. Je to najstaršia zachovaná slovenská katolická modlitebná knižka pre širokú pospolitosť veriacich. Napísaná bola slovakizovanou češtinou.

V modlitebnej knižke sa striedali prozaické i veršované modlitby, ktoré boli inšpirované najmä zásadami františkánskej zbožnosti a spirituality. V prozaických častiach prevažovali príklady

a argumentovanie, kym veršované odseky použil autor na vyjadrenie modlitebnej vrúcnosti. Do knižky zaradil aj štyri vlastné eschatologické básnne osem slabičného rýmovaného verša. Prezentujú stav vtedajšej básnickej kultúry u slovenských katolíkov. K jej vzniku prispeli však aj protihabsburské povstania uhorskej šľachty, vojny s Turkami, ba aj neduhy v spoločenskom živote. Jediný v súčasnosti známy exemplár tohto diela je vo fonde knižnice Matice slovenskej v Martine.

všetkým rekatolizačné ciele. Tomu bol prispôsobený aj jeho štýl. Bola to adaptácia expresívnych ľudových obrazov a zvratov. Aj pre túto knižku mal nepríjemnosti. Nedohadol sa s tlačiarom, ba sa s ním aj súdil. Predstavení mu to zazlievali a v roku 1701 ho generálna kapitula v Skalici opäť pokarhala. V súčasnosti nie je z tohto diela známy ani jeden jej exemplár.

Vari pre tieto tăžkosti už Ján Abrahámffy ďalšie diela už do tlače nepripravil.

PRIEKOPNÍCKA PRÁCA

V rukopise ostali štyri zväzky Abrahámffyho slovenských kázní. Z nich iba časť našiel a identifikoval Celestín Alojz Lepláček (1905 – 1955). Neskôr sa v knižnici františkánskeho kláštora v maďarských Sečanoch (Szecsény) našiel v odpise ešte jeden Abrahámffyho latinský rukopis – *Speculum novitiorum (Zrkadlo novicov)* – z roku 1695. Ešte za Abrahámffyho života vyhotobil tento odpis jeho rehoľný spolubrat páter Adam Gayzler.

Všetky tieto knihy napísal Ján Abrahámffy po slovensky a patria medzi najstaršie po slovensky tlačené knihy. Svojim dielom prispeal k rozvoju slovenského barokového básnického slovníka. Vykonal tak priekopnícku prácu na príprave pôdy pre vznik spisovnej slovenčiny. Bol významný duchovný spisovateľ a barokový básnik. Ním u nás výtazil literárny a myšlienkový barok. Svojimi knihami sa usiloval priblížiť k neškoleným vrstvám národa.

LUBOMÍR V. PRIKRYL
(Ilustračná snímka: Pixabay)

Povedzte priateľom:
Každý si môže objednať
VOX

Vydavateľstvo Adalen prináša
na knižný trh novinku

**Stručný slovensko-anglický
teologický slovník**
od dvojice autorov
Doc. Edity Hornáčkovej
Klapicovej, PhD.
a ThDr. PhDr. Petra Klecha, PhD.

Publikácia je dvojjazyčným výkladovo-prekladovým ekumenickým slovníkom, ktorý zahŕňa najpoužívanejšiu slovnú zásobu súčasnej kresťanskej teologickej terminológie v rozsahu približne 1 300 slov. Cieľom je poskytnúť základnú odbornú terminológiu z najdôležitejších vedných odborov kresťanskej teológie tak, že každý termín vo východiskovom jazyku obsahuje stručnú definíciu a ekvivalent v cieľovom jazyku.

„Aj keď na území Slovenska možno hovoriť už celé storočia o tvorbe odborných slovníkov, ohľadom terminológie teológie sa tejto oblasti nevenovala primeraná pozornosť, hoci teológia si postupne, najmä v ostatných rokoch, vybudovala bohatú slovnú zásobu,“ píše o slovníku hlavný recenzent nitriansky biskup Prof. ThDr. Viliam Judák, PhD. Publikácia podľa jeho slov vypĺňa medzeru na knižnom trhu a môže byť užitočnou pomôckou pri práci prekladateľov a tlmočníkov. Je určená aj pre odborníkov v teologickej a filozofickej oblasti, ktorí pracujú s cudzojazyčnými textami, pre študentov, ale i pre širokú verejnosť.

*Stručný slovensko-anglický teologický slovník za cenu 5,90 eur si je možné objednať
e-mailom na adresu adalen.knihy@gmail.com
alebo telefonicky na čísle 0915 561 420*

VOX

Dvojtýždenník o náboženstve a kultúre

Vydáva o. z. Vox in deserto v spolupráci s Radou KBS pre vedu, vzdelanie a kultúru
Vychádza dvojtýždenne v PDF podobe. Adresa redakcie: Dvojkrižna 4, 821 06 Bratislava;

ISSN 1339-3634

www.prikryl.sk/vox/

Šéfredaktor: Mgr. Pavol Prikryl, tel. +421 915 793 811, e-mail: prikryl62@gmail.com

Predplatné si je možné objednať e-mailom alebo telefonicky: vox.zdruzenie@gmail.com; +421 918 472 420

Číslo bankového konta: SK03 0200 0000 0035 0204 0751